

Kunskapsöversikt

2021:4

A photograph of a student in a classroom, wearing a blue hoodie, writing in a notebook with a pen. The image is partially obscured by white geometric shapes.

Tolkfunktionen i asylprocessen

Tolkfunktionen i asylprocessen

Cecilia Wadensjö
Hanna Sofia Rehnberg
Zoe Nikolaidou

Kunskapsöversikt 2021:4

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

**Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17**

Delmi kunskapsöversikt 2021:4

Beställning: www.delmi.se

E-post: ju.delmi@regeringskansliet.se

Stockholm 2021

Omslagsfoto: Dylan Gillis, Unsplash

ISBN: 978-91-88021-62-5

Förord

Asylintervjun är förmodligen den mest kritiska delen inom asylprocessen då den sökande ska kunna förmedla sina asylskäl för att få uppehållstillstånd på ett både fullgott och heltäckande sätt. Sökanden har rätt till tolktjänster som Migrationsverket tillhandahåller och merparten av de samtal och utredningar som görs vid myndigheten sker med hjälp av tolk. Därför behöver de som anlitas för tolkning inom asylprocessen ha goda kunskaper och en adekvat utbildning för ändamålet.

Frågan är aktuell mot bakgrund av de många människor som sökt asyl under de senaste decennierna, ibland från språkområden där det tidigare saknats tolkkompetens i Sverige. Det har i sin tur drabbat de asylsökande och är ett hot mot bland annat rättssäkerheten, och kanske även effektiviteten, inom asylprocessen.

Det är lätt att som lekman ha en förenklad förståelse för processen och tro att det handlar om en sökande som lämnar en berättelse varefter tolken översätter denna ord-för-ord och en handläggare skriver ner densamma ord-för-ord. Det står dock klart att tolkförmedlade asylintervjuer är svåra och komplicerade kommunikationssituationer och en tolk är både något mer och något annat än ett enkelt översättningsredskap.

Författarna till denna kunskapsöversikt undersöker den forskning som finns om tolkfunktionen i asylprocessen – alltså mötet mellan migrationsmyndigheter och asylsökande. Översikten har skrivits mot bakgrund av ett synsätt där tolkning studeras som en särskild form av kommunikation mellan minst två individer utan gemensamt språk. Det tolkade samtalet blir då en slags trevägskommunikation där tolken har en viktig uppgift i att koordinera deltagarna och föra samtalet vidare. Viktiga kunskapsluckor identifieras, exempelvis att mycket få noggranna och diskursnära undersökningar av tolkade asylintervjuer finns. En viktig slutsats är att behovet av att stärka och professionalisera tolkfunktionen i asylprocessen synes både nödvändigt och akut.

Författare till kunskapsöversikten är Cecilia Wadensjö professor i översättning och tolkning vid Stockholms universitet, i samarbete med Hanna

Sofia Rehnberg, lektor i journalistik vid Södertörns högskola, samt Zoe Nikolaidou, docent i svenska vid samma högskola. Sedan 2018 driver de tillsammans forskningsprojektet "Asylberättelser – om samkonstruktion och rekontextualisering". Inom detta projekt undersöks hur berättelser om asylsökande växer fram under de intervjuer som Migrationsverket genomför i syfte att fatta beslut om asyl och hur det som sagts under dessa intervjuer återges i skriftlig form på svenska i intervjuprotokoll och i myndighetens beslutsdokument.

Arbetet med denna kunskapsöversikt har följts av enhetschefen Åsa Carlander Hemingway. Vid Delmis kansli har utredningssekreterarna Henrik Malm Lindberg, Constanza Vera Larrucea och Iris Luthman samt biträdande utredningssekreteraren Suzanne Planchard bidragit till granskningen. Som brukligt i Delmi-sammanhang ansvarar författarna själva för kunskapsöversiktens innehåll, slutsatser och rekommendationer.

Stockholm i april 2021

Joakim Palme
Ordförande Delmi

Mattias Wahlstedt
Kanslichef Delmi

Sammanfattning

Föreliggande kunskapsöversikt avser att ge en bild av den forskning som finns om tolkfunktionen i asylprocessen, med särskilt fokus på de intervju- och förhandlingssituationer som förekommer när myndigheter handlägger och beslutar i frågor om asyl, alltså möten mellan migrationsmyndigheter och asylsökande.

Översikten bygger på forskning om tolkning i institutionella miljöer i allmänhet och forskning om tolkning i asylprocessen i synnerhet. Vår teoretiska utgångspunkt är att tolkning är en specifik typ av kommunikation mellan (minst) två parter som behöver komma i kontakt men inte har ett gemensamt språk och därför kommunicerar via en tredje part – en tolk. Sådana samtal kallas ofta tolkmedierade och är vårt primära studieobjekt. För att studera och förklara en tolkmedierad situation behöver frågor ställas om deltagarna och kontexterna, det vill säga om sociala, språkliga och andra förhållanden. Tolkars yttranden i tolkmedierade samtal kan med denna utgångspunkt studeras både som *återgivning* (renditions) i relation till primära parter yttranden på ett källspråk, och utifrån sin samordnande funktion i samtal. Av intresse är alltså hur tolkars medverkan påverkar samtal avseende såväl innehåll som progression.

Kapitel 2 i denna kunskapsöversikt är en kort redogörelse för hur asylprocessen är organiserad i Sverige. Kapitlet innehåller en beskrivning av centrala moment i asylprocessen, nämligen ansökningssamtal, asylutredning¹, beslutsfattande och överklagande. Dessutom redogör vi för det offentliga biträdets roll i asylprocessen och för Migrationsverkets riktlinjer vid användning av tolk.

I kapitel 3 följer en genomgång av en vardagsbild av tolken som framkommer i många studier av asylprocessen där tolkfunktionen tas upp. Tankar om

¹ När Migrationsverket utreder om en asylsökande har rätt till uppehållstillstånd ingår även andra åtgärder som termen utredning kan omfatta i det svenska fackspråket (och även i allmänspråket), exempelvis kontroll av landinformation och värdering av uppgifter. I den internationella forskning vi rapporterar från är samtalet i sig (som på engelska brukar kallas *asylum interview*) studieobjekt. I rapportens övriga kapitel använder vi därför *asylintervju* som benämning på längre utredande samtal som genomförs vid migrationsmyndigheter.

tolkning, tolkens roll och förutsättningarna för att bedöma tolkmedierade utsagors tillförlitlighet sätts i relief mot olika syn på språk och kommunikation.

I kapitel 4 behandlas forskning om hur konflikterande institutionella och kulturella ramar bidrar till asylintervjuns hybrida karaktär och hur detta resulterar i att specifika krav ställs på såväl tolkar som på andra deltagare. Några dilemman i relation till institutionella ramar och tolkning som diskuteras här är asylhandläggares beroende av tolkars språk- och faktakunskaper, (bristande) tillit mellan tolk och asylsökande och (bristfällig) tillgång till tolkar med rätt kombination av språk och relevant utbildningsbakgrund. När det gäller kulturella referensramar diskuteras svårigheter som har att göra med att språk förekommer i olika varieteter (ibland benämnt som dialekter). Andra problem kan komma av deltagarnas olika förväntningar i relation till vad asylintervjun ska handla om eller dess form och struktur. Några studier vi funnit visar att asylintervjuer kan präglas av en enspråkighetsideologi, alltså idén om ett starkt band mellan ett språk och en nation och att varje nationellt språk existerar i en standardform. I kapitlet diskuteras vad som är problematiskt med en sådan förståelse av språk.

En mer ingående redogörelse för det tolkade samtalets dynamik och protokollskrivandet som en del av denna dynamik följer i kapitel 5. Här beskriver vi studier där samspelet i tolkade asylintervjuer har undersökts på detaljnivå, med fokus på hur turtagningen, alltså det sätt på vilket deltagare i ett samtal turas om att ta och lämna ifrån sig ordet, organiseras. Studierna visar bland annat hur turtagningen kan komma att prägla deltagarnas uppfattningar om varandra och den pågående verksamheten. Turtagningen är i hög grad avhängig av att asylintervjun dokumenteras i skrift samtidigt som den pågår. Detaljstudier av autentiska, inspelade asylintervjuer synliggör hur tolkar ges och tar ansvar för vad som hamnar i protokollet. Turtagningen påverkas även av videoteknik när sådan används, något som diskuteras i de studier som vi presenterar.

Kapitel 6 tar upp tolkyrkets professionalisering. Här visar vi hur tankar om tolkars professionalism kan kopplas till perspektiv på språk och social interaktion. Vilket eller vilka sätt att se på språk kan ligga bakom ett påstående som "tolkar ska enbart översätta"? I detta kapitel berörs även att

berättelser om flykt, förföljelse, våld och tortyr kan vara psykiskt påfrestande att lyssna till och återge, något som kan påverka både handläggare och tolkar.

I översiktens sista del, kapitel 7, summerar vi befintlig kunskap och identifierar några kunskapsluckor som blottlagts. Avslutningsvis föreslås möjliga sätt att stärka tolkfunktionen i asylprocessen. Några av slutsatserna från kapitlet återges även kort i den återstående delen av denna sammanfattning. Den viktigaste slutsatsen är att behovet av att stärka och professionalisera tolkfunktionen i asylprocessen framstår som absolut nödvändigt och akut.

Många studier drar den enkla och viktiga slutsatsen att de som ska anlitas för tolkning inom asylprocessen behöver adekvat utbildning för detta. Kvalificerad tolkutbildning för ändamålet finns inte tillgänglig i alla länder där den skulle behövas. Men utbildningsmaterial har tagits fram och översatts till olika språk av både EU (mer specifikt EASO) och andra organisationer (t.ex. UNHCR). Flera studier påpekar att de som handlägger asylärenden även behöver viss utbildning i att arbeta med tolk.

Det framgår dock långt ifrån alltid i de studier vi läst hur de individer som agerat som tolkar hade förberetts för uppdraget, om de överhuvudtaget haft någon tolkutbildning. Detta gör det än mer angeläget att få till stånd mer forskning på området. Det verkar ologiskt att försöka definiera en professionell tolkroll utifrån hur lekmannatolkar utför tolkuppdrag. Vidare, att definiera en specifik tolkroll för tolkar i asylintervjuer, som vissa forskare har föreslagit, menar vi skulle försvaga såväl tolkprofessionen som de asylsökandes rättssäkerhet. Istället behöver tolkar i offentlig sektor få en stabilare professionell status och den etablerade tolketiken bli mer allmänt känd. Såväl de som har tolkuppdrag som andra deltagare i asylintervjuer bör ges möjlighet att träna kommunikativa strategier för att säkra och underlätta noggrant och opartiskt utförande av tolkning.

Deltagares förväntningar på vad en tolk gör och kan göra i samtal är starkt beroende av hur de förstår vad det innebär att kunna ett språk och att kommunicera via tal, såväl i samtal där deltagarna deltar fysiskt som i digitala möten. En grundläggande och för deltagarna nödvändig insikt gäller att turtagningen i tolkmedierade samtal inte är likadan som i enspråkiga samtal, vilket har konsekvenser för samtalets koherens och spontanitet.

Fördjupad kunskap om hur tolkning och tolkar kan påverka en asylintervju i innehåll och progression, samt det beslutsunderlag som intervjun resulterar i, behövs för att utforma en långsiktig policy för tolkfunktionen i asylprocessen. Den befintliga forskningen är än så länge begränsad. Särskilt anmärkningsvärt är att det finns relativt få detaljstudier av autentiska tolkmedierade asylintervjuer, i synnerhet sådana som genomförts med tolken på distans, via telefon eller video. De studier som genomförts pekar entydigt på att brister i tolkfunktionen kan äventyra rättssäkerheten i asylprocessen. Vi vet dock relativt lite om hur brister i tolkfunktionen påverkar effektiviteten i asylprocessen mätt i väntetider, utredningsresurser, med mera. Kommunikation mellan asylsökande och offentliga biträden samt de utredningssamtal som föregår urval av kvotflyktingar, sker möjligen inte alltid via tolk. I vilken mån den gör det, och hur tolkfunktionen då ser ut, hittar vi inga beskrivningar av i litteraturen.

Det finns alltid ett mått av oförutsägbarhet när det gäller framtida oroshärdar och om konsekvenserna av dessa blir att människor tvingas på flykt. Går det att skapa beredskap för mottagande av flyktingar? En viktig del i en sådan beredskap är att göra tolkyrket mer förankrat som profession. Detta kan ske genom bland annat utbildning; att man skärper kraven på kunskap i och om språk, tolkning och asylrelaterade ämnen hos dem som ska anlitas i tolkfunktionen å ena sidan, och, å andra sidan, att man förbättrar handläggares och andras kunskaper om hur tolkmedierade samtal fungerar som kommunikationsform samt vilka krav som kan ställas – och inte ställas – på kvalificerade tolkar. Vi menar att en stärkt tolkprofession skulle gynna ömsesidig respekt, tolkar och andra professionella parter emellan, och därigenom förutsättningarna för en effektiv och rättssäker asylprocess.

Summary

This literature review aims to give an account of earlier studies in the field of interpreting in the asylum determination process, with a particular focus on the interviews and negotiations that take place when authorities process asylum cases.

The review is based on articles, reports and books that discuss interpreting in institutional contexts in general and interpreting in the asylum process in particular. The focus lies on studies of meetings between migration authorities and asylum-seekers and, more specifically, asylum determination meetings.

Theoretically, we approach interpreting as a type of communication between (at least) two individuals who need to get in touch with each other but have no access to a common language and therefore communicate via a third party – an interpreter. The interpreter-mediated situation is our primary study object. In order to explain this situation, we ask questions about participants and contexts, that is to say, questions about social, linguistic and other types of relations. From this perspective, the interpreters' utterances in interpreter-mediated interaction are not examined only as renditions in relation to utterances voiced by others in a source language but also in relation to their organizational, coordinating function in interaction. We argue that it is highly relevant to examine how the presence of an interpreter affects the unfolding of interaction regarding both content and progression.

Chapter 2 is a short account of how the asylum process is organized in Sweden today. The chapter includes a description of central moments in the asylum process: the registration interview, the asylum interview, decision-making and appealing. Further, the public counsel's role in the asylum process is explained, as well as the Migration Agency's guidelines regarding the assignment of interpreters.

In chapter 3, we present a simplified picture of interpreting that is painted in many studies of asylum determination where the function of interpreting is raised as an issue, but only marginally, if at all, explored. Descriptions of interpreting, the role of interpreter and the prerequisites for evaluating

interpreter-mediated statements' reliability are explained in relation to various perceptions of language and communication.

In chapter 4, we scan the literature that focuses on how conflictual institutional and cultural frameworks contribute to the hybrid character of asylum interviews and the resulting demands placed on interpreters and other participants. Some of the dilemmas discussed in relation to the institutional frameworks and interpreting are the case-officer's reliance on the interpreter's knowledge of language and facts, the (insufficient) trust between interpreter and asylum-seeker, and the (inadequate) access to interpreters with the right combination of languages and relevant educational background. Concerning cultural frameworks, we consider difficulties that may arise as a result of the fact that many languages occur in different varieties. Other problems may be the effects of the participants' different expectations in relation to what the asylum interview can be about or its form and structure. Some of the studies we have found show that asylum interviews can be affected by a monolingual ideology (the idea of a strong link between one language and one nation and that each national language takes one standard form), and we discuss the problematic implications of such an understanding of language.

In chapter 5 follows a detailed account of the dynamics of interpreter-mediated encounters and of the documentation of interaction as a part of this dynamic. Here, we report on studies that examine interaction in asylum interviews in detail, with a focus on how turn-taking is organized. For example, these studies show how turn-taking can have an impact on the participants' apprehension of each other and of the communicative situation. Turn-taking in asylum interviews is shaped, to a large extent, by the fact that it is documented in writing simultaneously as the interview evolves. In detailed studies of authentic, recorded asylum interviews, it becomes clear that interpreters take and are given responsibility for what is included in the written report. Turn-taking is also affected by the use of video technology, something that is discussed in a handful of studies presented here.

In chapter 6, the main theme is the professionalization of the interpreting profession. In this chapter, we describe how attitudes on interpreters' professionalism can be associated with perspectives on language and social interaction. Which language understanding(s) may lie behind the statement that "interpreters should only translate"? We also discuss the psychological

implications involved in taking part in and reproducing narratives of persecution, violence and torture and the effect this might have on case-officers and interpreters.

In the last chapter of this review, chapter 7, we summarize existing knowledge and identify some of the exposed knowledge gaps. Finally, we suggest possible ways to strengthen the function of interpreting in the asylum process. Some of the results drawn in this chapter will be shortly accounted for in the remaining of this summary. The most important result that can be drawn is that improving and professionalizing the function of interpreting in the asylum determination process is necessary and urgent.

Many studies come to the simple but important conclusion that the interpreters engaged in the asylum process need access to adequate training. Advanced interpreter education is not available in all countries where it is required, but training material has been created and translated in many languages both by the EU (more specifically EASO) and other organizations (e.g. UNHCR). Many studies argue that those who handle asylum cases also need access to training on working with interpreters.

In the studies we have read, it is far from always clear how the individuals who acted as interpreters have been prepared for the assignment and if they at all have had any interpreter training. To strengthen the interpreting function in the asylum process, further research into the field seems all the more important. A professional interpreting role can hardly be based upon how lay interpreters perform assignments. Further, we believe that defining a specific interpreter role for interpreters in asylum interviews – as some researchers have suggested – would reduce rather than increase the professional status of interpreting. Moreover, it would also reduce the asylum-seekers' legal certainty. The alternative we suggest is to strengthen the professional status of public service interpreting, to make the established ethics of interpreting more widely known and to give interpreters and other participants in asylum interviews access to training of communicative strategies in order to secure and enable thorough and impartial performance.

The participants' expectations of what an interpreter does and can do in an interaction are strongly dependent on how they apprehend what it means to speak a language and to communicate in in-person interactions, as well as in interactions that take place via digital technology. A rather basic but crucial

insight for the participants is that turn-taking in interpreter-mediated interactions, with certainty, differs from monolingual interactions, and this is a fact that has a substantial impact on coherence and spontaneity in interpreter-mediated interaction.

There is a need for a thorough knowledge on how interpreting and interpreters can shape an asylum interview's content, progression and the resulting decision document, in order for a long-term policy on the function of interpreting in asylum determination to be made. So far, the existing research is limited. What is of particular interest is that there are relatively few detailed studies of authentic interpreter-mediated asylum interviews, in particular of those interviews where the interpreter participates via telephone or video technique.

Unambiguously, the studies accounted for here point to the fact that deficits in the functions of interpreting can jeopardize the rule of law in asylum determination. However, we have relatively little knowledge of how deficits in interpreting impact upon the efficiency of the asylum process in terms of waiting time, investigating resources, etc. Finally, we find almost no descriptions in the literature concerning the extent to which communication between asylum-seekers and the public counsel – as well as the one preceding the selection of refugees for resettlement – takes place via an interpreter and the forms that interpreting takes in these cases.

There is always a degree of unpredictability when it comes to future migration and the implications for different countries and regions. Is it possible to be prepared? An essential part of this, we argue, is to make the interpreting profession more firmly established, not least through educational programs. It is also important to sharpen the knowledge demands in languages and about languages and about interpreting and asylum-related issues for those employed as interpreters in the asylum determination process. Similarly, we call for an improvement of the case workers' and other relevant parties' knowledge on how interpreter-mediated interaction functions as a specific form of communication and on which demands can be placed – and cannot be placed – on qualified interpreters. We believe that a vital interpreting profession favors mutual respect between interpreters and other professionals and, thereby, sets the conditions for an effective and secure asylum determination process.

Innehåll

Sammanfattning	iii
Summary	vii
1. Inledning	1
1.1 Tolksituationen i fokus	1
1.2 Utgångspunkter	4
1.3 Metod	7
1.4 Disposition	8
2. Asylrätt och rätt till tolk	11
2.1 Grunder för asyl	11
2.2 Hantering av asylärenden	13
3. Syn på språk och syn på tolkning	19
3.1 Vardagsförståelse av tolkning	20
3.2 Tolken som översättningsredskap – ad hoc-lösningar och önsketänkande	22
3.3 Det tolkade samtalet som socialt samspel	25
3.4 Studier med fokus på talarers trovärdighet i tolkade intervjuer	30
4. Ramar och struktur	37
4.1 Handläggares tolkberoende och etiska dilemman	38
4.2 Kulturella referensramar	41
4.3 Tolkning och protokollskrivande	44
4.4 Vad menas med språkideologi?	47
4.5 Roster om tolkning i den svenska asylprocessen	50
5. Turtagning i tolkade asylintervjuer	55
5.1 Enspråkiga sidosekvenser och reparationsinitiativ	56
5.2 Protokollet – en part i den tolkade asylintervjun	59
5.3 Tolkning och turtagning via video	61
6. Tankar om tolkning och professionalism	65
6.1 Tolkar ska enbart översätta, eller?	65
6.2 Tolkning av konflikt och trauma	70

6.3 Hur känns (o)professionellt tolkbeteende igen?	72
7. Samlad kunskap och kunskapsluckor.....	75
7.1 Rekommendationer och vidare forskning	81
Referenser	87
Förteckning av tidigare publikationer	105

1. Inledning

Forskning om tolkning i asylprocessen kan beskrivas som ett tvärvetenskapligt område. Kunskap om tolkning generellt och tolkning i asylprocessen specifikt kan sökas inom översättningsvetenskap, lingvistik, sociologi, antropologi, psykologi, statskunskap och juridik. Vetenskapliga tidskrifter och böcker samt annan litteratur som tar upp tolkfunktionen i asylprocessen representerar alltså olika akademiska traditioner. Det innebär att de forskare som studerar detta empiriska fält, arbetar med delvis olika utgångspunkter. Detta är ett av skälen till att en översikt behövs. Ett annat är frågans aktualitet.

Under 2000-talet har närmare 756 000² personer sökt asyl i Sverige (Migrationsverket u.å.). Det har lett till en enorm belastning på asylsystemet, utmanat myndigheternas förmåga till anpassning samt drabbat de asylsökande i form av långa perioder av väntan och ovisshet. Vissa av de asylsökande som kommit har dessutom talat språk där det saknats, och fortsatt saknas, tolkkompetens.

Parallellt med denna utveckling har frågor om migration och integration hamnat högt upp på den politiska dagordningen. Även utformningen av asylprocessen har diskuterats och kritiserats. I juni 2019 tillsatte regeringen en parlamentarisk kommitté, som i mitten av augusti 2020 lämnade sitt betänkande om utformningen av den framtida svenska migrationspolitiken (SOU 2020:54). Samtidigt har samhällets behov av tolktjänster inom olika områden, inte minst asylområdet, blivit föremål för debatt och även för olika initiativ från regeringshåll.

1.1 Tolksituationen i fokus

Regeringen gav år 2017 en rad myndigheter i uppdrag att genomlysna frågan om hur de kunde effektivisera sin tolkanvändning och utveckla sin flerspråkiga service. Bland de myndigheter som fick detta uppdrag fanns Migrationsverket, som är en av Sveriges största beställare av tolktjänster. I ett yttrande från

² Exakt antal är 755 812.

Migrationsverket (2018) finns uppgifter om att myndigheten köpte tolktjänster för 251 miljoner kronor år 2017 och 245 miljoner kronor året dessförinnan. Enligt Migrationsverkets enhet för statistik och analys (Informant 1), har kostnaderna för tolktjänster varit lägre de senaste åren. För år 2018 redovisades 131 miljoner kronor, år 2019 redovisades 99 miljoner kronor och år 2020 (t.o.m. 15 december) var kostnaden 72 miljoner kronor.

Migrationsverkets planer avseende effektivisering redovisas i ovan nämnda yttrande från 2018 (Migrationsverket 2018). En åtgärd som nämns i detta är att klassificera samtal efter svårighetsgrad och matcha inköp av tolktjänster i relation till denna klassificering. Vid mindre avancerade sammanhang anses endast lägre tolkkvalifikation behövas. Eftersom tolkar ersätts efter kvalifikation betingar dessa en lägre kostnad. Myndigheten är skyldig att prioritera såväl effektivitet som rättssäkerhet och samtidigt hushålla med skattemedel. Men ovan nämnda förslag till åtgärder kanske ska ses som ett försök att göra dygd av nödvändigheten. Migrationsverket (2018) skriver att myndigheten har svårt att rekrytera kvalificerade tolkar i den utsträckning som skulle behövas, något som Migrationsverkets representanter också nämner i intervjuer som vi gjort i samband med färdigställandet av denna kunskapsöversikt.

Statliga utredningar med bäring på tolkning i asylprocessen

Samhällets behov av utbildade tolkar har behandlats i flera statliga utredningar, utförligt i *Tolkförmedling: kvalitet, registrering, tillsyn* (SOU 2004:15), *Tolkutbildning – nya former för nya krav* (SOU 2005:37) och *Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk* (SOU 2018:83) samt även i ett särskilt kapitel i *Den nya migrationsprocessen* (SOU 2009:56). Bland regeringsinitiativen finns också riktade finansiella stöd. Åren 2016 och 2017 avsattes avsevärda statliga medel till utbildningar av tolkar för offentlig sektor. En rad olika aktörer kunde söka dessa via den nystartade Myndigheten för yrkeshögskolan (MYh). Den tog över ansvaret som tillsynsmyndighet och distributör av stöd till folkbildningens tolkutbildare den 1 juli 2012, inför att Tolks- och översättarinstitutet (TÖI) år 2013 upphörde som så kallad särskild inrättning och blev en renodlad utbildnings- och forskningsavdelning vid Stockholms universitet (Lemhagen & Almqvist 2013:65). TÖI, som organiserat tolkutbildning för den offentliga sektorn sedan

1989, fick 2018 ta del av de extrainsatta statliga medlen. År 2017 tillsattes Tolkutredningen (SOU 2018:83) som fick i uppdrag att göra en översyn av samhällets behov av tolkar samt att se över vilka utbildningsformer som fanns tillgängliga. Enligt direktiven skulle utredningen även kartlägga tillgången på tolkar i relation till samhällets behov av tolktjänster. Utredarna konstaterade att den obalans mellan efterfrågan på och tillgång till tolktjänster som enskilda myndigheter påtalade inte enbart berodde på den faktiska tillgången till tolkar utan också hängde samman med styrningen av tolkresurser och med andra förhållanden (SOU 2018:83;115).

Ett stort antal remissinstanser, närmare bestämt 108 stycken, yttrade sig om denna utredning.³ Sammanfattningsvis välkomnade de allra flesta remissvaren utredningens förslag om ökad reglering på tolkområdet vad gäller utbildning, auktorisation, styrning, samverkan och tillsyn. Två instanser var dock starkt kritiska: Migrationsverket (2019) och Almega Språkföretagen (2019), en branschorganisation för distributörer av tolk- och översättartjänster. Dessa båda avstyrkte i huvudsak utredningens förslag och motsatte sig framför allt förslagen om att inrätta en statlig tolkresurs samt att statliga verksamheter från 2024 uteslutande ska anlita tolkar som är auktoriserade eller har godkänd tolkutbildning. Migrationsverket vidhöll i sitt remissvar att de, för att täcka sina behov av tolkassistans, ville kunna fortsätta att anlita såväl auktoriserade och utbildade tolkar som personer vilka på andra grunder bedöms som lämpliga. Dessa grunder kan exempelvis vara godkännande eller utbildning ifrån tolkdistributör. Almega Språkföretagen ville, för att kunna möta efterfrågan, fortsätta att fungera som instans för att testa och godkänna personer utan formell tolkutbildning för tolkupdrag.

Vem får kalla sig tolk i Sverige?

Kammarkollegiet administrerar två tolkregister. I det ena registret förtecknas tre kategorier av tolkar som Kammarkollegiet auktoriserar och är tillsynsmyndighet för, förutom *auktoriserad tolk* även *auktoriserad tolk med*

³ Remissinstanserna företrädde arbetsgivarparten (3), tolkorganisationer (3), Sveriges regioner (21), sjuk- och hälsovårdsorganisationer förutom regionerna (3), kommuner (10), länsstyrelser (5), rättskedjan inklusive BO, DO, JO och SiS (22), utbildningssektorn i bred mening (12), myndigheter (20), intresseorganisationer (7) samt 2 övriga, SKL och LO.

bevis om speciell kompetens som sjukvårdstolk samt dito rättstolk. Vid auktorisation testas först kandidatens fackmässiga kunskaper inom relevanta samhällsområden samt kunskaper i svenska och tolkspråket. De kandidater som klarar det första steget prövas i ett andra steg i tolktekniska färdigheter och får därtill besvara frågor om tolketik. Kammarkollegiet gör även en redbarhetsprövning hos Polisen och Kronofogden (Kammarkollegiet 2020). Antalet auktoriserade tolkar har länge hållit sig runt 1000 personer. Tillsammans täcker de 50 olika språk (alltid svenska i kombination med (minst) ett annat språk). Gruppen auktoriserade har dock en oroväckande hög medelålder. Enligt Kammarkollegiet är en av orsakerna till detta att de största beställarna av tolktjänster, Arbetsförmedlingen och Migrationsverket, vid sina avrop "konsekvent väljer bort auktoriserade tolkar" till förmån för lägre utbildade eller personer utan tolkutbildning (Kammarkollegiet 2017:8).

I Kammarkollegiets andra tolkregister finns icke-auktoriserade tolkar som har grundläggande tolkutbildning från godkända utbildningsanordnare – så kallade utbildade tolkar. Förutom de utbildningar som ges vid Stockholms universitet (på TÖI), och sedan 2018 också vid Lunds universitet, har tolkutbildningar sedan 1970-talet överlåtits till folkbildningen och sedan 2019 på försök även genomförts inom yrkeshögskolan.

Utöver de av Kammarkollegiet registrerade tolkarna anlitar myndigheter ofta tolkar av kategorin *övrig tolk*, som tolkservice-distributörer kan erbjuda till lägsta pris. *Tolk* är inte en skyddad titel. Det innebär att en person utan relevant utbildning eller kompetens kan kalla sig och bli kallad tolk. Detta skulle troligen kunna ses som en av förklaringarna till att tolkyrket dras med låga ersättningar, låg status och begränsat erkännande, konstaterar senaste tolkutredningen (SOU 2018:83). Uppdragsgivare tycks inte alltid veta vad de kan förvänta sig av utbildade tolkar och hur de bäst ska nyttja dem för att kommunicera med sina klienter eller patienter.

1.2 Utgångspunkter

Vi vill med denna översikt lyfta fram kunskap utifrån forskning om tolkfunktionen i asylprocessen och därtill peka på viktiga kunskapsluckor. Området är i hög grad samhällsrelevant, inte bara för de myndigheter som reglerar migration utan också för ett stort antal andra myndigheter och offentliga institutioner. Den kunskap som här kartläggs och förmedlas kan

därför, som Olsson föreslår i en av Delmis tidigare kunskapsöversikter, kallas policyrelaterad, det vill säga empiriskt grundad kunskap som "kan tillämpas som ett stabilt underlag för myndigheters och andra offentliga institutioners långsiktiga policy inom olika samhällssektorer" (2016:3).

Översikten syftar till att stödja Delmis uppdrag att förmedla forskningsresultat på migrationsområdet som underlag till framtida migrationspolitisk samt bidra till samhällsdebatten. Översikten handlar mer specifikt om tolkfunktionen inom asylprocessen, varför det blir nödvändigt att här kort nämna något om tolkning som forskningsfält, mer specifikt om två principiellt skilda perspektiv på tolkning som tillämpas i forskning om tolkning.

Två perspektiv på tolkning

Forskning om tolkning kan grovt räknat delas in i studier med fokus på kognitiva processer hos den tolkande individen å ena sidan, och tolkning som språkligt, kommunikativt och socialt samspel å den andra. Dessa två kategorier av studier präglas av sina olika sätt att avgränsa tolkning som forskningsobjekt. I det förstnämnda fallet tillämpas en definition av tolkning liknande den som föreslås av tolkforskare Franz Pöchhacker:

Tolkning är en form av Översättning där en **första och slutlig återgivning på ett annat språk** produceras på grundval av en **engångspresentation** av ett yttrande på källspråket⁴.
(Pöchhacker 2016:11, fetstil i originalet)⁵

Översättning (Translation) i Pöchhackers definition, skrivs med stort T och avser översättning i generisk bemärkelse. Definitionen betonar omedelbarheten och flyktigheten hos tolkning, ett karaktäristiskt drag som skiljer tolkning från översättning av skrivna texter. Den tolkande individen eller snarare dennes kognitiva operationer är primära studieobjekt. Tolkning definieras här som att producera återgivningar, och att tala via tolk ses, underförstått, som att producera yttranden som ska utgöra original till dessa återgivningar. Denna definition bortser från att deltagare i samtal agerar som

⁴ *Källspråk* och *målspråk* är översättningsvetenskapliga termer för språk som någon översätter *från* respektive *till*.

⁵ Originalcitatet lyder: Interpreting is a form of Translation in which a **first and final rendition in another language** is produced on the basis of a **one-time presentation** of an utterance in a source language.

talare och lyssnare också på andra sätt, i relation inte bara till tolken utan också till sina samtalspartners, och med hänsyn till den aktuella situation och kontexten.

I föreliggande översikt utgår vi från det synsätt som präglar den andra kategorin av studier. Där ses tolkning som en specifik typ av kommunikation mellan två eller flera individer som behöver komma i kontakt, men inte kan eller vill tala ett gemensamt språk och därför kommunicerar via tolk. Med detta synsätt blir den tolkmedierade situationen primärt studieobjekt. Ett tolkat samtal studeras då som ett *situerat aktivitetssystem* (Goffman 1981), med Wadensjös (1998:12, 2018:16) term, ett kommunikativt *pas de trois* – en kommunikativ dans för tre, om man så vill. Denna definition öppnar för studier av såväl talproduktion som av deltagarnas *meningsskapande* baserat också på andra kommunikativa resurser (artefakter, gester, kroppsorientering, blickriktning med mera). Definitionen medger även att tolkens yttranden kan studeras utifrån sin samordnande funktion i samtalet, förutom att studeras som *återgivning*ar (renditions) i relation till föregående yttranden på ett annat språk. Samtliga tolkyttranden – såväl återgivningar som *icke-återgivning*ar (Wadensjö 2018) – har betydelse för samtalets innehåll och progression, och den mening som deltagarna tillskriver det som sägs och görs i samtalet medskapas i stunden av tolken. Av denna definition följer också att tolkars professionsspecifika uppgift i samtalsituationer ses som att återge andras tal på ett annat språk och att via sina återgivningar koordinera turtagningen i samtalet (Wadensjö 1992, 1998, 2015, 2018; Roy 2000; Pöllabauer 2004, 2007; Bot 2005; Keselman 2009; Baraldi & Gavioli 2012; Skaaden 2013; Licoppe & Vernier 2013; van der Kleij 2015; Hale *et al.* 2019; Licoppe & Veyrier 2017, 2020).

I ett tolkmedierat samtal är såväl innehåll som progression beroende av hur tolken återger *vad som sagts* samt *när* och *hur* tolken levererar sin återgivning. I ett samtal där tolken tolkar konsekutivt, alltså undan för undan allt eftersom parterna yttrar sig, kommer de flesta av tolkens yttranden att fungera *indirekt samordnande* (Wadensjö 2018:58). Tolkens återgivningar är som bekant en förutsättning för att de primära parterna ska kunna fortsätta sin ordväxling och samtalet fortskrida. Ju mer de primära parterna anpassar sig efter den specifika kommunikationssituationen, genom att vänta in varandra och ge plats för tolkens återgivningar, desto enklare blir tolkens uppgift att samordna sina återgivningar med det som parterna säger. Om det råder brist på anpassning till situationens speciella villkor för kommunikation,

till exempel om de primära parterna talar i munnen på varandra, talar snabbt, tydligt eller länge, då behöver tolken oftare ta till *explicit samordnande* (Wadensjö 2018:58) åtgärder. Exempel på sådana är att be om upprepning, be om förtydligande och be om tid för att tolka (för en mer ingående förklaring av denna dubbla funktion hos tolkens yttranden och av de specifika villkoren för turtagning i tolkade samtal, se Wadensjö 2018). Tolkens kompetens när det gäller ordförråd och faktakunskaper, språkligt flyt och tolkförmåga på bägge språken samt när det gäller att följa och stödja samtalets rytm och att utnyttja parternas mikropauser för att leverera väl avvägda och korrekta återgivningar, formar de primära, enspråkiga parternas förutsättningar att delta i det tolkade samtalet. Vad som också har inverkan på de enspråkigas premisser är om är inriktade på att vara *varandras* samtalspartners eller inte, och hur de förstår tolkens uppgift in samtalet.

1.3 Metod

För att få en uppfattning om kunskapsläget när det gäller forskning om tolkfunktionen i asylprocessen har vi gått igenom artiklar, rapporter och böcker som på olika sätt behandlar tolkning i institutionella miljöer i allmänhet och tolkning i asylprocessen i synnerhet. Omfattande sökningar har gjorts via Stockholms universitetsbiblioteks sökfunktioner, baserat på sökord som *asyl* och *tolkning*, på såväl svenska som andra språk. Det visar sig att ett stort antal artiklar och böcker om asylprocessen inte alls, eller enbart marginellt, tar upp tolkfunktionen. I den mån tolkning nämns konstateras huvudsakligen att tolkars bristande kompetens kan äventyra rättssäkerheten i asylprocessen. Det utesluter inte att forskningen kan ta upp fenomen och omständigheter inom asylprocessen för vilka tolkning potentiellt spelar roll, utan att för den skull beröra att eller hur tolkning kan vara betydelsefull i sammanhanget. Att vi i denna översikt redovisar resultat från studier som inte tar upp tolkning på något utförligt sätt motiveras av att studierna visar på kunskapsluckor.

Relevant litteratur har vidare sökts genom att produktionen hos centrala forskare och forskargrupper undersökts. Wadensjös mångåriga forskning med fokus på tolkning i institutionella miljöer har inbringat kunskap om vilka forskare och forskargrupper som är och har varit aktiva inom området.

Översikten domineras av studier av möten mellan migrationsmyndigheter och asylsökande, de möten som syftar till att avgöra om asyl ska beviljas. Asylsökandes möten med offentliga biträden berörs kort och vi kan konstatera att studierna av tolkfunktionen i sådana ännu är få. Utredningssamtal som myndighetspersoner har med kvotflyktingar täcks inte heller in, eftersom vi inte har hittat någon forskning alls om tolkning under sådana möten. Studier av möten mellan asylsökande och representanter för frivilligorganisationer berörs inte heller och möten inom hälso- och sjukvården berörs endast marginellt. Redan i detta urval syns viktiga kunskapsluckor när det gäller forskning om tolkfunktionen i asylprocessen.⁶

Översikten ska inte betraktas som heltäckande. I och med asylfrågans växande aktualitet har också antalet forskare, forskningsprojekt och publikationer ökat snabbt de allra senaste åren. En begränsning i föreliggande översikt är att publikationer på andra språk än svenska och engelska uppmärksammas sparsamt. Många forskare som är verksamma inom fältet har dock – som en strategi för att nå en större krets av forskare, utbildare, beslutsfattare med flera – publicerat resultat på engelska, även om deras studier kommer från en rad olika språkområden.

1.4 Disposition

De teman som vi behandlar i denna översikt är följande: Efter en kort redogörelse av hur asylprocessen är organiserad i Sverige (kapitel 2) följer en genomgång av en vardagsbild av tolken som framkommer i många studier av asylprocessen, där tolkfunktionen tas upp kortfattat. Olika aktörers förståelse av tolkning, tolkens roll och förutsättningarna för att bedöma tolkade personers trovärdighet och tolkade utsagors tillförlitlighet sätts i relief mot olika syn på språk och kommunikation (kapitel 3). Därefter tar vi upp forskning som behandlar hur institutionella och kulturella ramar och strukturer påverkar kommunikationen i asylintervjuer, med eller utan tolkar (kapitel 4). En mer ingående redogörelse för det tolkade samtalets dynamik och protokollskrivandet som en del av denna dynamik följer därefter (kapitel 5).

⁶ Det finns vårdvetenskapliga studier, inte minst inom området flyktingmedicin, som tycks bygga på datamaterial inhämtat i situationer där både asylsökande patienter och tolkar har förekommit, men studierna klargör långt ifrån alltid om patienterna befinner sig i asylprocessen, har flyktingstatus eller är migranter med annan status.

Professionalisering av tolkyrket tas upp i kapitel 6. Här berörs även att berättelser om flykt, förföljelse, våld och tortyr kan vara psykiskt påfrestande att lyssna till och återge och att sådant innehåll kan påverka både handläggare och tolkar. I översiktens sista del (kapitel 7) summerar vi befintlig kunskap och beskriver några kunskapsluckor som blottlagts. Avslutningsvis föreslår vi möjliga sätt att stärka tolkfunktionen i asylprocessen. Mot bakgrund av vad som framkommit i rapporten ser vi behovet av att stärka och professionalisera tolkfunktionen i asylprocessen som absolut nödvändigt och akut, och vi föreslår också möjliga sätt att göra detta.

2. Asylrätt och rätt till tolk

I Sverige följer bruket av tolk i offentlig sektor indirekt av myndighetens utredningsskyldighet och skyldighet att lämna upplysningar, vägledning och råd till enskilda i frågor som rör myndighetens verksamhetsområde. Bruket av tolk regleras bland annat av förvaltningslagen som fastslår att:

En myndighet ska använda tolk och se till att översätta handlingar om det behövs för att den enskilde ska kunna ta till vara sin rätt när myndigheten har kontakt med någon som inte behärskar svenska. En myndighet ska under samma förutsättningar använda tolk och göra innehållet i handlingar tillgängligt när den har kontakt med någon som har en funktionsnedsättning som allvarligt begränsar förmågan att se, höra eller tala. (SFS 2017:900, § 13)

Bruket av tolk i asylutredningar grundar sig dessutom på Förenta nationernas (FN) *flyktingkonvention*⁷ angående flyktingars rättsliga ställning som antogs 1951 och trädde i kraft 1954. Flyktingkonventionen skapades ursprungligen för att ge skydd åt människor som hamnat på flykt från sina hemländer som en följd av andra världskriget och definierar på vilka grunder en person kan klassificeras som flykting. Dessutom reglerar flyktingkonventionen FN-staternas skyldigheter gentemot människor på flykt undan förföljelse i hemlandet. År 1967, som svar på en alltmer komplex flyktingsituation, kom ett tilläggsprotokoll: *Protokoll angående flyktingars rättsliga ställning*⁸.

2.1 Grunder för asyl

Flyktingkonventionen ligger till grund för den lagstiftning som reglerar flyktingskap i samtliga länder som undertecknat densamma, alltså merparten av världens länder. I medlemsländernas lagstiftning kan kriterier för vem som

⁷ Ibland även kallad *Genèvekonventionen*, som dock inte ska förväxlas med andra Genèvekonventioner av tidigare datum. Konventionen antogs 28 juli 1951 och trädde i kraft den 22 april 1954 (189 UNTS 150).

⁸ *Protokoll angående flyktingars rättsliga ställning* (606 UNTS 267) (trädde i kraft den 4 oktober 1967).

ges flyktingstatus skifta något. I Sverige anses termen *flykting* gälla för en person som:

- befinner sig utanför det land som utlänningen är medborgare i, därför att han eller hon känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, nationalitet, religiös eller politisk uppfattning eller på grund av kön, sexuell läggning eller annan tillhörighet till en viss samhällsgrupp, och
- inte kan, eller på grund av sin fruktan inte vill, begagna sig av detta lands skydd. (SFS 2005:176, 4 kap. § 1)

Den person som enligt svenska myndigheters bedömning uppfyller kriterierna ovan får alltså flyktingstatus, men i Sverige går det också att få asyl på andra grunder. Enligt den ordinarie utlänningslagen (SFS 2005:716) kan en asylsökande få skyddsstatus som *flykting*, som *alternativt skyddsbehövande* eller som *övrigt skyddsbehövande*. Uppehållstillstånd kan också, enligt den ordinarie lagen, ges på grund av *synnerligen ömmande omständigheter* och på grund av *anknytning*. Den tillfälliga lag som trädde i kraft den 20 juli 2016 har dock begränsat möjligheten till uppehållstillstånd (SFS 2016:752). I regel ges endast tidsbegränsade uppehållstillstånd (utom för kvotflyktingar), och antalet grunder för skyddsstatus och uppehållstillstånd har reducerats.

Med *alternativt skyddsbehövande* avses en utlänning som inte uppfyller kriterierna för flyktingstatus enligt utlänningslagen och som befinner sig utanför det land som denna är medborgare i därför att:

1. det finns grundad anledning att anta att utlänningen vid ett återvändande till hemlandet skulle löpa risk att straffas med döden eller att utsättas för kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, eller som civilperson löpa en allvarlig och personlig risk att skadas på grund av urskillningslöst våld med anledning av en yttre eller inre väpnad konflikt, och
2. utlänningen inte kan, eller på grund av sådan risk som avses i 1 inte vill, begagna sig av hemlandets skydd. (SFS 2005:176, 4 kap. § 2)

Som *övrig skyddsbehövande* – en grund som i skrivande stund (december 2020) i regel inte tillämpas på grund av den tillfälliga lagen – räknas en utlänning som befinner sig utanför sitt hemland därför att denne:

behöver skydd på grund av en yttre eller inre väpnad konflikt eller på grund av andra svåra motsättningar i hemlandet känner välgrundad fruktan att utsättas för allvarliga övergrepp [eller] inte kan återvända till sitt hemland på grund av en miljökatastrof. (SFS 2005:176, 4 kap. § 2 a)

2.2 Hantering av asylärenden

Personer som vill ansöka om asyl i Sverige måste befinna sig i Sverige eller vid gränsen till landet. Kvotflyktingar väljs istället ut av UNHCR i samarbete med svenska myndigheter och får uppehållstillstånd innan de kommer till Sverige. Jämfört med antalet asylsökande i Sverige utgör kvotflyktingarna en mindre grupp. Andelen kvotflyktingar har dock ökat på senare år, både på grund av det minskade antalet asylsökande sedan Sverige införde en striktare flyktinglagstiftning och på grund av att Sverige, efter en politisk överenskommelse, har tagit emot fler kvotflyktingar (Migrationsinfo 2019). År 2019 sökte 21 958 personer asyl i Sverige (Migrationsverket 2020a). Samma år beviljades 12 243 asylsökande uppehållstillstånd i landet parallellt med att Sverige tog emot 5 259 kvotflyktingar (Migrationsverket 2020b). Eftersom kvotflyktingar redan har uppehållstillstånd vid ankomsten till Sverige behöver asylintervjuerna äga rum på de platser där de befinner sig innan de anländer till Sverige. Dessa intervjuer görs av UNHCR och ibland även av representanter från Migrationsverket. Tolkfunktionen vid urval av kvotflyktingar är så vitt vi vet ett område som det inte har forskats på.

Den som anländer till Sverige och har för avsikt att söka asyl i landet kan vända sig till gränspolisens, som i sin tur lämnar över ärendet till Migrationsverket. En person som redan befinner sig i Sverige ska själv vända sig till Migrationsverket för att påbörja en asylprövning (Migrationsverket 2020c).

Ansökningsamtalet

Vid den asylsökandes första möte med Migrationsverket registreras asylansökan och den sökande fotograferas samt lämnar fingeravtryck (som

används för att se om något annat EU-land, alternativt Norge, Island eller Schweiz är ansvarigt för prövningen av asylansökan). Den sökande uppmanas att lämna in eventuella identitetshandlingar. Därefter genomförs ett ansökningssamtal, där den sökande uppmanas att berätta om bakgrunden till sin ansökan om asyl och om sin resa från hemlandet till Sverige. Därtill ställs frågor om den sökandes familj och hälsa. Migrationsverket informerar även om asylprocessen och om praktiska frågor. Ansökningssamtalet hålls av en handläggare från Migrationsverket och utöver den sökande närvarar en tolk, som anlitats av Migrationsverket.⁹

Asylutredningen

I nästa steg blir den sökande kallad till ett längre utredande samtal, som av Migrationsverket benämns *asylutredning*. Detta samtal inleds vanligen med att den sökande får berätta mer utförligt om sin flykt, varpå handläggaren ställer frågor. Bland annat frågar handläggaren vad den sökande fruktar att ett eventuellt återvändande till hemlandet skulle innebära. Närvarar gör, utöver den sökande och Migrationsverkets handläggare, en tolk och i regel också ett offentligt biträde (om Migrationsverket bedömer att detta behövs). Om utredningen gäller en minderårig som kommit ensam till Sverige närvarar också den sökandes gode man. Det offentliga biträdet (som ibland kallas juridiskt ombud) är jurist, men inte nödvändigtvis advokat.

Asylutredningen organiseras av Migrationsverket. I regel avsätts 2,5–3 timmar för ett samtal om det är en enskild individ som ska utredas, medan en hel dag kan avsättas för flera samtal om utredningen rör en familj. Vid behov kan sökande kallas till ett uppföljande samtal vid ett senare tillfälle.

Asylutredningen dokumenteras genom att handläggaren fortlöpande skriver på en dator, alltså parallellt med att en intervju pågår. Därefter ges den asylsökande möjlighet att komma med tillägg och korrigeringar. Vanligen görs detta genom att intervjuprotokollet skickas till det offentliga biträdet, som förväntas ombesörja att den asylsökande får möjlighet att gå igenom protokollet. I vissa fall kan protokollet istället läsas upp för den asylsökande

⁹ Avsnitten *Ansökningssamtalet*, *Asylutredningen*, *Beslutsfattandet* och *Det offentliga biträdets roll*, bygger, när inte annat anges, på information från Migrationsverkets (2020c) publika webbplats samt på information erhållen genom personlig kommunikation via mejl och telefon med tjänstepersoner på Migrationsverkets digitaliserings- och utvecklingsavdelning (Informant 2, Informant 3).

och biträdet i slutet av en intervju. Den asylsökande ska sedan godkänna protokollet.

Beslutsfattandet

I nästa steg fattar Migrationsverket beslut i ärendet. Beslutet fattas formellt av en beslutsfattare men i praktiken fattas det i samråd med den handläggare som hållit i asylutredningen. Grunden för beslutet är det som framkommit i ansökningssamtal och påföljande intervju(er) samt övrig information i ärendet, exempelvis inlämnade handlingar. Även landinformation som finns tillgänglig i Migrationsverkets databas Lifos ligger till grund för beslutet. Det som i första hand ska bedömas när Migrationsverket tar ställning till vad som framkommit under intervjun är om den asylsökandes uppgifter framstår som tillförlitliga och om uppgifterna lämnats på ett trovärdigt sätt (Migrationsverket 2013). Bedömningen av uppgifternas tillförlitlighet är dock överordnad trovärdighetsbedömningen.

Det offentliga biträdets roll

Det offentliga biträdet är i regel en advokat eller en jurist som förordnas av Migrationsverket med uppdraget att biträda den asylsökande i asylprocessen. Klientens intressen ska tillvaratas av biträdet i enlighet med Sveriges advokatsamfunds vägledande regler om god advokatsed (Sveriges advokatsamfund 2020), men det mer specifika tillvägagångssättet är upp till varje biträde att avgöra och inget som detaljregleras av Migrationsverket. Ibland, men långt ifrån alltid, har biträdet och den asylsökande ett förberedande möte inför asylutredningen.¹⁰ Under detta förberedande möte kan biträdet informera sig om den sökandes asylskäl och andra omständigheter. Då kan biträdet också klargöra för den sökande vad asylutredningen går ut på och hur den går till, det vill säga att den sökande förväntas kunna lämna en detaljerad och sammanhängande berättelse om sina asylskäl, att dokumentation som styrker denna berättelse kommer att efterfrågas med mera. Mötet innebär också en möjlighet för biträdet att informera den asylsökande om hur det fungerar att kommunicera via tolk och hur sådan kommunikation kan underlättas. Vanligen träffar den asylsökande

¹⁰ Informationen om den asylsökandes förberedande möte med det offentliga biträdet kommer från observationer och intervjuer som gjorts inom ramen för det pågående forskningsprojektet *Asylberättelser*, som bedrivs av författarna till denna rapport.

sedan biträdet i ett uppföljande möte, under vilket de går igenom asylhandläggarens intervjuprotokoll. Biträdet noterar eventuella korrigeringar och tillägg och skriver sedan en inlägga till Migrationsverket med argumentation för varför den sökande bör få asyl i Sverige.

Överklagande

Om den asylsökande får avslag på sin ansökan kan beslutet överklagas. Om Migrationsverket anser att det inte finns skäl att ändra beslutet går ärendet vidare till migrationsdomstolen.¹¹ Mål i migrationsdomstolen avgörs oftast genom skriftlig handläggning, vilket innebär att målet prövas på de skriftliga handlingar som finns, det vill säga Migrationsverkets akt och den skriftväxling som skett i migrationsdomstolen. Muntlig förhandling kan användas som komplettering. Den asylsökande kan begära att få en muntlig förhandling, men det är domstolen som beslutar om en sådan ska äga rum.

Migrationsdomstolen kan också besluta att en muntlig förhandling ska äga rum även om den sökande inte har begärt det. På Migrationsdomstolen i Stockholm ägde muntlig förhandling rum i 19 procent av asylmålen under 2019. Vid en muntlig förhandling i migrationsdomstol närvarar vanligen den asylsökande, dennes offentliga biträde och en representant från Migrationsverket, som utgör den asylsökandes motpart i målet, samt domstolens representanter och en tolk. Den som får avslag från en migrationsdomstol kan överklaga beslutet till Migrationsöverdomstolen, som är slut- och prejudikatinstans (Sveriges domstolar 2020).

Migrationsöverdomstolen överprövar endast mål om det behövs ett vägledande exempel för hur andra liknande fall ska bedömas, det vill säga om det behövs ett prejudikat, eller om migrationsdomstolen har gjort ett allvarligt fel vid handläggningen av ett mål. Beslut från Migrationsöverdomstolen kan inte överklagas.¹²

¹¹ Ansvaret för överklaganden i asylärenden flyttades år 2006 från den politiskt tillsatta Utlänningsnämnden till den juridiskt definierade instansen migrationsdomstolen (SFS 2005:176).

¹² Avsnittet *Överklagande*, bygger, när inte annat anges, på information från Sveriges domstolars (2019, 2020) publika webbplats samt på information erhållen via personlig kommunikation med en administrativ fiskal vid förvaltningsrätten i Stockholm (Informant 4).

Migrationsverkets riktlinjer vid användning av tolk

Kammarkollegiet är den myndighet som upphandlar ramavtal gällande tolkförmedlingstjänster åt statliga myndigheter, däribland åt migrationsdomstolar och åt Migrationsöverdomstolen, dock inte åt Migrationsverket. Denna myndighet avropar tolk- och översättningstjänster via egna avtal med tolkförmedlingar och leverantörer av översättningstjänster. Enligt Migrationsverkets interna riktlinjer ska i första hand *auktoriserade tolkar* anlitas i asylutredningar. I andra hand ska tolkar med utbildning från ett lärosäte, så kallad *utbildad tolk*, användas och i tredje hand så kallad *övrig tolk*, som ska vara utbildad och kvalitetssäkrad av tolkförmedlingen. Riktlinjerna liknar de som gäller i flera andra länder. Exempelvis i Kanada finns ett krav på auktorisation för tolkar som tjänstgör inom landets migrationsmyndighet, med undantag enbart för fall där sällsynta språk talas (Immigration and Refugee Board of Canada 2019). Riktlinjerna överensstämmer med vad som sägs i Domstolsverkets (2017) riktlinjer för tolkanvändning i domstol, vilka gäller migrationsdomstolar lika väl som andra domstolar. I sammanhanget kan det nämnas att auktorisation av tolkar och offentliga register över auktoriserade och utbildade tolkar saknas i många av EU:s 27 medlemsländer.¹³

Som framgått ovan medverkar som regel en tolk under det ansökningssamtal och den, eller de, intervju(er) som en asylsökande har med Migrationsverket. En tolk medverkar även om den asylsökande och handläggaren har ett gemensamt språk som de kan kommunicera på. Tolken befinner sig antingen i rummet där samtalet sker eller medverkar via telefon eller videolänk.

Det är Migrationsverket som beställer tolk till asylintervjuerna. Om tolkdistributören erbjuder en annan tolkkompetens än den som efterfrågas kan Migrationsverket tacka ja eller nej. Om tolk inte finns att tillgå i den sökandes första språk kan utredningen hållas på ett annat språk som den sökande behärskar, förutsatt att den sökande medger det. I beställningen kan hänsyn tas till om asylsökande har särskilda behov. Det kan handla om tolkar som är specialiserade på att tolka i ärenden där hbtq+-frågor aktualiseras eller i ärenden där den sökande har utsatts för tortyr. I viss mån har den

¹³ Avsnittet *Migrationsverkets riktlinjer vid användning av tolk*, bygger, när inte annat anges, på information erhållen genom personlig kommunikation med Migrationsverkets samordnare för tolkfrågor (Informant 5, Informant 6).

asylsökande alltså möjlighet att påverka vilken tolk som används: Den asylsökande kan framföra önskemål om tolk med särskild kompetens eller av ett specifikt kön. Migrationsverket tillgodoser önskemål om tolkens kön. Övriga önskemål påverkas av tillgången på tolkar med särskild kompetens. Migrationsverket ser det dock som problematiskt om den asylsökande vill ha en specifik person som tolk om detta önskemål grundar sig i att det är en person som den asylsökande känner privat eller som den asylsökandes släktingar känner. Detta betraktas som en jävssituation som skulle strida mot god tolksed (Kammarkollegiet 2019:6), varför den typen av önskemål inte tillgodoses.

Önskemål om att genomföra en asylintervju utan tolk tillgodoses som regel inte heller. Även om den asylsökande skulle föredra att kommunicera utan tolk kan handläggaren likafullt föredra att bli assisterad av tolk, och tolkens uppgift är att assistera bägge parter. Dessutom, även om handläggare och asylsökande talar ett gemensamt språk ska protokollet skrivas på svenska. Om intervjun skulle genomföras på exempelvis engelska, skulle handläggaren alltså få tilläggsuppgiften att översätta det som sagts till svenska. Ett sådant förfarande beskriver språkvetaren Katrijn Maryns (2006, 2013a, 2013b) när hon redogör för det belgiska asylsystemet, där handläggare vid tiden för hennes studie kunde leda asylintervjuer på engelska och samtidigt skriva protokoll från dessa intervjuer på flamländska eller franska. I Sverige kan vardaglig kommunikation på mottagningar och förläggningar – alltså inte utredningssamtal – undantagsvis genomföras på engelska eller andra språk ifall Migrationsverkets medarbetare frivilligt väljer det.

3. Syn på språk och syn på tolkning

Den uppfattning om tolkning och tolkar som människor ger uttryck för är i hög grad avhängig av deras förståelse av språk och kommunikation. Såväl språk som kommunikation är komplexa företeelser och alla aspekter av dessa aktualiseras troligen inte när människor tänker kring tolkning till vardags. Samtidigt visar studier av asylprocessen att språk och kommunikation spelar en mycket större roll i administrativa rutiner än vad man vanligen föreställer sig och att en utvecklad förståelse av språkets och kommunikationens natur är nödvändig för att förstå hur asylintervjuer formas av att de äger rum på två språk, via tolk.

Med asylintervju avses i detta och följande kapitel längre utredande samtal som genomförs vid migrationsmyndigheter. Som framgick av kapitel två använder Migrationsverket benämningen *asylutredning* för sådana samtal. I mycket av den internationella forskning vi rapporterar från här är oftast samtalet som sådant (som på engelska brukar kallas asylum interview) studieobjekt.

Attitydundersökningar om tolkar och tolkning har påvisat några viktiga aspekter avseende tolkfunktionen inom både den juridiska och den medicinska sfären. Vårdforskaren Emina Hadziabdic (2011) pekar på att intervjupersoner lyfter fram förmågan att skapa tillit som avgörande för hur vårdtagare, vårdtagares anhöriga och vårdpersonal upplever och bedömer tolkar och, i förlängningen, hur de värderar den vård de får ta emot, respektive lyckas ge. Vårdpersonal, patienter och patienters anhöriga vill naturligtvis kunna lita på tolken och förtroende skapas delvis via känslor av empati och samhörighet. Etnologerna Ingrid Fioretos, Kristina Gustafsson och Eva Norström (2014) bygger sin analys av tolkningens betydelse för rättssäkerhet och integration på fältanteckningar och intervjuer med yrkespersoner och klienter inom olika offentliga verksamheter, till exempel vid Migrationsverket. Asylsökande som forskarna intervjuar skildrar erfarenheter av tolkar vars professionalitet de av olika anledningar inte litat på (t.ex. hade tolkar klandrat dem, utdelat moralkakor, visat förakt och blottat egna bristande språkkunskaper), och de

säger att denna bristande tillit till tolken påverkade deras vilja att berätta om sig själva under asylintervjun.

Advokaten Viktor Banke (2017), som har varit offentligt biträde åt ett stort antal asylsökande, har i journalistisk tappning beskrivit de svårigheter som asylsökande kan ha med att på endast två timmar berätta om de omständigheter som kan övertyga myndigheten om att det finns ett skyddsbehov. Svårigheterna kan ha att göra med den asylsökandes sinnestillstånd och ovilja att berätta om extremt smärtsamma upplevelser. De kan också ha att göra med utredares ibland illvilliga tolkning av vad de sökande säger, något som är svårt för sökande att rå på, skriver Banke (2017). Han nämner också att berättelsen måste förmedlas via tolk, dock utan att problematisera tolkfunktionen.

I en pågående intervjustudie (som bedrivs av författarna till denna rapport) om erfarenheter av kommunikationen under asylintervjuer, med asylsökande, handläggare, tolkar, offentliga biträden och stödpersoner från idéburna organisationer, återkommer kommentar om betydelsen av tillit för att kommunikationen överhuvudtaget ska fungera (Rehnberg *et al.* 2020, 2021a, 2021b).

I detta kapitel skildrar vi kopplingar mellan etablerandet av tillit, vardagsförståelse av tolkning och villkor för att bedöma trovärdighet och tillförlitlighet i tolkade asylintervjuer.

3.1 Vardagsförståelse av tolkning

Hadziabdics (2011) ovan nämnda studie återger informanternas vardagsförståelse av tolkning. Här återkommer idén om att professionella tolkar översätter ord för ord medan exempelvis släktingar som hjälper till med tolkning kan ta större hänsyn till vad som ofta beskrivs i termer av de minoritetsspråkigas *kultur*. Bokstavig tolkning, eller ord-för-ord-tolkning, är i själva verket en strategi som ofta kan iakttas hos nybörjartolkare, personer som har begränsad förmåga att memorera och analysera och ett begränsat flyt i bägge eller ett av de aktuella språken. Detta konstaterar exempelvis språkvetaren Anne Birgitta Nilsen (2005) i sin undersökning av en tolkad rättegång där den som tolkade mellan arabiska och norska var i ett inledande

skede av en tolkutbildning. Liknande iakttagelser har gjorts av såväl tolkutbildare (t.ex. Skaaden 2013) som av forskare som studerat tolkning i asylprocessen (t.ex. Anker 1992, Dahlvik 2019).

Att föreställa sig talare av olika språk som representanter för olika, mer eller mindre enhetliga kulturer är en grov förenkling, ett oftast missvisande sätt att skilja på *vi* och *dem* samt att cementera förutfattade meningar och fördomar. I en studie av tolkmedierade medicinska möten, varnar tolkforskarna Felberg och Skaaden (2012) för att kommunikationsproblem som beror på bristande språkkunskaper hos tolken ibland kan bortförklaras som *kulturkrockar* istället för att bli upptäckta om en deltagare förväntar sig att den som inte talar ens eget språk ska vara annorlunda och obegriplig. Att låta tolkar förklara en patients kultur, menar forskarna, kan leda både till att minoritetspatienters hälsoproblem ignoreras och till att vårdpersonalens professionella integritet äventyras (Felberg & Skaaden 2012:95). Att det ändå händer att tolkar ombeds göra detta sägs ibland bero på kulturskillnader, men även på praktiska omständigheter. Professionella parter åberopar ofta tidsbrist när tolkar avkrävs annat än tolktjänster. En ny besökare på en svensk institution kan tycka att tolken finns nära till hands för frågor som denna snabbt vill ha svar på. Om den som inte talar det egna språket uppfattas som obegriplig, kanske inte ens som en fullvärdig samtalspart, vänder sig frågeställaren – den professionella eller klienten – hellre till tolken. Tolken kan då ses både som den andres like och talesperson eller som ens egen hjälpreda och redskap.

Tolkning – ett nödvändigt ont

År 1992 publicerade den amerikanska juridikforskaren Deborah Anker en av de första mer omfattande studierna av asylprocessen som också tar upp tolkning relativt ingående. Denna tidiga studie är intressant bland annat för att den ligger till grund för en handbok som utförligt förklarar flyktningbegreppet som det definieras i USA samt landets asyllagstiftning, en bok som har kommit ut i flera omarbetade upplagor (Anker 2019). I Anker (1992) formuleras dessutom flera av de frågor som är centrala för tolkfunktionen i asylprocessen, frågor som behandlas i denna kunskapsöversikt.

Tolfunktionen beskrev Anker (1992) som ett stort problem. Den tolkservice som tillhandahölls under de två år som hon och hennes medarbetare samlade in material till sin studie bedömdes som otillräcklig och av dålig kvalitet.

Materialet utgjordes av observationer och fältanteckningar från 193 asylutredningar, varav 136 genomfördes via tolk, samt intervjuer med deltagare. Det fanns inga kvalitetskriterier för personer som anlätades för tolkuppdrag i de aktuella asylärendena, skriver Anker. Samma sak gäller fortfarande på många håll i världen, vilket rimligen är en konsekvens av att det fortfarande är mycket få länder som erbjuder avancerad utbildning till tolk i offentlig sektor (Ozolins 2010). I intervjuer som Anker och hennes medarbetare genomförde klagade personer som tjänstgjort som tolkar på att det saknades tolkutbildning, och på att de inte heller fick några instruktioner från rätten inför eller under ett uppdrag. Den enda anvisning de fick var från rättens ordförande, som upprepade kravet på ord-för-ord-tolkning. Det kravet innebar betydande svårigheter för tolkarna i och med att hyper-bokstavlig översättning oftast leder till icke-idiomatiska formuleringar på det andra språket, formuleringar som blir svåra att förstå och i grunden missvisande. Denna iakttagelse, att föreställningar om tolkars arbete formas av människors bakomliggande förståelse av språk och kommunikation, menar vi är central för att förstå och utveckla tolkfunktionen inom asylprocessen.

3.2 Tolken som översättningsredskap – ad hoc-lösningar och önsketänkande

Krav på ord-för-ord-tolkning liknande den som rapporteras i Ankers (1992) studie ska möjligen inte förstås bokstavligt menar vi, utan som ett vardagligt sätt att uttrycka att domstolen ställer krav på att tolken ska vara *noggrann* i sin tolkning och förhålla sig *neutralt* till det som sägs och inte alliera sig, varken med den ena eller den andra av parterna, allt enligt gängse tolketik, liknande den som i Sverige formulerats i skriften *God tolksed* (Kammarkollegiet 2019). Ändå är det värt att notera att domstolen verkade ta tolkkompetens för given hos de personer som i Ankers (1992) studie hade i uppdrag att tolka, och att migrationsmyndighetens centrala krav på tolken uttrycktes i termer av ord-för-ord-tolkning.

I detta sammanhang kan det nämnas att i ett standardverk om svensk flyktingrätt (Diesen *et al.* 1998), som publicerades några år efter att Anker genomförde sin studie, i stort sett inte tar upp tolkning, med undantag för ett

avsnitt på cirka en sida.¹⁴ Här, liksom i ett senare arbete av forskargruppen (Diesen *et al.* 2012), påtalas vikten av att i flyktingärenden inte anlita okvalificerade tolkar. Avsnittet i boken från 1998 avslutas med följande kursiverade klargörande: "Tolken ska enbart fungera som ett översättningsredskap och får på inga villkor lägga sig i förhörets innehåll och utformning" (Diesen *et al.* 1998:273).

Den utilitaristiska synen på tolken som den institutionella företrädarens *översättningsredskap*, som blir effektivt och främjar positiva resultat om det bara används på ett korrekt sätt, återfinns i många studier som tar upp tolkning som en aspekt av offentlig verksamhet. Inte minst finns den i studier om kommunikation inom vården (t.ex. Hsieh 2006, 2007; Pergert *et al.* 2008). Redskapsmetaforen kan uppfattas som självklar och användbar för myndighetsrepresentanter, eftersom dessa behöver tolken för att utföra sina uppdrag. Den påminner också om att ansvaret för att fatta beslut i ärenden, och för att leda och kontrollera de möten som föregår besluten, ligger på institutionens företrädare. Synsättet bortser dock från att parter i samtal kan ha olika uppfattningar om vilka resultat som är önskvärda eller positiva. Dessutom, att betrakta tolkar som översättningsredskap innebär att deras, liksom de primära parternas aktivitet, ensidigt betraktas som textproduktion (jfr Pöchhacker 2016:11). Redskapsmetaforen är svår att kombinera med insikten att samtalspartners tal, liksom deras tigande och andra icke-verbala beteenden, kan vara mer eller mindre mångtydigt, och att samtalande kräver produktion, reception och meningsskapande samt en viss social samordning, av alla som samtalar. Vi vill framhålla att forskning som fokuserat på att jämföra yttranden i tolkad interaktion som källtexter respektive måltexter, utan tvivel har genererat en del värdefull kunskap, men att *ensidigt* fokusera på tolkars agens som översättare kan paradoxalt nog förstärka vardagsuppfattningen om tolkar som ett slags subjektlösa redskap, genom vilka andras färdiga meddelanden kan transporteras. Vi vill återigen understryka vikten av att förstå tolkning som socialt samspel och tolkar som levande subjekt, som anförtros uppdrag som professionella inom ett specifikt och komplext område – språk och tolkning.

¹⁴ Texten om tolkning bygger enligt förordet i Diesen *et al.* (1998) på ett utdrag ur juris kandidat Sofia Mineurs examensarbete.

Ett tolkat möte innebär med nödvändighet att den enspråkiga myndighetspersonen förlorar en del av sin kontroll, både över vilket innehåll i samtalet som blir känt för bägge parter och över samtalets progression. Att myndighetspersonen instruerar den som ges i uppdrag att tolka, om än aldrig så noggrant, får knappast någon effekt om tolken saknar tillräckliga kunskaper i det aktuella ämnet och de aktuella språken och inte har relevant tolkförmåga. Redskapsmetaforen döljer att tolkars tolkning alltid tillför något i ett samtal. En annan given baksida med redskapsmetaforen är förstås att den inte fångar det faktum att alla deltagare – även tolkar – i varje mänskligt möte i någon mån är varandras "redskap" för att skapa mening och förstå bakomliggande syften med det som kommuniceras. I ett tolkat samtal, där minst tre individer deltar, varav två inte talar samma språk, ökar komplexiteten i deras meningsskapande exponentiellt.

I sin genomgång av tolkning inom det australiska rättssystemet sätter Laster och Taylor (1994) strålkastarljuset på vad som ser ut som konflikerande inställningar mellan jurister och tolkar när det gäller hur tolkning kan och bör ske. De anser att professionernas olika föreställningar och kunskap om ord-för-ord-tolkning i sig utgör en grogrund för misstro och menar att denna misstro snarast skulle spädas på om tolkar skulle skriva under på ett oralistiskt krav på ord-för-ord-tolkning. Istället för att tänka på tolken i termer av en kanal eller maskin föreslår de att rätten ska betrakta tolken som en kommunikationsfrämjare och pekar på nödvändigheten av att bygga ömsesidig respekt för hur företrädare för respektive profession utövar sitt *professionella skön*, det vill säga hur yrkespersonen fattar beslut grundade i hävdvunnet yrkeskunnande och yrkesetik (Laster & Taylor 1994:126). På senare år har tolkforskaren Hanne Skaaden fördjupat diskussionen om tolkens professionella skön i flera arbeten (t.ex. 2020, se kapitel 6 i denna översikt).

Att tänka på tolkar som översättningsredskap kan alltså ifrågasättas både utifrån tolkprofessionell etik och utifrån vad vi vet om hur mänsklig kommunikation fungerar, och även utifrån vår kunskap om språkets natur. Redskapsmetaforen bygger på en enkel men oralistisk idé om att tolkar är eller kan vara ett slags subjektlösa översättningsmaskiner, vars hjärnor kopplar om mellan färdiga versioner av ord och uttryck på det ena eller andra språket. Denna syn på tolkar bygger i sin tur på en förenklad syn på språk och kommunikation, vad lingvister brukar benämna som *kanalmetaforen* (the conduit metaphor (Reddy 1979)). Kanalmetaforen blir synlig i tal och skrift om

kommunikation, i fraser som "hans ord uttryckte starka känslor", "jag hämtade mina idéer från hennes text". I metaspråk om kommunikation framstår ord och fraser som ett slags behållare, som talaren eller skribenten lägger in tankar, känslor och betydelser i, *exakt desamma* betydelser som sedan lyssnare och läsare förväntas kunna hämta fram. Kanalmetaforen bortser från att varje individ är ett tolkande subjekt som skapar mening av ord och uttryck utifrån sina kunskaper, erfarenheter och förväntningar, den bortser därmed från att mänsklig kommunikation inte är helt förutsägbar.

3.3 Det tolkade samtalet som socialt samspel

Modern språkvetenskap tar hänsyn till att mänskligt meningsskapande av ord och andra kommunikativa resurser är beroende av olika lager av kontexter. Med inspiration från bland andra litteraturvetaren och filosofen Michail Bachtin (1986) talar man idag om en dialogisk syn på språk och tänkande, en syn som vidareutvecklats i språkstudier av exempelvis Per Linell (2009). Dialogisk teori ligger till grund även för Wadensjö's studier av tolkmedierad interaktion (t.ex. Wadensjö 1992, 1998, 2018).

Genom att utgå från *samspelet* snarare än från den tolkande individen har Wadensjö (1992, 1998, 2018) utvecklat en teoretisk modell för studier av tolkade samtal. Enligt denna modell kommer tolken att både ges och ta ansvar, såväl för att *återge* deltagares tal, som för att *koordinera turtagning* deltagare emellan. Båda dessa faktorer påverkar tolkmedierade samtals innehåll och progression. Tolken kommer med andra ord att fungera både som översättare av det som sägs och som ett slags samordnare av själva samtalandet. Den ena funktionen utesluter inte den andra, utan de förutsätter varandra. I ett tolkat samtal avskiljs yttranden från den pågående språkliga kontexten och omformuleras på ett annat språk. Man brukar tala om att yttranden *dekontextualiseras*, och *rekontextualiseras* muntligen, allt eftersom samtalet fortskrider. En dialogisk syn på språk och tänkande innebär bland annat att vardagsföreställningar om tolken som ett passivt instrument och om tolkning i samtal som ett överförande av färdiga budskap från ett språk till ett annat, måste avfärdas. En betydande mängd studier av tolkmedierade samtal visar att tolkning innebär att tolken deltar aktivt i språkligt och socialt komplexa möten och att deltagarna skapar mening i dessa undan för undan, beroende på hur de vill bli – och uppfattar att de blir – förstådda av andra deltagare i

samtalet. Det kan tilläggas att tolkning av skrivna anföranden ställer andra krav på en tolk än tolkning i samtal där frågor och svar kommer mer spontant.

Att fokusera på tolkning enbart som återgivning av yttranden på ett annat språk passar ihop med det språkvetare kallar för en monologisk syn på språk och tänkande. Denna utgångspunkt räcker för att förklara en del av det som händer i tolkmedierade samtal, men långt ifrån allt. Den syn på språk och tänkande som idag dominerar inom språkvetenskapen är influerad av dialogisk teori. Tolkning har beskrivits som en "monologiserande praktik i en dialogiskt organiserad värld" (Wadensjö 2004). Detta innebär att tolkens återgivande av andras yttranden kräver att dessa yttranden, undan för undan, dekontextualiseras och rekontextualiseras på ett nytt språk. Tolken rekontextualisering kräver i sin tur att tolken både är observant på lingvistiska detaljer i det som just yttrats, och förmår analysera yttranden i relief mot en längre sekvens av tal, och även i relation till det aktuella större sammanhanget.

Tolkning bortom orden

Den kanadensiske forskaren Robert Barsky argumenterar i flera av sina arbeten (t.ex. 1994, 2000, 2016) för att tolkning i asylprocessen ska omfatta *mer än de ord som yttrats*, eftersom han menar att det annars finns en risk för att kulturella omständigheter och fakta osynliggörs, fakta som kan vara helt avgörande för att en ansökan om skydd ska kunna bedömas på rätt sätt. Den idé han motsätter sig tycks vara den att (korrekt) tolkning jämföras med översättning ord för ord. Argumentationen känns igen från Ankers (1992) tidiga kritik av juristers attityder till tolkning. I kontrast mot detta synsätt argumenterar Barsky (1994:46) för att tolken ska ges ett bredare mandat. Han menar att tolkar i asylintervjuer borde erkännas juridiskt som aktiva medlare mellan den asylsökande och den beslutande myndigheten, snarare än som harmlösa översättningsmaskiner (Barsky 1996:46). Han introducerar vidare ett specifikt begrepp för tolkar som gör mer än *bara översätter ord*, nämligen *kulturtolkar* (cultural interpreters) (1994:50). I senare studier talar Barsky (2000:46) om *interkulturell tolkning* (inter-cultural interpretation), utan att närmare beskriva vad som skulle utmärka denna typ av tolkning. Andra forskare, till exempel etnografen och översättningsvetaren Moira Inghilleri (2005), har kritiserat Barsky för att beskriva tolkning alltför abstrakt. Inghilleri menar att Barskys framställning bortser ifrån att språkliga uttryck alltid kan

uppfattas som kulturellt förankrade och att tolkars meningsskapande, på samma sätt som andras, påverkas av bakgrundskunskaper, den aktuella situationen och andra kontextuella faktorer. Med andra ord är alla tolkar i någon mening kulturtolkar. Mot bakgrund av detta menar vi att införande av *kulturtolk* som en egen kategori skulle urholka, snarare än förstärka tolkprofessionen.

I Barsky (2016), som sammanfattar mycket av den i huvudsak intervjubaserade forskning om asylprocessen som han genomfört, citerar författaren en tolk som han intervjuat. Tolkens ord får illustrera en särskild egenskap som Barsky (och den citerade tolken) anser att en tolk behöver ha för att garantera effektiv kommunikation mellan vad Barsky beskriver som ett misshandlande (abusive) system och dess offer (asylsökande), nämligen en empatisk förmåga och "en intuitiv förståelse av meningen bortom de enskilda orden"¹⁵ (Barsky 2016:93).

Barskys resonemang uppvisar en motsägelse som ofta återkommer i litteratur om tolkning. Han använder kanalmetaforen – som utgår från att talare *lägger in* en betydelse i ett ord som lyssnare kan *plocka fram* – för att förklara vad han menar att tolkar i asylprocessen måste kunna (han gör detta trots att han i ett långt kapitel i samma bok, med stöd av språkvetenskaplig och översättningsvetenskaplig teori, visar att översättning är en komplex verksamhet som inte handlar om att hämta betydelser som *finns* i enskilda ord oberoende av de sociala och kulturella sammanhang där översättningen utförs). Så pass invariant är Barskys, den citerade tolkens, och kanske allas vårt tänkande om ord som en slags behållare av mening – som talare *lägger in* och lyssnare kan *plocka fram*, alternativt *se bortom* – att vi har svårt att tänka kring språk och kommunikation på annat sätt.

En rad forskare, till exempel nyss nämnda Inghilleri (2012), samt språkforskarna Marco Jacquemet (2009) och Simo Määttä (2015) pekar på att forskare som *inte* ser tolkar som översättningsmaskiner, utan istället utgår från att tolkar är aktiva, meningsskapande deltagare med egen agens, paradoxalt nog ändå tenderar att cementera den enkla kanalmetaforen i synen på såväl kommunikation som på tolkars arbete. Detta genom att *enbart* fokusera på och understryka vikten av tolkens val av ord och uttryck på det

¹⁵ I original: "an intuitive grasp of meaning, beyond just the words" (Barsky 2016:93)

andra språket. Tolkars agens, menar Jacquemet (2009), Inghilleri (2012) och Määttä (2015), behöver också studeras i ljuset av de institutionella strukturer och ramar som tolkarna verkar inom.

En kort sekvens från en av de asylintervjuer som vi följt inom ramen för vårt forskningsprojekt *Asylberättelser* får här illustrera några av de utmaningar det kan innebära för en tolk att försöka återge allt som sägs. Handläggaren har tidigare under intervjun frågat efter den sökandes identitetshandling och den sökande har berättat att han blivit fråntagen sitt pass. Nu önskar handläggaren mer detaljer och ställer en dubbel fråga. Det som sades på ryska har här översatts till svenska. Översättningen syns i kursiv stil under den ryska texten. Flera kolon i rad (:::) betyder en utdragen vokal. Punkt inom parentes (.) står för en hörbar mikropaus i talflödet. Kommatecken står här för fortsättningsintonation.

- Rad 1 **Handläggare:** kan du berätta vad som hände? när kom dom å tog passet å::
- Rad 2 **Tolk:** расскажите об обстоятельствах когда они отбирали от вас паспорт и так далее.
Översättning: *berätta om omständigheterna. när de tog/när tog de passet från dig och så vidare.*
- Rad 3 **Sökande:** они у меня собрали паспорт это вот е:::: я я я а::: я же рассказывал о том что они приезжали а то что звонили е:: а:: потом приезжали и::: потом в третий раз (.) нет, нет это получается нет а:: то есть а: нет получается короче вот после того как они все приехали,
Översättning: *dom tog passet från mig de e så e::: jag jag jag a::: jag berättade ju om att dom kom flera gånger men att dom ringde e::: å::: sen kom dom flera gånger å::: sen den tredje gången (.) nå, nå de e blir så nå me::n alltså å: nå de blir så, kort sagt alltså efter att de hade kommit,*
- Rad 4 **Tolk:** de e såhär ja har berättat att dom har ringt å har kommit å sånt. men de blir så, de blir så, de blir så, när dom hämtade mej,

Handläggaren ber först om en berättelse, sedan om en tidsangivelse och därefter, med ett utdraget "å:." antyder hon att en berättelse om ett bestämt tillfälle efterfrågas, inte bara en uppgift om när den ägde rum (Rad 1). Handläggaren betonar inte *när* i sin fråga (Rad 1), så tolken vet inte om tidsangivelsen är viktig. Med den friare ryska ordföljden är två tolkningar möjliga av tolkens återgivning: "när de tog" (en fråga om vad som hände) och "när tog de" (en fråga om när) (Rad 2). Tolken återger handläggarens fråga snabbt och entonigt, vilket gör att den på ryska låter lika vag som den svenska förlagan. Den asylsökandes svar innehåller långt fler utmaningar för tolken, inte minst för att den sökande har uppenbara svårigheter med att uttrycka sig. Det ska senare visa sig att han förstått frågan som en fråga om ett specifikt datum. Han börjar här (Rad 3) med att försöka erinra sig själv och lyssnaren om vad han redan sagt om omständigheterna. Han börjar genast att staka sig och använder vad språkvetare kallar turhållare, alltså utfyllnadsord som *получается* (*det blir så*) och förlängda vokaler vars främsta uppgift är att markera att talaren söker ord och att talaren vill behålla turen samt markeringar som *нет а: то есть* (*nä mee:n alltså*), som indikerar att talaren vill förkasta delar av sitt yttrande och formulera sig på nytt. Diskurs av det här slaget är extremt svår att tolka. Tolken antydde den asylsökandes formuleringssvårigheter i sin återgivning med hjälp av att repetera "det blir så", men gjorde detta utan att tveka (Rad 4). För en person som inte är uppmärksam på *hur* den asylsökande talar och inte heller behärskar ryska måste det alltså ha varit svårt, för att inte säga omöjligt, att förstå att den sökande hade formuleringsproblem och att det var dessa som tolken försökte spegla genom att repetera "det blir så" i sin återgivning (exemplet diskuteras i Wadensjö *et al.* 2021).

En vag fråga är ofta mindre ansiktshotande än en rak, vilket kan ha legat bakom att handläggaren upprepade sin fråga om passet på ett vagt sätt. Handläggaren tänkte förmodligen inte på att ords potentiella mångtydighet snarare ökar än minskar när två språk är inblandade. I tolkmedierade intervjuer är det också svårt för de enspråkiga att avgöra vad parterna säger för att bidra till innehåll och vad de säger för att administrera sitt eget talande. Gränsen mellan mina och dina ord blir dessutom suddig: De primära parterna har svårt att avgöra vems tveksamhet, oro eller tvärsäkerhet som färgar ett yttrande, om det är den andra partens eller tolkens. Det finns fler anledningar till varför synen på språk och på tolkning har relevans för hur en

migrationsmyndighet bedömer handläggarnas möjlighet att avgöra tillförlitligheten i en asylsökandes berättelse.

I dialog med en referensgrupp där Migrationsverket ingick har en tvärvetenskaplig forskargrupp ledd av Pär Anders Granhag vid Göteborgs universitet tagit fram ett skriftligt underlag som är tänkt att fungera som stöd för handläggare i deras arbete med att strukturera och kritiskt värdera tillförlitligheten i sökandes muntliga utsagor i asylutredningar. Granhag *et al.* (2017) reder först ut skillnaden mellan personers trovärdighet och utsagors tillförlitlighet, varefter det första ifrågasätts som relevant kriterium, medan det andra lyfts fram och behandlas vidare i resten av underlaget. Forskarna sammanfattar: "för att hamna rätt bör man fokusera på utsagans tillförlitlighet, inte på personens trovärdighet" (Granhag *et al.* 2017:19). Forskargruppens slutsats stämmer väl överens med vad Migrationsverket fastslagit tidigare i denna fråga: "Tillförlitlighetsbedömningen av uppgifterna är överordnad trovärdighetsbedömningen. Det begrepp som därför normalt bör användas vid bedömning är om sökandes uppgifter är tillförlitliga" (Migrationsverket 2013:3).

3.4 Studier med fokus på talares trovärdighet i tolkade intervjuer

Sandra Hale (2004) har undersökt tolkade domstolsförhandlingar i Australien och visat att tolkningens kvalitet påverkar *trovärdighet* (credibility) i vittnesmål. Hon har även genomfört studier med sikte på att förklara hur trovärdighet i vittnesmål där vittnen hörts via tolk ska bedömas. Ett pionjärarbete på detta område gjordes av Susan Berk-Seligson (1990/2017). Hennes etnografiska och lingvistiska studie av tolkade brottmålsförhandlingar i USA visar bland annat att jurymedlemmars uppfattning om spansktalande vittnens trovärdighet påverkas signifikant av om tolken återger deras vittnesmål med eller utan artighetsmarkörer, såsom "sir", samt med eller utan vad som inom språkvetenskapen brukar kallas garderingar. Garderingar kan vara ord som *kanske* och *ganska*, som typiskt gör ett påstående mindre tvärsäkert.

Bedömning av asylsökandes trovärdighet behandlas i flera arbeten om asylintervjuer. Faktafel och bristande koherens i en asylsökandes berättelse

kan utgöra grund för att ansökan avslås, eftersom detta kan tas till intäkt för att den sökande håller inne med information eller far med osanning.

Tolkarna som dokumenterats i Ankers tidigare nämnda studie från 1992 gjorde ofta avbrott i sin tolkning för att fråga om eller söka termer i lexikon. Enligt Anker förvärrades fragmentiseringen av de sökandes berättelser också av att tolkar ibland deltog via telefon, vilket gjorde att de måste begära upprepningar på grund av att ljudförhållandena var dåliga. Ankers intervjuer med domare visade att dessa ofta uppfattade sökande som ovilliga att svara och att de ansåg att de sökande ofta svarade undvikande. Domare påtalade detta som det allvarligaste problemet i asylprocesser. I många fall, menade Anker, var det snarast tolkarnas bristfälliga prestation som gav upphov till att de asylsökande tycktes ovilliga att svara och verkade fåordiga eller undvikande i sina svar. Dessutom, om de asylsökande visade sådana tendenser, så förstärktes intrycket av dem som undvikande i och genom tolkningen.

Generellt tenderade domstolen att uppfatta dem som svarade knapphändigt och illa formulerat som mindre trovärdiga, medan välformulerade sökande (återigen något som kunde bero på tolkens kompetens) betraktades som trovärdiga (Anker 1992:515). I likhet med vad Poignants (2020) studier av publika tolkade författarsamtal demonstrerar, kan tolkning förstärka berättelsers trovärdighet. Poignant (2020) visar att tolkens återgivning, exempelvis genom att vara rytmiskt kalibrerade med författarens yttranden, ger berättelsen en extra, fängslande kvalitet, snarare än att den nödvändiga fragmenteringen stör berättandet. Det ska understrykas att Poignant studerar vana berättare, som förmedlar sina ofta tidigare nedskrivna och framförda berättelser, via kompetenta tolkar med insikter om författarnas personliga stil och favoritteman. Detta görs dessutom inför en engagerad publik som vägleds av en moderator, som lyssnar för att bli underhållna och underhålla, inte på att föra protokoll. I asylintervjuer är villkoren för berättandet helt annorlunda.

I Ankers (1992) studie var tolkarna alltså utbildade. I de flesta av de 49 fall där en av hennes tvåspråkiga observatörer var närvarande kunde denna upptäcka brister i tolkningens kvalitet. Brister mättes med hjälp av en typologi som omfattade 14 kategorier *tolkningsfel* (interpreting errors), närmare bestämt: 1) feltolkning av specifika termer, inte minst regionala namn, 2) icke-tolkning av vissa ord, 3) icke-tolkning av delar av den sökandes vittnesmål, 4) tolken avbryter den sökandes berättelse, 5) tolken talar oartikulerat, 6) tolken orsakar bristande koherens genom att tala fragmentariskt, 7) tolken förbättrar

vittnesmål, 8) tolken urvattnar vittnesmål, får dem att låta mindre allvarliga än på originalspråket, 9) tolken förlänger vittnesmål, 10) tolken förkortar vittnesmål, 11) hyper-bokstavlig men idiomatiskt inkorrekt tolkning, 12) användning av falska vänner (ord och uttryck som låter likadant på olika språk, men har olika betydelser), 13) feltolkning baserad på tolkens (bristande) förståelse av något kulturspecifikt, 14) anpassning av tolkning till något som tolken (felaktigt) antar ska följa i nästa yttrande (Anker 1992:506). Det förblir oklart om Anker hämtat denna typologi från någon annan forskare eller om den genererats inom hennes projekt. Mer precist hur kvalitetsbedömningar genomförts framgår inte heller. En tabell redovisar frekvensen av en, två eller flera typer av tolkningsfel i de 49 förhandlingar som tvåspråkiga medarbetare bevistade. Anker påpekar i en not att de som registrerade tolkningsfel (genom att observera, lyssna och notera) inte var certifierade domstolstolkare, men hon nämner inte vilka allmänna kunskaper om tolkning i och av spontant talspråk de hade.

Det mest intressanta, som vi ser det, med denna 14-punktslista är snarast det faktum att den presenteras som ett resultat av fel eller misstag som självklart tillskrivs *en* deltagare – tolken. Med samspelet i fokus hade man kanske kunnat se att den asylsökande reparerar sina yttranden, alltså förkastar en formulering och börjar formulera sig på nytt, vilket kan göra tolkar benägna att bara återge resultatet av reparationen (punkt 3). Med samspelet som utgångspunkt hade man också kunnat notera ifall en tolk försöker avbryta en sökande när dennes yttrande nått över gränsen för vad tolken förmår memorera, det vill säga för att tolken behöver säkra sin återgivning (punkt 4). Tolkare kan ha försökt avspejla asylsökandes oartikulerade tal genom att tala oartikulerat (punkt 5). Tolkars bristande koherens kan ha berott på att yttranden på det andra språket brast i koherens (punkt 6), och så vidare.

Anker (1992) konstaterar samtidigt, som nämndes ovan, att domare i de dryga hundra fall hon och hennes forskarkollegor följde ofta ställde egna korsförhörliknande frågor till de asylsökande, trots att frågandet formellt inte låg på deras ansvar. Denna typ av frågor, förklarade några av de intervjuade domarna, var ett sätt för dem att testa de asylsökandes trovärdighet. Uppgiften att ställa frågor till asylsökande låg enligt, där och då, gällande rutin hos en annan jurist (en trial attorney). I ljuset av den internationella standard som säger att beslutsfattare i asylärenden ska se till att sökande får lägga fram sina asylskäl i en stödjande atmosfär kan alltså det

beteende som Anker observerat bland domare också beskrivas som felaktigt, men fel – *error* – använder hon intressant nog uteslutande som ett omdöme om tolkars prestationer. Detta kan ses som ett uttryck för en underliggande tanke: att det alltid finns ett rätt sätt att tolka ord och yttranden; att det som sägs på källspråket ska kunna fungera som ett slags facit.

Tolkningens (i synnerhet tolkfelens) betydelse för bedömning av asylsökandes berättelser tas upp även i en studie som genomfördes av en kanadensisk tvärvetenskaplig grupp, bestående av en psykolog, två jurister och en antropolog (Rousseau *et al.* 2002). Syftet med deras studie var att analysera beslutsprocessen i asylärenden och som empiriskt underlag användes 40 asylärenden som bedömts som problematiska och där ansökan fått avslag. I Kanada bedöms asylärenden av *The Immigration and Refugee Board of Canada* (IRB). Fokusgrupper med forskare, IRB-representanter, advokater och tolkar tog fram en lista över faktorer som visat sig vara källor till problem i ärendena i fråga. Asylutredningens inkvisitoriska form, som många gånger skapar en spänd stämning, var något som samtliga grupper uppfattade som bekymmersamt. Samtliga grupper nämnde även som problematiskt att deras och deras kollegors kunskaper var bristfälliga, både när det gällde de asylsökandes politiska och sociala situation i hemländerna och i fråga om effekter av trauma. Artikelns författare argumenterar för att representanter för IRB skulle kunna rekryteras mer med tanke på de problem av juridisk, psykologisk och kulturspecifik art som samspelas på ett negativt sätt i de 40 undersökta fallen. Angående tolkfunktionen lyftes särskilt att korrekt översättning av asylsökandes vittnesmål kunde bli problematisk på grund av interkulturella barriärer mellan tolk och sökande. Att tolkar kunde ha problem med att förmedla betydelser av icke-verbalt beteende (exempelvis okontrollerade känslouttryck) nämndes också.

Tolfunktionen berörs kort även i den rapport av Granhag *et al.* (2017) som nämndes ovan. Författarna hänvisar till forskning om tolkning, dock utan att nämna några källor, och lyfter vikten av tydliga instruktioner till tolken och vikten av att utbildade tolkar anlitas av myndigheten (Granhag *et al.* 2017:27). Dessutom listas möjliga felkällor vid kommunikation via tolk. Exempel på sådana felkällor är att tolken kan brista i sin förmåga att förstå och ha otillräckliga kunskaper för att korrekt kunna översätta vad den sökande eller handläggaren säger. Den stegvisa uppdelningen av kommunikationen mellan handläggare, sökande och tolk kan i sig påverka den asylsökandes

benägenhet att berätta och handläggarens möjlighet att bygga förtroende, skriver författarna. Tolkar kan tendera att inte mäktat med att återge längre episoder. Bristfällig eller felaktig teknik, som försvårar för tolken att höra vad som sägs, nämns även som exempel på felkälla. Slutligen nämns att tolkar kan tendera att fylla i och korrigerar grovt eller ostädat tal, samt att inte påtala eventuell språkförbistring, för att inte riskera att det egna anseendet som kompetent tolk äventyras (Granhag *et al.* 2017:28–29). I forskningen om tolkning noteras ofta att tolkar, mer eller mindre medvetet, är benägna att sträva efter att underlätta och bevara ett gynnsamt samtalsklimat. I utbildningen av tolkar betonas nödvändigheten av att tolkar skaffar sig beredskap för att medvetet styra denna strävan, för att inte sabotera institutionens agenda (t.ex. att få fram och att nedteckna asylsökandes berättelser) och inte heller den enskildes chans till att dennes sak blir bedömd på ett rättssäkert och relevant sätt (Skaaden 2017).

Att bedömningen av tillförlitligheten i asylsökandes berättelser kan påverkas av tolkningen framkommer i den tidigare nämnda intervjustudien av Rehnberg *et al.* (2020, 2021a, 2021b). Exempelvis berättar en advokat i studien om ett tillfälle då en tolk översatte ett pronomen fel och där denna felöversättning sedan var en av grunderna för att asylansökan avsågs. Samma advokat påpekar att det är vanligare att tolkar som inte är rättstolkar gör misstag när det gäller terminologier i relation till exempelvis myndigheter, brottsrubriceringar och straffsätser, även detta något som kan påverka bedömningen av den asylsökandes trovärdighet. Många informanter vittnar om att en standardformulering i Migrationsverkets avslag på asylansökningar är att den sökandes berättelse anses vara "vag och detaljfattig", vilket indikerar att den sökande bedömts som mindre trovärdig. Men, påpekar flera informanter, både vaghet och detaljfattigdom är något som många gånger kan hänföras till tolkningen, i fall där tolken inte är tillräckligt kompetent.

Laura Smith-Khan (2017) ifrågasätter möjligheten till rättvis bedömning av asylsökandes berättelser när denna bedömning grundar sig på problematiska antaganden om kommunikation och deltagande. Hon konstaterar att tidigare forskning pekat på allvarliga brister i hur trovärdighetsbedömningar görs och är kritisk till att berörda myndigheter inte verkar ta nödvändig hänsyn till detta. Den asylsökande tillskrivs vad författaren menar är ett oproportionerligt stort ansvar för innehållet i berättelsen som blir resultatet av en asylutredning, när berättelsen i själva verket är något som samkonstrueras av

flera personer – den sökande, en handläggare, ett juridiskt ombud och en tolk. Smith-Khans studie bygger uteslutande på texter, dels den australienska migrationsmyndighetens officiella policydokument rörande bedömning i flyktingfrågor och trovärdighet, dels 27 domslut i asylärenden, varav 20 genomfördes via tolk. I policydokumenten, menar Smith-Khan, aktualiseras en ideologi som likställer tolkar med översättningsmaskiner (2017:525). I domsluten syns knappt några spår alls av att flera personer, däribland tolkar, har varit delaktiga i och format de berättelser som ligger till grund för bedömningen av de asylsökandes trovärdighet (2017:531). Cirka hälften, 11 av de 20 domsluten, innehåller enbart pro-forma uppgifter om att en tolk med ett specifikt språk deltagit. I sex av protokollen nämns tolken i anslutning till att de sökande får frågor om varför de lämnat (till synes) motsägelsefulla uppgifter. Då kan de asylsökande i sina svar ha åberopat felaktig tolkning. I 3 av de 20 protokollen finns information som antyder att tolkens val kan ha påverkat berättelsen, till exempel när det framgår att en tolk sagt att hon inte var säker på översättningen av vissa ord.

4. Ramar och struktur

Asylintervjun har vad Linell och Keselman (2011:174) kallar en hybrid karaktär, i och med att den blandar drag av stödjande samtal, intervju och förhör. De nämnda forskarna pekar på att de som leder asylintervjuer styrs av delvis motstridiga intressen och perspektiv. Asylmyndighetens handläggare måste behandla varje individuellt ärende enligt allmänt gällande lagar, förordningar och politiska beslut rörande migration. Samtidigt förväntas de också undersöka individuella, humanitära grunder för asyl. Vidare förväntas de även främja en tillitsfull atmosfär, för att underlätta för asylsökande att berätta om svåra och potentiellt traumatiska upplevelser. Eftersom det ingår i handläggares uppgift att värdera om den enskildes asylansökan är välgrundad eller obefogad ska de också kritiskt bedöma de uppgifter som sökande lämnar. Det senaste gör att asylintervjun har vissa likheter med polisförhör. För asylsökande kan det vara svårt både att förstå handläggarens roll när det gäller det beslut som kommer att fattas i deras ärenden och att överhuvudtaget förstå hur beslutsfattandet går till.

Asylintervjuns likheter med polisförhöret har uppmärksammats av flera författare, exempelvis den redan nämnde Barsky (1994) och även de USA-baserade forskarna Bohmer och Shuman (2007). De senare tar hjälp av exempel från autentiska asylintervjuer för att visa att dessa snarast liknar förhör och menar att asylintervjuerna därför, för de asylsökande, innebär en kriminaliseringsprocess (Bohmer & Shuman 2007:622). Med detta menar författarna att asylmyndighetens ifrågasättande av sanningshalten i vad människor berättar kommer i förgrunden, medan asylsökandes önskan att bli hörda och få skydd hamnar i bakgrunden.

Asylintervjuns hybrida karaktär ställer specifika krav på såväl tolken som på de andra deltagarna. Detta och andra karaktäristiska drag hos asylintervjuer framkommer i en kort kunskapsöversikt gällande forskning om tolkfunktionen inom asyloprocessen som den österrikiska forskaren och tolkutbildaren Sonja Pöllabauer (2015) sammanställde inför framtagandet av UNHCR:s (2017) utbildningsmaterial för tolkar (för kursinnehåll, se Bergunde & Pöllabauer 2019). Exempelvis tar hon upp asylintervjuns på förhand tänkta struktur: Intervjun ska inledas med den sökandes fria berättelse och därefter ska den

sökande svara på handläggarens frågor. Formatet motiveras av att migrationsmyndigheter i hög grad måste grunda sina beslut om asyl på personliga intervjuer med de asylsökande, bland annat på en bedömning av tillförlitligheten i deras muntligt anförda asylskäl. Om identitetshandlingar av det slag som Migrationsverket godkänner saknas måste även trovärdigheten i den identitet de sökande anger för sig själva bedömas. Som ovan nämnda forskare samt flera andra dito påpekat är frågan om hur trovärdighet bedöms intimt kopplad till frågan om (ömsesidig) tillit eller misstro. Dessa frågor berörs mer eller mindre ingående i de flesta studier av asylprocessen som vi tagit del av.

I asylintervjuer kan de mest skilda ämnesområden bli aktuella, vilket i sig innebär en utmaning för tolken, men asylfrågan sätter ändå vissa ramar. Den innebär att vissa specifika termer, ord och uttryck kan förväntas, dels termer som följer av institutionens rutiner och mandat, dels namn på orter, personer och kulturspecifika föremål eller företeelser som hör ihop med de asylsökandes hemort, flykterfarenheter, flyktvägar med mera. Det faktum att asylintervjun ska protokollföras samtidigt som den pågår är en del av den institutionella inramning som utan tvivel påverkar intervjuens struktur. Till inramningen hör vidare att protokollet ska skrivas på *ett* språk och att det som sägs på ett annat språk ska översättas från detta. Underförstått förväntas asylsökande kunna identifieras som talare av *ett* språk, något som vissa forskare menar är en effekt av en enspråkighetsideologi som dominerar byråkratier. Detta avsnitt ger en bild av hur ramar och strukturer har uppmärksammat i studier av tolkfunktionen i asylprocessen.

4.1 Handläggares tolkberoende och etiska dilemman

I två olika artiklar beskriver ovan nämnde Jacquemet (2014, 2015) asylintervjuer där de institutionella ramarna kom att styra de personer som agerade som tolkar på ett betänkligt sätt. Intervjuerna ägde rum i Albanien direkt efter de jugoslaviska krigen (1991–2001). Asylsökande från Kosovo som befann sig i Albanien hade legitim rätt till skydd enligt UNHCR. FN-organets handläggare var alltså tvungna att klarlägga om sökande som hävdade att de kom från Kosovo verkligen gjorde det. Man ville försäkra sig om att de asylsökande inte i själva verket var personer hemmahörande i Albanien som

försökte passera som flyktingar från Kosovo, för att på så sätt kunna lämna Albanien och få flyktingstatus i ett annat land. Följden blev att asylintervjuerna i detta fall inte utformades som tillfällen för personer att redogöra för asylskäl utan som förhör där sökande skulle ange namn på geografiska platser och uppge andra Kosovo-specifika fakta. Tolkarna gavs mandat att agera som "detektiver", skriver författaren, medan handläggarna trädde tillbaka från sitt ansvar att leda intervjuerna. På basis av de sökandes (o)förmåga att namnge geografiska platser, och utifrån deras dialekt, skulle tolkarna bedöma om de sökande ljög om sin hemvist eller inte. Jacquemet (2014, 2015) visar att de som här agerade som tolkar gång på gång också fällde sådana avgöranden, med handläggarnas tysta medgivande. Uppgifter om tolkarna genomgått någon tolkutbildning saknas i artiklarna. Det framgår att de var flyktingar och att andra flyktingar och UNHCR:s personal kunde kalla dem *byäldestar* (community elders), trots att några av dem var i 20-årsåldern. Klart är att deras agerande, som det beskrivs av Jacquemets artiklar, går emot UNHCR:s generella tolketik (UNHCR 2009:104–6).

Jacquemets (2014, 2015) artiklar sätter fokus på etiska dilemman som har sin grund i att asylhandläggare är beroende av tolkars språk- och faktakunskaper och att detta beroende kan få dem att kompromissa med sitt eget ansvar och blunda för egna bestämmelser om tolkars mandat och nödvändiga kompetens.

Motsättningar och samförstånd

Temat asyl och etiska dilemman återkommer i många arbeten av den brittiska forskaren Heaven Crawley. Hon har skrivit ett stort antal artiklar om migration och asyl, med utgångspunkt i sociologi, freds- och konfliktforskning samt genderstudier och med tillämpande av intervjuer och enkäter som forskningsmetoder. Tolkfunktionen är inte alls i fokus i Crawleys arbeten, men den berörs, till exempel i en rapport som hon skrev på uppdrag av *Immigration Law Practitioners' Association*) med stöd av en styrgrupp från denna brittiska sammanslutning. Undersökningen genomfördes med anledning av oenighet mellan handläggare av asylintervjuer och juridiska ombud, en strid som framför allt bottnade i olika syn på det juridiska ombudets roll. Styrgruppens strävan att skapa enighet avspeglas i rapportens titel: *Breaking down the barriers* (Crawley 1999). Rapportens uttalade syfte var att undersöka hur asylintervjuerna genomfördes vid denna tid och att formulera rekommendationer för framtiden. Sammanlagt finns 28 avsnitt med

rekommendationer, som rör allt ifrån utformningen av den juridiska rådgivningen till intervjuens kontexter avseende såväl fysiska som psykologiska faktorer (till exempel rummets beskaffenhet, protokoll och andra dokument samt deltagarnas attityder).

När det gäller tolkfunktionen slår författaren först fast att om intervjuer inte kan genomföras på engelska så kommer tolken självklart att spela stor roll för att den asylsökande överhuvudtaget ska ha möjlighet att berätta om sina erfarenheter, och även för den sökandes vilja att berätta och för vilken kontakt som handläggare och ombud kan etablera med den sökande (Crawley 1999:71). Som Pöllabauer (2015:204) påpekar, kan asylsökande som efter en lång och många gånger livshotande resa träffar en tolk, en person som förstår och talar hemlandets språk, uppfatta denna som en trygghet i en annars kaotisk situation.

Att beställa rätt tolk

Crawley (1999) rapporterar vidare att tillgången till tolkar med den rätta språk- och tolkkompetensen är ett problem som delvis handlar om hur befintliga tolkresurser koordineras och distribueras (detta påpekas även av andra forskare samt av författarna till SOU 2018:83). Att överhuvudtaget klargöra vilket tolkspråk som krävs i ett specifikt ärende beskriver Crawley (1999) som ett potentiellt problem. Ombud och handläggare kunde ibland beställa tolkar som, skulle det visa sig, inte talade den sökandes språk.

Att tolken kommer från samma land som den sökande garanterar inte att det finns vare sig språkgemenskap eller förutsättningar för tillit dem emellan. Tvärtom kan just ett gemensamt ursprung ligga bakom att sökande ibland är ovilliga att lämna ut detaljer om sig, sin familj och sin flyktväg. Flera intervjustudier med asylsökande (t.ex. Bögner *et al.* 2010) och asylhandläggare (t.ex. Dahlvik 2018) tyder på att asylsökande tenderar att hålla inne med information som hade kunnat stärka tillförlitligheten i deras berättelser, och som därför hade varit väsentlig att lämna till asylmyndigheten, om de erbjuds en tolk från samma land men ur en annan politisk, etnisk eller religiös grupp. Diesen *et al.* (2012:181) avråder i sin bok om prövning av migrationsärenden från att anlita tolkar som har "från part avvikande politisk eller religiös uppfattning" eftersom detta kan försvåra kommunikation. Dessutom, som schweizaren Walter Kälin (1986:233) påpekar i en av de tidigaste studierna av

tolkning i asylprocessen, finns hos asylsökande ofta en misstanke om att tolkar samarbetar med ambassaden och alltså landet/regimen vars bristande skydd, eller förföljelse, är själva grunden till att den asylsökande söker skydd i ett annat land.

4.2 Kulturella referensramar

Sonja Pöllabauer (2005) har i en studie av tolkade asylintervjuer inspelade i Österrike visat att också tolkar som besitter tolkteknisk och språklig kompetens kan sakna relevanta kulturspecifika kunskaper, i synnerhet när deras tolkspråk (i det aktuella fallet engelska) talas i olika varieteter. Engelska, liksom arabiska, spanska, ryska, franska och portugisiska, är språk som talas i länder och samhällen som kan vara sinsemellan helt olika, geografiskt, politiskt och kulturellt, vilket alltså, enligt Pöllabauer, tolkutbildare behöver ta höjd för genom att designa särskilda kurser i asyltolkning. Pöllabauer är en av författarna bakom det ovan nämnda utbildningspaket som UNHCR (2017) i Österrike givit ut. Det innehåller bakgrundsinformation om asylrätt, flyktingskap, tolkning med mera och dessutom övningsuppgifter för tolkkandidater att gå igenom, allt för att stärka kompetensen hos dem som ges och tar tolkuppdrag i asylprocessens olika skeden.

Det finns många olika slags källor till potentiella missförstånd och långt ifrån alla har med tolkning att göra. När det gäller påverkan från olika kulturella referensramar påpekade Anker redan 1992 konsekvenser av att de tjänstgörande juristerna i hennes studie tenderade att använda sina egna referensramar och perspektiv på tillvaron när de ställde frågor och bedömde svar. Denna omständighet, menar Anker, minskade de asylsökandes chans att bli trodda och rättvist bedömda. Glappet mellan olika kulturella referensramar, skriver Anker, är en huvudkälla till de missförstånd som kunde ses i hennes studie. Domare kunde till exempel ha svårt att inse varför asylsökande inte hade anmält övergrepp och förföljelse till polismyndigheterna i sina hemländer, eller att vissa sökande mot sin vilja agerat brottsligt för att de sett sig tvingade till detta av gerillagrupper, myndighetspersoner eller andra med våldskapital. Glappet förvärrades, menar Anker, av att sökandes försök att svara nyanserat och direkt på frågor vars premisser de inte kunde gå med på, stoppades av domares uppmaningar till dem att svara *ja* eller *nej* (Anker 1992:527). I slutet av sitt arbete påpekar

Anker att lagstiftarna tagit hänsyn till vissa av studiens resultat, som hade publicerats ett år tidigare i rapportform, genom att understryka betydelsen och nödvändigheten av att bedöma asylskäl och trovärdighet i ljuset av omständigheter och villkor som är realiteter för den asylsökande. Anker rapporterar även om att det vidtagits åtgärder för att utbilda tolkar utan att gå in på detta i detalj (Anker 1992:527).

Att kommunikationen mellan utredare och asylsökande kan försvåras av deras olika kulturellt präglade referensramar är ett problem som finns omvittnat både i tidigare och senare studier av asylprocessen. Michel-Acatl Monnier (1995) rapporterar om detta problem på basis av sina studier av asylintervjuer i Schweiz. Hans ovan nämnde landsman Kälin (1986) skriver om samma fenomen i en ofta citerad artikel. Kälin var i början av 1980-talet verksam i Schweiz som juridiskt ombud för asylsökande. Han beskriver fem (delvis överlappande) faktorer som brukar försvåra interaktion mellan asylsökande och utredare. Tre av dessa handlar specifikt om kulturella referensramar: att olika kulturer uppfattar och uttrycker tid på olika sätt, att ord och begrepp används på olika sätt i olika kulturer och att specifikt begrepp som *lögn* och *sanning* har olika, kulturellt avhängiga innebörder. Kälin (1986) uppmärksammar som ett generellt problem att asylsökande kan uttrycka sig på sätt som utredare inte är vana vid och därför kan misstolka. Slutligen kommenterar han det faktum att utredare är beroende av tolkar. Liksom Anker (1992) noterar Kälin (1986) att de tolkar som förekommer i asylutredningar kan sakna relevant kompetens. Dessutom, menar han, kan problem uppstå även om kompetenta tolkar används på grund av att intervjuernas längd gör att tolkarna tappar i koncentration och därför kan göra misstag.

I sitt ofta citerade pionjärbete om asylintervjun som specifikt kommunikationssituation betonar också Barsky (1994) att de olika perspektiv och kulturella referensramar som deltagarna i asylintervjuer kan ha är en vanlig källa till missförstånd, som kan leda till att de asylsökandes vittnesmål misstolkas. Kapitel 3 i Barskys (1994) bok fokuserar på tolkens roll i asylintervjun. Inkompetenta tolkar kan underminera en asylsökandes trovärdighet genom att tolka fel eller selektivt, påpekar han. Detta kan få katastrofala följder om varken det juridiska ombudet, handläggaren eller den asylsökande själv märker missarna. Om asylsökande uppfattas som

motsägelsefulla är det en given anledning till att deras trovärdighet rubbas, skriver han och ger exempel på en kulturspecifik betydelse av ordet *broder* (brother). I Ghana, menar Barsky, används detta ord inte bara om manliga syskon, utan har en bredare betydelse av manliga medlemmar av samma by. Som antydde ovan tycks han mena att tolkar inte bara borde tillåtas utan även uppmanas att fylla på med denna typ av kompletterande information vid behov, något som Barsky (1994) alltså menar att myndigheten inte tillåter. Barsky (1994:48) varnar dock samtidigt för att ge tolkar vad han benämner som utökade befogenheter, eftersom tolkar – av olika skäl – skulle kunna agera emot de sökandes intresse utan att detta blev uppenbart för handläggarna. Samma varning återkommer i senare arbeten (t.ex. Barsky 2000:77).

I sin studie av asylprocessen i Belgien, nämnd ovan (kap. 2), myntar Katrijn Maryns (2006:7) begreppet *pretextual gaps* (ungefär: *förförståelseluckor*), det vill säga fallgropar som hindrar kommunikation och som uppstår när de som ska kommunicera inte vet vad samtalsparten (också) tar för givet, alternativt behöver information om. När luckor finns försvåras samtalsparters möjlighet att skapa nödvändiga förutsättningar för att den andre ska förstå det som sägs som det är menat. Maryns utgångspunkt är att vi som deltagare i samtal *kontextualiserar* det vi säger utifrån våra egna bakgrundskunskaper samt vad vi antar om samtalsparternas kunskaper. Det medför att asylintervjuer, institutionella kommunikationssituationer där människor med olika språkliga och kulturella bakgrunder möts, är synnerligen krävande när det gäller att förutse vilken kontext som är nödvändig att ge för något som berättas. Att sedan kontextualisera en utsaga så att den både blir begriplig och relevant för den som lyssnar och för det aktuella asylärendet, visar Maryns, kan ställa mycket höga krav på alla aktörer inom asylprocessen.

Bjørghild Kjelsvik (2014, 2015) är en annan forskare som på senare tid uppmärksammat att olika kulturella och institutionella referensramar kan försvåra kommunikation i asylintervjuer. Hon har studerat sju audioinspelade asylintervjuer med personer från Västafrika som sökt asyl i Norge. Hon menar att deltagarna kan vara fokuserade på olika saker i asylintervjun – medan institutionen efterfrågar information med relevans för asyl enligt flyktingkonventionen, kan den asylsökande vara upptagen med att framställa sig som en person i behov av stöd i avsaknad av familj. Kjelsviks (2014, 2015) artiklar tar bägge fasta på asylintervjun som ett sammanhang där den

asylsökandes identitet projiceras och även kan formas, men hon går inte djupare in på hur detta kan påverkas av tolkar och tolkning.

Judith Reynolds (2020) är en av få forskare vi funnit som undersöker interaktionen i möten mellan asylsökande och juridiska ombud (både enspråkiga och tolkmedierade). Utifrån sina studier av sådana möten i en brittisk asylkontext, understryker hon vikten av att tolken har tillgång till de övriga deltagarnas diskurser och kulturella rammar.

Simo Määttä (2015), som studerat tolkade asylintervjuer genomförda i Finland, påpekar att asylsökande i praktiken kan ha svårt att förstå den inledande förklaring som utredare brukar ge när det gäller vilken struktur som myndigheten vill att utredningen ska ha – en fri berättelse följd av frågor. Liknande argument finns i en studie av Jan Blommaert (2001), baserad på självbiografiska berättelser, dokumenterade i forskningsintervjuer som skulle likna asylintervjuer. Fyrtio asylsökande från olika afrikanska länder i Belgien deltog som informanter. Studien visade att de asylsökande inte alltid förstod när intervjuaren kommenterade *formen* för intervjun, till exempel gav instruktioner om dess tänkta struktur och innehåll. Määttä (2015) vill samtidigt nyansera påståendet att många problem i tolkade samtal kan antas bero på kulturella skillnader eller en generell brist på kompetens hos tolkarna, två slutsatser som ofta dras i studier av tolkfunktionen i asylprocessen. Istället vill han föra fram betydelsen av rådande språkideologier som kommer till uttryck i praktiker som exempelvis asylintervjuer. Dessutom kan många problem som finns i asylintervjuer förklaras av det allt överskuggande kravet på rapportering, som innebär att det finns både en explicit och en implicit närvaro av skrivna texter som deltagarna i dessa intervjuer måste förhålla sig till, skriver Määttä (2015:33).

4.3 Tolkning och protokollskrivande

Rutinerna för hur protokoll förs vid asylintervjuer har i Sverige skiftat över tid och skiljer sig också mellan länder. I en studie av fjorton tolkade (engelska – tyska) asylintervjuer, med sökande från afrikanska länder som söker asyl i Österrike, utgår Pöchhacker och Kolb (2009) från att alla som deltar i dessa möten, även tolkarna, bidrar till att samkonstruera de skrivna protokoll som kommer ut av denna interaktion. Genom närstudier av hur samtalen utspelar

sig kan de också konstatera att tolkarna ges och tar ett betydande ansvar för hur protokollen skrivs. Det kan vara värt att nämna att protokoll enligt den aktuella institutionens rutin fördes av en särskild skrivare, som inte hade samtidigt ansvar för att leda intervjun (denna rutin skiljer sig från den som är aktuell i Sverige idag, se ovan avsnitt *Asylutredningen*). Det faktum att tolkarna i studien uppfattade att de behövde tolka för protokollet innebar två saker som forskarna, med egen professionell bakgrund inom tolkning och översättning, fann anmärkningsvärt: dels fick de därigenom ett tungt ansvar för den juridiskt relevanta dokumentationen, dels innebar uppgiften de fick utföra en högre kognitiv belastning än vad som hade varit fallet om de enbart hade behövt vara inriktade på att återge det som sades. Att tolka för protokollet innebär enligt Pöchhacker och Kolbs beskrivning till exempel att tolkarna anpassar utpräglat talspråkliga yttranden till skriftlig standard, asylsökandes svar till på förhand antecknade frågor och berättartempot till skrivarens tempo samt att tolkarna dikterar skiljetecken och stavning på namn och termer på det främmande språket samt repeterar passager som skrivaren vill höra igen (Pöchhacker & Kolb 2009:133). Liknande fynd har gjorts av Pöllabauer (2005:271–273), som även hon studerat tolkade asylintervjuer inspelade i Österrike. I en svensk kontext har liknande iakttagelser gjorts inom det ovan nämnda forskningsprojektet om asylberättelser som bedrivs av författarna till denna rapport.

Prima vista-tolkning och stavning av namn

Jeffrey Killman (2020), tolkutbildare och forskare i USA, tar upp en annan aspekt av den juridiskt relevanta dokumentationen. I en essä reflekterar han kring det tunga ansvar som ofta läggs på tolkar när juridiska ombud förbereder ärenden tillsammans med asylsökande (denna essä är en annan av få akademiska texter vi funnit, som behandlar tolkaspekten i kommunikation mellan asylsökande och deras juridiska ombud). Vid dessa tillfällen kan ofta prima vista-tolkning bli aktuell, påpekar Killman, vilket innebär en särskild utmaning, i synnerhet om dokument som ska tolkas är skrivna på juridiskt fackspråk med en invecklad syntax. Att prima vista-tolka innebär att tyst läsa ett dokument som är skrivet på *ett* språk, samtidigt översätta det och muntligen återge innehållet på ett annat språk.

En forskare och lärare inom tolkning i Norge, Tatjana Felberg (2015), undersökte prima vista-tolkning utifrån den norska migrationsmyndighetens

fråga om vad som låg bakom att tidsåtgången för denna typ av tolkning skiljde sig påtagligt från fall till fall. Felbergs forskarlag använde ett empiriskt material bestående av 13 inspelade asyLintervjuer, där språken förutom norska var afrikansk engelska, swahili, arabiska eller tigrinska, samtliga språk som någon i forskarlaget behärskade. Dessutom gjordes fokusgruppintervjuer med 108 tolkar verksamma inom norska migrationsverket och diskussioner fördes även med specialister från samma myndighet. Projektets arbetshypotes var att långsam prima vista-tolkning i huvudsak beror på tre faktorer: tolkars svaga läsförmåga, tolkars svaga tolktekniska förmåga och tolkars brist på kunskaper om den genre och stil som utmärker protokollet. Undersökningen gav en långt mer komplex bild, nämligen att varje deltagare, var och en på sitt sätt, kan bidra till ett långsammare tempo vid prima vista-tolkning. Helt orelaterat till tolkens olika förmågor kan exempelvis utredarens intervjuteknik bidra till detta, liksom utredarens förmåga att göra skrift av den muntliga berättelsen. Den asylsökandes förmåga att berätta och förmåga att korrigera i den version som lästes upp var andra faktorer som påverkade tidsåtgången.

Eftersom uppgifter om personer och platser ofta är viktiga när beslut ska fattas i asylärenden är det uppenbart att tolkar ges ett tungt ansvar om de antas kunna vara behjälpliga med att kontrollera stavning av personnamn och ortnamn, i synnerhet om de asylsökande är analfabeter eller inte är bekanta med det alfabet som är i bruk i den aktuella byråkratin. Svenska utredare är ofta beroende av att namn som i original skrivs med icke-latinska bokstäver translittereras. Exempelvis personnamn som vanligen skrivs med kyrilliska bokstäver kan, när de överförs till latinska, vara stavade på olika sätt, beroende på om translittereringen följer svensk, fransk, engelsk eller någon annan standard. Personnamn i identitetshandlingar och i mediekällor (som kan utgöra stödbevisning i asylärenden) kan alltså tillhöra en och samma person även om de ser ut att vara olika.

I den tidigare nämnda intervjustudien av Rehnberg *et al.* (2020, 2021a, 2021b) talar flera av informanterna om problematiken kring stavning och translitterering av utländska namn. Det händer exempelvis att tolkar missuppfattar vilket namn det rör sig om, och om de så bara hör fel på några bokstäver, kan detta inverka till den asylsökandes nackdel i ansökningsprocessen. En lösning som förespråkas i sammanhanget är att den

sökande själv alltid får skriva ner det aktuella namnet och att denna lapp sparas. En annan rekommendation är att asylintervjuerna spelas in.

4.4 Vad menas med språkideologi?

De senaste trettio åren har det genomförts en hel del studier av språkideologi, det vill säga kulturellt färgade föreställningar om språkets natur, syfte och funktion (Gal & Woolard 1995:130). Studierna kan teoretiskt och metodiskt sorteras till sociolingvistik, lingvistisk antropologi och kritisk diskursanalys. Enkelt uttryckt omfattar det som har beskrivits som en enspråkighetsideologi tanken på 'språk som system', vilket bygger på antaganden som dominerade inom lingvistik fram till sekelskiftet 2000, alltså att ett språk är en sammanhållen enhet, som teoretiskt kan ses som ett formellt system bestående av hierarkiskt ordnade nivåer (syntaktiska, fonologiska och morfologiska). I denna föreställning ingår ofta även idén om ett starkt band mellan ett språk och en nation, och att varje nationellt språk existerar i en standardform (som också manifesterar sig i lexikon och grammatikor). Enspråkigheten är underförstådd i tanken på språket som system, vilket gör att flerspråkighet i relation till en enspråkighetsideologi beskrivs i termer av misstag, fel, avvikelser, bristande språkkunskap och interferens (språkblandning).

Ett alternativt sätt att förstå och studera språk är som aktivitet, verksamhet och praktik – som något människor *gör*. Forskare som anammar det alternativa synsättet brukar använda termen *språkande* (t.ex. Linell 2009, 2011) för att beskriva människors kommunicerande och meningsskapande utifrån dialogisk teori (se avsnitt 3.3 ovan). Litteraturvetaren och filosofen Michail Bachtins term *heteroglossi* används ibland för att förklara att språket till sin natur är dynamiskt och föränderligt, beroende av aktuella historiska, kulturella och sociala kontexter, samtidigt som språkandet förutsätter en viss stabilitet och enhetlighet i hur vi tolkar språkliga och andra kommunikativa resurser (som ord och uttryck och deras sociala, kulturella (inklusive nationella) förankring samt prosodi, röststyrka, miner, gester, kroppshållning, rumslig orientering och användning av artefakter).

Det finns ett fåtal arbeten som tar upp språkideologi och tolkning i juridiska kontexter, närmare bestämt i domstolsförhandlingar. I dessa studier identifieras den i sammanhanget dominerande enspråkiga ideologin som en

viktig källa till orättvisa bedömningar i rättsliga frågor (t.ex. Angermeyer 2008, 2014, Berk-Seligson 2008, Haviland 2003, Maryns 2006, Jacquemet 2009). De två sistnämnda arbetena bygger på material som hämtats från möten inom asylprocessen.

De två belgiska forskarna Katrijn Maryns och Jan Blommaert som nämnts ovan har i gemensamma (2001) och enskilda studier (t.ex. Maryns 2006, 2013b, Blommaert 2001) visat på konsekvenser av att bedömningar av asylsökandes berättelser och trovärdighet grundar sig på vad de kallar för nationella språkliga ideologier. Asylsökande som inte passar in som tillhörande *en* nation, med *ett* språk, kan lätt betraktas med skepsis, som *svåra fall*, vilket tycks påverka hur deras trovärdighet bedöms, menar forskarna. Både Blommaert (2001) och Maryns (2006) (liksom Doornbos (2005) som vi återkommer till) påpekar att kommunikationen i asylintervjuer försvåras av deltagarnas bristande förståelse för att ord och begrepp är kulturellt präglade. I sin bok från 2006 redovisar Maryns resultat från en interdisciplinär studie av 39 asylärenden som hon följt. Hennes forskningsmaterial består av etnografiska fältobservationer i asylprocessens olika steg, ljudinspelningar av minst en av de asylintervjuer som gjorts inom varje ärende, respektive protokoll, samt intervjuer med deltagarna. Genom att jämföra de yttranden som fällts under asylintervjuerna med texter som återfinns i protokollet kan hon tydligt visa hur ett byråkratiskt system som bygger på en förenklad språkideologi orsakar problem och ställer orealistiska krav på alla som berörs av detta system – de asylsökande, de institutionella representanterna och tolkarna (Maryns 2006:12). De asylsökande i Maryns studie kom från olika afrikanska länder och deras språkliga repertoarer var varierade snarare än enhetliga. I flera fall fördes intervjuer, enligt uppgift i protokollet, på engelska, men i själva verket karakteriserades de asylsökandes tal av vad som beskrivs som *språklig mångfald* (linguistic diversity) i form av kodväxlingar mellan afrikanska kreolspråk och engelska samt mellan varieteter av olika afrikanska språk (Maryns 2006:225). När asylsökande uppvisade problem med att uttrycka sig på engelska motiverade detta inte automatiskt att tolk tillkallades. Det kunde i stället protokollföras som att den sökande var ovillig att samarbeta. Denna typ av språklig mångfald hos en och samma individ innebar stora utmaningar för samtliga inblandade, också för tolkar när sådana deltog (Maryns 2006).

Även Jacquemet (2009) noterar att asylsökande ofta har en sociokulturell bakgrund som är svår att skriva in i *ett* specifikt ursprung, *en* språklig tillhörighet och *en* hemvist. I vissa fall måste asylsökandes bakgrund snarare beskrivas som en resrutt genom *olika* samhällen och sammanhang – uppväxt, skolgång, arbetslivserfarenheter – vilka alla har satt spår i form av vanor och kunskaper, språkliga såväl som andra (Jacquemet 2009:543). En byråkrati som bygger på enspråkighet som ideologi, som alltså inte är öppen för att asylsökandes bakgrund ofta är mångfacetterad, försvårar hanteringen av asylärenden, menar Jacquemet.

Enspråkighet och språkbestämning

En enspråkighetsideologi kommer konkret till uttryck exempelvis genom att migrationsmyndigheter utgår från att asylsökandes språkbruk kan användas för att fastställa vilket land de kommer ifrån (McNamara 2005).

Migrationsmyndigheters behov av sådan information har gjort språkbestämning till en kommersiell produkt, trots att den praktik som ligger till grund för språkbestämning kraftigt kritiserats av språkforskare, exempelvis McNamara (2005), Eades och Arends (2004) samt Eades (2005). Nämnade språkforskare varnar för språkbestämningsfirmor som påstår sig kunna uttala sig om asylsökandes härkomst. Affärsidén bygger på tanken att en asylsökande via sitt språkbruk kan knytas till *ett* bestämt land och att vilket land det handlar om enkelt kan avgöras av en person (med oviss kompetens) bara genom att denne lyssnar på en stunds inspelat tal. I Belgien utförs tester för att bestämma asylsökandes ursprungsland av en särskild statlig forskningsenhet som är kopplad till migrationsmyndigheterna. Enligt Maryns (2006:258 ff) åtar sig denna forskningsenhet dock uppdrag mycket selektivt och forskarna är medvetna om att det är långt ifrån oproblematiskt med språkbestämning på basis av ljudinspelningar.

Att ett långvarigt liv på flykt kan komplicera frågan om språklig tillhörighet är känt för många som utbildar tolkar. I enkätstudie, genomförd av tolkforskaren Jim Hlavac (2010), som besvarades av sextio professionella australiensiska tolkar, framgår att tolkar ibland får förhålla sig till att flerspråkiga klienter tar initiativ till att växla mellan olika språk under möten med myndigheter, exempelvis mellan pashto, dari och persiska, mellan kurdiska, arabiska och turkiska, eller mellan olika språk som talas i Kina. Tolkarnas benägenhet att bejaka och följa med i språkskiftet styrs föga förvånande av deras egen

flerspråkiga kompetens (och av hur tolkarna själva bedömer denna kompetens). Men den kan även bero på hur tolkarnas uppdrag definieras av deras uppdragsgivare, alltså av tolkförmedlingar och den aktuella myndigheten. Vidare konstaterar Hlavac att tolkar säger sig vilja ta hänsyn till att språkväxling kan påverka klienters status och villkor negativt. Av 60 tolkar svarar 20 att de i vissa fall accepterar och fortsätter att tolka när en klient växlar från ett språk till ett annat.

Videokonferenser introducerades för många år sedan inom domstolsväsendet, som ett sätt att minska behovet av förflyttning av häktade och vittnen. Denna tekniska lösning, med en eller flera deltagare på distans snarare än i ett delat fysiskt rum, har på senare tid prövats också vid genomförandet av asylintervjuer. Coronapandemin har utan tvivel lett till att distanstolkning ökat explosionsartat och troligen är denna typ av tolkning något som har kommit för att stanna. Tekniken sätter utan tvivel viktiga ramar för hur dessa intervjuer kan och måste genomföras, något som hittills inte uppmärksammats mycket, varken i forskning om institutionella förändringar eller i forskning om tolkning. Några intressanta studier som tittar närmare på tolkning via videokonferens kommer att tas upp i nästa kapitel, som specifikt tar fasta på det tolkade samtalets dynamik.

4.5 Röster om tolkning i den svenska asylprocessen

I den tidigare nämnda intervjustudien av Rehnberg *et al.* (2020, 2021a, 2021b) vittnar flera informanter om att det kan vara problematiskt när den asylsökande och tolken inte talar samma dialekt eller när en sökande genomför asylintervjun på ett annat språk än sitt förstaspråk. Även en rad andra aspekter av tolkning i asylintervjuer tas upp i studien, såväl hinder som möjligheter. I studien intervjuas drygt ett trettiotal informanter om sina upplevelser och erfarenheter av asylintervjuer i Sverige. Bland informanterna finns (före detta) asylsökande, handläggare, rättstolkar, offentliga biträden och stödpersoner från idéburna organisationer. Ett problem som lyfts fram genomgående i intervjuerna är risker med okvalificerade tolkar. Det talas mycket om tolkar som saknar adekvat tolkutbildning och om tolkar som inte är tillräckligt bra på svenska. Om tolkningen inte fungerar kan det märkas på flera sätt, enligt informanterna i studien, till exempel genom att långa

utläggningar tolkas i några få korta meningar eller genom att frågor som ställs får obegripliga svar. Felaktigheter kan även uppstå utan att någon av parterna i rummet noterar det, eftersom det vanligen är svårt, för att inte säga omöjligt, för någon annan än möjligen tolken att ha en helhetsbild av kommunikationen.

Enligt flera informanter händer det ibland att tolkar försöker sig på att sammanfatta det som den asylsökande har sagt. Sammanfattningar – eller komprimerade översättningar – blir vanligen mer detaljfattiga, och detta är allvarligt, menar informanterna, eftersom asylansökningar återkommande avslås med motiveringen att den sökandes berättelse är just *vag och detaljfattig* (jfr 3.4). Även när de asylsökande uppmanas att tala i korta meningar, för att tolken ska hinna tolka, kan det leda till att berättelsen blir mer detaljfattig. Flera informanter påpekar att det är en konst i sig att tala genom tolk och att det kan vara svårt för den som varken har utbildning i detta eller vana sedan tidigare.

De tolkar som ingår i intervjustudien vittnar samstämt om att tolkning i asylprocesser är krävande och svårt: Det räcker inte att tolken behärskar båda språken (svenska och det andra tolkspråket) väl och har goda kunskaper om olika länder och samhällssystem. Tolken behöver också vara insatt i en rad specifika ämnesområden och dithörande terminologi på bägge språken. Exempelvis måste tolken kunna ord för olika yrken, sjukvårdsterminologi, termer som är relevanta när det handlar om misshandel och tortyrmetoder, beteckningar för militära grader, religiösa termer, släkttërmer och juridiska begrepp. Därtill måste tolken ha insikter om kulturella föreställningar och konventioner som kan skapa förståelseproblem. En tolk som har ryska som tolkspråk påpekar till exempel att det ofta uppstår problem när tolken ska återge följande standardfråga från handläggaren: "Har du någon partner?" Frågan, med det förment neutrala ordet *partner*, kan av asylsökande uppfattas som förvirrande och otydlig. En annan tolk menar att det skulle underlätta betydligt om tolkarna inför varje asyLintervju kunde få tillgång till viss övergripande information om vilka ämnesområden som kommer att beröras, eftersom det skulle möjliggöra förberedelse av terminologi inför uppdraget.

Något annat som flera av de intervjuade tolkarna återkommer till är att det är smärtsamt att inte kunna ingripa fullt ut när de ser att missförstånd uppstår

mellan handläggare och asylsökande. Det råder lite olika uppfattningar om i vilken mån tolken kan och bör ingripa i sådana fall, och tolkarna i studien har också olika strategier för att hantera detta.

Genomgående i materialet från intervjustudien är det tydligt vilken stor roll som deltagarnas känslor och sociala relationer spelar i asylintervjuerna. Bland annat framkommer det hur känsligt det kan vara för såväl asylsökande som för handläggare och biträden att agera när tolkningen är bristfällig. Det kan upplevas som ansiktshotande gentemot tolken att komma med påpekanden om bristfällig tolkning, och en asylsökande eller ett biträde som vill avbryta en intervju kan vara rädd för att uppfattas som krånglig. Dessutom har alla ett intresse av att asyolutredningen inte försenas. Icke desto mindre understryker flera informanter vikten av att en intervju avbryts när det är uppenbart att tolkningen inte fungerar.

Dokumentationen av asylintervjuer är ett annat tema i intervjustudien. De offentliga biträden som ingår i studien betonar att det skulle öka rättssäkerheten om Migrationsverket regelmässigt dokumenterade asylintervjuer i form av ljudinspelningar (vid sidan om den skriftliga dokumentationen). På så vis vore det möjligt att gå tillbaka och kontrollera vad som gått snett i fall där kommunikativa missförstånd har uppstått, framför allt när det råder oklarhet om vad den asylsökande har sagt. Flera biträden brukar själva göra sådana inspelningar, men ett par av dem vittnar om att det förekommit fall där de inte har kunnat spela in på grund av att antingen tolken eller handläggaren har varit negativt inställd till detta. För att upprätthålla en så god stämning som möjligt i rummet har de då avstått från att spela in, eftersom de menar att en dålig atmosfär kan påverka ärendets utgång på ett sätt som är negativt för den asylsökande.

När det gäller protokollskrivandet hävdar flera av informanterna att det inte är något problem att handläggaren skriver samtidigt som asylintervjun pågår. Andra menar dock att det skapar olika typer av problem. Ett problem som nämns av flera offentliga biträden är att vissa handläggare inte klarar av att både skriva på datorn och ha ögonkontakt med den asylsökande.

De ramar och strukturer som tagits upp här i kapitel 4 påverkar ofrånkomligen det som är temat för nästa kapitel, nämligen samtalets dynamik.

5. Turtagning i tolkade asylintervjuer

Att en asylintervju tolkas innebär att asylberättelsen måste levereras i korta segment, och ju mindre tränade tolkarna är när det gäller termer, tolkteknik och notatteknik (d.v.s. att föra anteckningar som utgör stöd för minnet när yttranden ska återges på det andra språket), desto kortare segment klarar de av att tolka.

Rebecca Tipton (2008) tar hjälp av Antony Giddens (1976, 1984) begrepp *reflexivitet* (reflexivity) och diskuterar asylintervjun som ett exempel på en situation där en person – den asylsökande – har svårt att framstå som en reflekterande och kunnig person, och göra sin röst hörd, beroende på det tolkade samtalets dynamik. Maktförhållanden förhandlas via språkliga medel och denna förhandling begränsas i tolkade samtal. Tipton (2008) lyfter särskilt fram att asylsökandes berättelser lätt formas till en uppräknings av händelser och erfarenheter snarare än till en redogörelse för asylskäl, och att detta delvis beror på att det tolkade samtalet inte ger asylsökande möjlighet att kontinuerligt vägleda och styra sina lyssnare, än mindre att kontrollera resultatet av tolkens och utredarens förståelse av vad som sagts och det som hamnar i protokollet. Den asylsökande kan tendera att tappa tråden när tolken tar turen, menar Tipton (2008). Istället för att fullfölja en tanke som påbörjats, kan talaren tendera att släppa den och ta upp en ny tråd. Resultatet kan bli att asylberättelsen verkar brista i koherens, något som utredare låter passera snarare än att de försöker bringa klarhet i det, enligt Tipton (2008).

Språkvetarna Linell och Keselman (2011) pekar på asylintervjuns hybrida karaktär i sin studie av 26 ljudinspelade, tolkade intervjuer med rysktalande ensamkommande barn och ungdomar i Sverige. Deras fokus är *samspelet* i situationen, som de beskriver som komplext av flera orsaker, varav en är det faktum att samtalet tolkas (Linell & Keselman 2011:176). Att de som anlitas för att tolka ibland saknar relevant kompetens ökar inte bara risken för missförstånd utan tenderar även att spåda på parternas latent brist på ömsesidig tillit, skriver författarna. De menar även att handläggarnas

försäkran om att de vill hjälpa ungdomarna, samtidigt som de ägnar mycket tid åt att pröva tillförlitligheten i deras berättelser, i sig själv bidrar till en atmosfär som präglas av misstro, och de understryker att ömsesidig tillit är något som kan etableras och förstärkas såväl som äventyras och försvagas i och genom den interaktion som äger rum i asylintervjuer.

I detta avsnitt beskriver vi studier av samspelet i tolkade asylintervjuer. Det gemensamma för studierna är att de uppmärksammar hur deltagarna sinsemellan fördelar samtalssturer. Hur turtagningen organiseras kan komma att prägla hur deltagarna uppfattar varandra och den pågående verksamheten. Turtagningen är i hög grad avhängig av att asylintervjun dokumenteras i skrift samtidigt som den pågår, vilket blir uppenbart i studier som analyserat hur tolkar ges och tar ansvar för hur protokoll skrivs. När kommunikation sker via videolänk formar även denna omständighet villkoren för deltagarnas turtagning. Sist i detta kapitel presenterar vi några studier av tolkmedierade interaktion via videolänk.

5.1 Enspråkiga sidosekvenser och reparationsinitiativ

Samma material som Linell och Keselman (2011) använder för att beskriva asylintervjuns hybrida karaktär och klargöra villkoren för att ömsesidig tillit ska etableras och utvecklas, utnyttjar Keselman *et al.* (2010) i en artikel som fokuserar på de asylsökande barnens möjlighet att komma till tals och bli hörda. Från sina transkriberade ljudinspelningar av autentiska asylintervjuer hämtar forskarna 50 längre enspråkiga *sidosekvenser* – ordväxlingar mellan tolken och en (eller flera) av parterna – sekvenser som *inte* handlade om att klargöra enstaka sagda ord och uttryck (*reparationer*, med en språkvetenskaplig term) utan motiverades av annat. Utdragen återfanns i inspelningar där de som utförde tolkuppdraget saknade tolkutbildning och auktorisation. Enspråkiga sidosekvenser kunde ibland exkludera barnet, ibland handläggaren. De ledde ibland till att barnets berättelse förvrängdes och att berättaren misskrediterades. Tolkar kunde i enspråkiga sidosekvenser felaktigt råda barn att säga saker som inte gagnade deras sak. Genom att fokusera på samspelet i samtalen kunde forskarna visa att långa sidosekvenser kom till stånd med handläggarnas goda minne, att handläggarnas intervjuteknik var dåligt anpassad till situationen och att

samtalen karaktäriserades av bristande tillit mellan deltagarna. Samtliga faktorer bidrog till att handläggning av de aktuella ärendena försvårades.

Tolkforskaren Jieun Lee (2013) visar i detaljstudier av ljudinspelade förhandlingar i olika sydkoreanska migrationsdomstolar, där de som anlitas för att tolka saknade såväl språklig som tolkteknisk kompetens och tolketisk skolning, att dessa typiskt involverar sig i långa sidosekvenser av ovan nämnt slag med en av parterna, framför allt med den asylsökande. Studien visar också att rätten svårligen, för att inte säga omöjligen, kunde urskilja vilken del av vittnesmålen den sökande själv, respektive den som tolkade, stod för.

I sin doktorsavhandling i översättningsvetenskap studerade Susanne van der Kleij (2015) 14 tolkmedierade, ljudinspelade och transkriberade asylintervjuer. Samtliga intervjuer innehöll ett flertal icke-tolkade samtalsturer. Dessa återfanns till exempel vid tillfällena när asylsökande och handläggare talade samtidigt. Då prioriterade tolken typiskt bort den enas och återgav endast den andras yttrande. Intervjuns fortsatta inriktning styrdes vid dessa tillfällen alltså av tolkens (bort-)val. Intressant nog fann van der Kleij (2015) inga tecken på att någon av de primära parterna någonsin uppfattade att en utebliven återgivning kunde vara problematisk. Möjliga förklaringar till detta skulle kunna vara att: 1) ingen av parterna uppmärksammade den uteblivna återgivningen, 2) parterna litade på tolkens omdöme, 3) någon part kan ha uppfattat att en återgivning uteblivit men inte velat eller vågat påpeka detta under intervjun (van der Kleij 2015:258). van der Kleij (2015:259) skriver att varken de uteblivna återgivningarna eller tolkars egna uppmaningar på det ena språket (t.ex. kunde en tolk be en part att upprepa något utan att översätta denna uppmaning till det andra språket) som hon funnit i sitt material hade äventyrat de asylsökandes möjlighet att lägga fram sina asylskäl eller migrationsmyndighetens möjlighet att handlägga dessa. Snarare, menar hon, visar de funna diskursiva fenomenen på tolkuppdragets dubbelhet – att återge och koordinera – och på det tolkmedierade samtalets komplexitet.

I en tvärvetenskapligt upplagd artikel redovisar ett finskt forskarlag (Määttä *et al.* 2021) mikrostudier av videoinspelade, tolkade asylintervjuer. Bland annat analyseras en längre enspråkig sekvens mellan en arabisktalande asylsökande och en tolk. Denna sekvens, som också innehåller reparationsinitiativ, beskrivs här som ett resultat av tolkens orientering mot

att intervjun ska protokollföras. Tolkens reparationsinitiativ, menar de, triggas av att handläggaren är helt fokuserad på att föra protokollet och inte kommunicerar med den asylsökande ens med blicken. Määttä *et al.* (2021:13) noterar vidare att denna enspråkiga sidosekvens exponerar den asylsökande för vad de kallar *lingvistisk sårbarhet* (linguistic vulnerability), eftersom det protokoll som skrivs kan komma att innehålla detaljer som inte kommer från den asylsökande utan från tolkens slutsatser eller tillägg. De menar vidare att den sökandes lingvistiska sårbarhet kan övergå i vad de kallar *kunskapsmässig sårbarhet* (epistemic vulnerability) i och med att den asylsökande kan komma att ställas till svars för faktauppgifter som han eller hon inte själv har lämnat och därför inte känner till. Sådana faktauppgifter kan bli resultatet av att en viss tolkning av en utsaga som hade kunnat tolkas också på andra sätt blir den enda som förs till protokollet. Som nämndes ovan visar Määttä (2015) också i en tidigare studie att samspelet på ett avgörande sätt styrs av att asyLintervjun ska resultera i ett skrivet protokoll som enligt instruktionen ska omfatta allt som sägs. I och med detta överskuggande krav på rapportering menar Määttä *et al.* (2021) att den asylsökande exponeras för både lingvistisk, psykologisk och kunskapsmässig sårbarhet.

Den holländska forskaren Nienke Doornbos (2005) står bakom ytterligare en studie som tar fasta på att utredare och tolkar ibland samarbetar verbalt för att få fram information från den sökande utan att den sökande ges inblick i vad de pratar om (i sidosekvenser, med termen från Keselman *et al.* 2010). Doornbos (2005) studie bygger på fältobservationer av 90 tolkade asyLintervjuer. I denna studie medverkar två forskare som, tillsammans, har kunskaper i de språk som de asylsökande talade i 37 av intervjuerna, vilket möjliggör vissa slutsatser om tolkarnas roll. Liksom Linell och Keselman (2011) noterar Doornbos (2005) i sin studie att samspelet i asyLintervjuerna ofta karaktäriserades av ömsesidig misstro. Hon förklarar detta med att myndighetsrepresentanter kan ha förutfattade meningar om de asylsökandes motiv och att asylsökande kan vara oklara över varför de måste svara på vissa frågor. En faktor som Doornbos menar kan ha bidragit till en spänd atmosfär, och som inte tas upp lika tydligt i den svenska studien, är att utredarna inte visar någon beredskap för att lyssna till berättelser om traumatiska upplevelser. Istället visar de snarare prov på en defensiv hållning, som kan uppfattas som både cynisk och empatilös. I vilken mån tolkarnas arbete förstärkte eller dämpade deltagarnas ömsesidiga misstro berörs inte i

Doornbos (2005) artikel. Vilka psykiska påfrestningar berättelser om våld, tortyr och förföljelse kan innebära för tolkar återkommer vi till längre fram (se avsnitt 6.2). Slutligen påpekar Doornbos att det i protokollen från intervjuerna inte syns några spår av utredarens och tolkens samarbete.

5.2 Protokollet – en part i den tolkade asylintervjun

De protokoll som utgör underlag för beslut i asylärenden produceras på de svenska migrationsmyndigheterna genom att handläggaren låter den fria berättelsen ta plats samt ställer frågor till den sökande. Frågorna och den sökandes svar antecknas av handläggaren allt eftersom talet översätts till svenska. Det som sägs på det främmande språket dokumenteras inte, men kan i viss mån ändå påverka handläggarens dokumentation. Om den asylsökande talar ett språk som utredaren *inte* förstår kan det paradoxalt nog, för vissa utredare, vara enklare än om det främmande språket förstås. I det senare fallet kan utredaren, under inflytande av det främmande språket, ibland bli upptagen av att granska tolkens återgivning mot den egna förståelsen av det som den sökande har sagt, vilket tar fokus från och fördröjer själva protokollskrivandet (Rehnberg *et al.* 2021b).

Effekterna av protokollets faktiska utformning är svår att bedöma. Spelar det roll för beslutsfattare om protokollets formuleringar är lättlästa? Om frågor och svar är korta eller långa? Protokolltextens layout kan få en asylintervju att framstå som mer eller mindre strukturerad, menar Barsky (1994). Spelar typsnitt och marginaler någon roll? Påverkar stavfel och meningsbyggnadsfel hur en berättelse uppfattas, och i så fall hur? Det finns inga entydiga svar på dessa frågor, men flera av de offentliga biträden och stödpersoner från idéburna organisationer som intervjuats i den ovan nämnda, pågående studien om språkets och kommunikationens roll i den svenska asylprocessen (Rehnberg *et al.* 2021b) påpekar att de påtagligt ofta förvånas av att protokoll lämnas med uppenbara skrivfel, som hade kunnat undvikas om handläggaren hunnit eller tagit sig tid att läsa igenom protokolltexten. I ett av de fall som vi följt, genom att spela in och detaljstudera asylintervjuer och tillhörande protokoll, hittar vi till exempel följande, i sammanhanget obegripliga formulering i protokollet från den första av två längre asylintervjuer med samma sökande:

S: [---] Jag hetsar folkgrupper mot varandra medan uigurerna och kineserna är en regering. (protokoll, sid 6, stycke 10)

S i protokollet står för den asylsökande. Det offentliga biträdet påpekade i sin skriftliga inlägga inför asylintervju nummer två att den sökande inte kände igen den mening som här tillskrevs honom och att den därför skulle strykas. Om handläggaren hade läst igenom protokollet hade denna obegripliga mening kanske inte alls behövt ta den tid och kraft den nu tog i denna utredning (Wadensjö *et al.* 2021).

Inom rättslingvistik har flera studier gjorts av polisförhör. Även om polisförhör på en rad avgörande punkter skiljer sig från asylintervjuer finns vissa tydliga likheter. Studier av polisens referat av förhör med brottsmisstänkta i Sverige, England och Nederländerna har visat att det i referaten ofta döljs vem som är den ursprungliga källan till en viss formulering och att mycket av den hördes osäkerhet reduceras eller försvinner helt (Jönsson 1988; Jönsson & Linell 1996; Rock 2013; Van Charldorp 2011). I tolkmedierade förhör kompliceras detta förhållande ytterligare, eftersom de formuleringar som hamnar i protokollet är återgivning på ett nytt språk av yttranden som sagts på ett annat. Detta förtjänar att uppmärksammas särskilt, eftersom protokollet utgör den tyngsta, ibland det enda, beslutsunderlaget i tolkade asymlärenden.

I asylintervjun framförs berättelser muntligen. De senaste decenniernas studier av tal och social interaktion visar att talspråk skiljer sig systematiskt från skriftspråk när det gäller grammatik och struktur (Linell 2005). Määttä (2015) uppmärksammar i sin undersökning av asylintervjuer att skillnaden mellan tal- och skriftspråk kan vara betydande och att det oundvikligen får konsekvenser när tal omvandlas till text i ett protokoll. Blommaert (2001) tar upp samma sak i sin studie av (otolkade) samtal med asylsökande. Att återge en talad diskurs som skriven text innebär alltid en viss dekontextualisering från ett sammanhang till ett annat och en "refocalization of the narrative towards new deictic centers" (Blommaert 2001:442), enkelt uttryckt: I en skriven berättelse kan en poäng som i en muntlig version föreföll marginell framställas som central, och tvärt om. Dels handlar det om bytet av medium. Betoningar, tonfall och röstvolym vägleder vanligen en lyssnare i att tolka något som sägs, men en läsare behöver själv tänka ut vad, i en given text, som

ska betonas. Dels handlar det om tolkningsramen. Genom att de sökandes tal måste omvandlas till text som kan läsas och förstås inom institutionen kommer talet oundvikligen att genomgå en viss rekonstruktion, påpekar Blommaert (2001:415). Maryns (2006) diskuterar samma fenomen i sin bok om asylintervjuer (både tolkade och enspråkiga) och använder då begreppet *entextualisering*. Den holländske migrationsforskaren Thomas Spijkerboer (2000:46) uttrycker att en asylsökandes flyktmotiv alltid är en produkt av val gjorda av dem som hjälpt till med att få ner dem på papper – den sökande, tolken och handläggaren som leder asylintervjun.

Ett finskt forskarlag (Puumala *et al.* 2018), som undersöker interaktionen i sex videoinspelade asylintervjuer med personer som sökte asyl i Finland under 2014 och 2015, visar att den sökandes kropp, ordlösa emotionella uttryck och icke-verbal kommunikation, utgör väsentliga kommunikativa resurser i berättelser om exempelvis tortyr. Genom att jämföra de faktiska samtalen med de protokoll de resulterade i kan forskarna konstatera att vissa aspekter i de sökandes berättelser lyfts fram medan andra tonas ner och, framför allt, att detaljer som kommit fram via icke-verbal kommunikation inte alls dokumenterats i protokoll, trots att även denna aspekt av interaktionen återgivits (icke-verbalt) av tolken och oaktat att detaljer av detta slag potentiellt kan stärka (och möjligen även försvaga) en berättelses tillförlitlighet. Det sistnämnda går i linje med Barskys (1994:63) påminnelse om att protokoll från asylintervjuer knappast gör rättvisa åt de människor som andas, gråter, skrattar, är rädda eller skräckslagna och vars berättelser de avses representera.

5.3 Tolkning och turtagning via video

Forskningen om hur tekniska lösningar som telefoni och videoteknik påverkar förutsättningarna för tolkade samtal är fortfarande knapp. Det tycks dock stå klart att deltagarnas turtagning, som i tolkade samtal får en specifik karaktär eftersom den är beroende av hur tolken koordinerar turerna (Wadensjö 1992, 2018, se även 1.2. avsnittet *Två perspektiv på tolkning*), utmanas ytterligare när tolkning sker på distans (se t.ex. Skaaden 2018). I några detaljstudier av tolkade asylmål undersöker sociologen Christian Licoppe och hans kollegor Maud Vernier och Clair-Antoine Veyrier, specifikt hur turtagningsmekanismerna påverkas av placeringen av tolkar, videokameror

och datorskärmar i förhållande till deltagarna i övrigt. Deras forskning bygger på 200 filmade timmar av autentiska domstolsförhandlingar från en appellationsdomstol för asylärenden i Paris. Ur detta material har forskarna valt ut och transkriberat sekvenser för olika studier. I två arbeten (Licoppe, Vernier & Veyrier 2018; Licoppe & Veyrier 2020) jämförs asylmål i vilka tolken var placerad på olika platser: Tillsammans med den asylsökande på ett avlägset migrationskontor eller tillsammans med rättens ledamöter i Parisdomstolen. Forskarna visar hur det blir tydligt att tolken inte bara lyssnar för att kunna återge ett innehåll, utan också för att kunna signalera att tolken vill ta turen. Det kan ske både när den asylsökande har talat till punkt och lämnar turen till tolken, och mitt i ett pågående svar, om tolken uppfattar att detta börjar bli alltför omfattande att memorera och återge eller börjar glida alltför långt ifrån den fråga som yttrandet är ett pågående svar till. Tolkens implicita resurser för att signalera "nu vill jag inte lyssna mer, jag vill ta över", visar Licoppe och Veyrier (2020), kan vara att ändra blickriktning och kroppshållning, att yttra återkopplingssignaler som *okej* och att börja prata överlappande. Därutöver kan tolken ta till explicita medel, alltså tydliggöra sin önskan att ta över genom att till exempel be den som talar att vänta. De explicita åtgärderna gör tolkens koordinerande funktion påtaglig för alla i samtalet. Återkommande explicita åtgärder för att reglera turtagningen innebär därför att den asylsökande kan framstå som både svår att stoppa och som en vars berättelse inte hänger ihop. Eftersom problem med turtagningen kan registreras av rättens ledamöter, även om de inte förstår allt som sägs, finns en risk att de bedömer den sökande (och även tolken) på basis av det som *inte* verkar fungera och tappar i tillit, vilket bekräftas i intervjuer med inblandade jurister (Licoppe, Vernier & Veyrier 2018). För att en asylsökande ska kunna ge längre, detaljerade svar på frågor, något som kan vara helt avgörande för hur deras ärenden bedöms, är det alltså viktigt att turtagningen fungerar. Forskarna visar att i de fall där tolken befann sig i domstolen i Paris och den asylsökande befann sig på ett avlägset migrationskontor, ledde kontakten via videolänk till både mer omfattande och mer frekventa turtagningsproblem. Videotekniken i sig spelar roll och även kamerans placering i rummet. Vad och vem som deltagare kan se i de rum de inte själva finns i, visar sig spela roll för turtagningen och därmed samtalets progression och innehåll.

I en fallstudie av en videoinspelad och transkriberad asylintervju uppmärksammar även Ian Mason (2012) blickriktning som en kommunikativ resurs för deltagarna, inklusive tolken, när det gäller att reglera turtagningen och när det gäller att positionera sig och andra, alltså något som har betydelse för deltagarnas identitet och status som (fullvärdiga) deltagare i det pågående samtalet. Sabine Braun och hennes kollegor, som genomfört flera större forskningsprojekt för att kartlägga processer och praktiker i europeiskt domstolsväsende när det gäller implementeringen av videoteknik, konstaterar att lite eller ingen hänsyn har tagits till att den ska användas för tolkmedierad kommunikation (Braun et al. 2018). Tillsammans med Elena Davitti, också hon forskare inom tolkning och tolkutbildning, identifierar Sabine Braun specifika utmaningar kopplade till videokonferenser, utmaningar som forskarna menar att tolkstuderter behöver göras medvetna om (Davitti & Braun 2020). En viktig utmaning, skriver de, är just den annorlunda turtagningen. De föreslår även enkla anpassningar som myndigheter skulle kunna göra för att förbättra tolkarnas arbetsvillkor i arbete via telefon och video, som att ta hänsyn till att det är enklare att tolka när man ser den som talar än om denne är död.

Ett exempel som kan illustrera denna svårighet hämtar vi från vår pågående studie. I ett av de fall vi närstuderat deltog tolken under asylintervjun via telefon (enbart ljud). Vid ett tillfälle blev det tyst. Den asylsökande besvarade inte en fråga som handläggaren ställt och tolken tolkat. Tolken upprepade då frågan flera gånger, möjligen i tron att tystnaden berodde på att linjen brutits eller att hon talat alltför tyst eller otydligt. Hon såg inte att den asylsökande inte kunde svara eftersom denna grät (Rehnberg *et al.* 2021b).

6. Tankar om tolkning och professionalism

Yrkesutövare måste göra val i enskilda situationer. Även om liknande situationer återkommer i en yrkespraktik, kommer varje situation i någon mån att vara unik. Inom alla yrken utövas därför *skön* i en eller annan form, skriver den norska tolkforskaren Skaaden (2013:174), det vill säga att varje profession har en skönsdomän, ett handlingsutrymme, inom vilket de beslut som yrkespersonen måste ta är avhängiga av personliga värderingar och avvägningar. Skaaden har diskuterat tolkens professionella skönsutövande och tolketik i flera arbeten (t.ex. 2013, 2017, 2020). Skaaden stödjer sig på professionsteori (t.ex. Grimen & Molander 2008) och på dokumentation och analys av tolkade samtal från olika offentliga, institutionella, inte minst rättsliga, sammanhang. För att kunna återge vad någon har sagt på ett annat språk krävs både en förmåga att snabbt analysera det som sägs och att göra kompetenta val när det sagda ska återges på ett annat språk. Tolken måste även göra kompetenta val avseende lämpliga tillfällen att leverera återgivningar, i synnerhet om deltagarna inte självmant släpper in tolken med jämna mellanrum i samtalet. Skaaden (2013) understryker att kravet på tolkar att göra kompetenta val motiverar behovet av yrkesutbildning och en gemensam yrkesetisk kodex.

I detta avsnitt beskriver vi hur tankar om tolkars professionalism kan kopplas till deltagares tankar kring, och forskares perspektiv på, språk och social interaktion. Vilket eller vilka sätt att se på språk kan ligga bakom ett påstående som att "tolkar ska enbart översätta"?

6.1 Tolkar ska enbart översätta, eller?

Det finns en rad arbeten från senare tid som bygger på fältanteckningar och intervjuer med personer som i sin yrkesutövning regelbundet arbetar med tolkar. I en bok av sociologen och migrationsforskaren Julia Dahlvik (2018) behandlas specifikt byråkratin i och kring Österrikes asylsystem. Boken bygger på etnografiska fältanteckningar från en migrationsmyndighet,

intervjuer med handläggare, forskarens observationsprotokoll från tolv asylintervjuer, genomförda med samtliga deltagare på plats, samt handläggarnas protokoll från dessa intervjuer. Tolkarnas arbete och hur handläggarna tänker kring tolkars professionalism diskuteras särskilt i ett kapitel. Dahlvik (2018) använder två autentiska asylintervjuer för att beskriva hur dessa typiskt är strukturerade, vad de brukar innehålla och hur den institutionella inramningen vanligen ser ut. Den första intervjun är relativt kort och beskrivs som atypisk till följd av sin enkelhet. Den asylsökande anger enbart ekonomiska skäl till sin ansökan, vilket vanligen inte ger rätt till asyl, inte heller i detta fall. Intervjun är snabbt avklarad och handläggaren låter, i kontrast mot det vanliga, den sökande redan under intervjun veta att ansökan kommer att avslås. I den andra intervjun finns mer av den vanliga tvetydigheten och ovissheten. De refererade asylintervjuerna används av Dahlvik som ett slags förstoringsglas, vilket hjälper henne att lyfta fram nyckelfrågor för asylprocessen, frågor som känns igen från studier presenterade i denna översikt, däribland konflikterande kulturella normer och institutionella ramar och deltagarnas olika möjligheter till inflytande i asylintervjun. Dessa och andra frågor diskuterar hon ingående i andra kapitel. När det gäller handläggares attityder till vad som ingår i tolkens professionella roll citerar Dahlvik en person som uttrycker vad hon menar är typiskt, nämligen att det finns en grundläggande uppfattning att tolkar enbart ska översätta och inte göra något annat, samtidigt som det ofta framkommer att handläggare ibland förväntar sig att tolkar ska ge expertråd, till exempel bedöma om den information som en sökande lämnat verkar tillförlitlig (Dahlvik 2018:102). På basis av sina intervjuer menar Dahlvik vidare att handläggare i stor utsträckning utvecklar sina egna strategier, snarare än att de stödjer sig på en gemensam policy för hur de ska arbeta med tolkar. Till exempel tenderar de att anlita *sina* tolkar, trots att de förväntas att avstå från detta för att undvika att skapa allianser med vissa tolkar och äventyra deras integritet och neutrala hållning. Dahlvik menar vidare att handläggarna saknar medvetenhet om hur tolkning kan påverka deras egen möjlighet att kontrollera asylintervjuns innehåll och utveckling och även den intervjuades möjlighet att komma till tals (2018:100).

Den polska tolkutbildaren och forskaren Malgorzata Tryuk (2017) beskriver en liknande inställning till tolkars professionella roll bland handläggare av asylärenden i Warszawa. Handläggarna uppger att de förväntar sig "bara tolkning" och beskriver tolkarna med metaforer som "länk" och "redskap", men

i praktiken förväntar de sig att tolkarna till exempel aktivt ska agera för att stävja konflikter och tona ner aggressivt tal om det skulle förekomma från asylsökande. Tryuks (2017) studie bygger på en enkät som besvarades av 16 handläggare och tre tolkar, samt på uppföljande intervjuer med tio enskilda handläggare. Hon får fram att tolkar i Polen tillmötesgår handläggares förväntningar av detta slag och att handläggarna menar att detta är nödvändigt. Slutsatsen i Tryuks (2017) studie blir att nya riktlinjer för tolkar, specifikt anpassade för (potentiellt konfliktfyllda) asyLintervjuer borde tas fram. Här, menar vi, finns ett logiskt felsslut. Att tjänstepersoner vill betrakta tolkar både som mer eller mindre subjektlösa redskap och som någon slags buffert som kan sättas in mot eventuellt aggressivt tal från asylsökande anser vi avspeglar en oprofessionell syn på såväl det egna ansvaret att leda asyLintervjun som på tolkens uppdrag att möjliggöra andras kommunikation. Det ska här betonas att de gängse kraven på tolkens noggrannhet och neutralitet inte är värderingsfria. De har sin grund i den samhällsbärande värderingen att myndighetsutövning ska ske demokratiskt: Att alla har samma rätt att komma till tals och samma plikt att stå till svars. För att skapa förutsättningar för ett noggrant tolkarbete, där tolken fortsatt kan förhålla sig neutral till parterna och deras eventuellt konfliterande agendor, behöver tolken ibland ta till explicita åtgärder som syftar till att koordinera samtalet. Att göra detta med bibehållen professionell integritet kräver att tolken är både kompetent och professionellt medveten samt blir sedd som sådan.

I litteratur som berör professionalism bland tolkar generellt kan vi urskilja forskare som behandlar detta som en fråga om avklarad tolkutbildning, professionell tolkerfarenhet, medveten tolketisk hållning och tydlig tolkidentitet (t.ex. Laster & Taylor, 1994; Hale 2008; Hale et al. 2019; Skaaden 2013, 2019, 2020). Det finns även forskare, exempelvis Barsky (1994, 2016), som studerat tolkfunktionen i asylprocessen, som behandlar frågan om vad tolkning är (och bör vara) som något utav ett moralfilosofiskt problem. Utan att använda termer som *professionalism* eller *professionalitet*, menar Barsky att tolkar gör (och bör göra) mer än att översätta. Detta resonemang förutsätter, menar vi, en särskiljning mellan *enbart tolkning* eller *enkel översättning* å ena sidan och *något annat* å den andra. Barsky (1994:50) menar att det som görs av vad han kallar *kulturtolkar* (se avsnittet *Vad menas med tolkning bortom orden?*) är just *något annat*. Genom införandet av denna benämning tycks Barsky vilja omdefiniera tolkens mandat och diktera en ny tolketik för asylsammanhanget. Vi menar att detta skulle försvaga snarare än

förstärka såväl tolkprofessionen som de asylsökandes rättssäkerhet och även försvåra handläggning av asylärenden. Barskys resonemang tycks också bygga på tanken att det är *en part* – den asylsökande – som har problem med att kommunicera, när en tolk de facto alltid har minst två klienter. I asylintervjun assisterar tolken en asylsökande, en handläggare och ofta även den asylsökandes offentliga biträde. När tolken identifieras som den minoritetsspråkliges hjälpredda hämmar detta tolkyrkets professionalisering, skriver Skaaden (2017:245). I kapitlet "Tolkning och professionalitet" i boken *Den tvåpartiska tolken* ifrågasätter hon Barskys resonemang om ett utvidgat tolkmandat, dels för att hon har svårt att se hur en utbildad tolk skulle kunna stärka asylsökandes rättssäkerhet, dels för att en tolk som saknar relevant tolkutbildning riskerar att skada också myndighetsrepresentanters professionella integritet. Istället, menar Skaaden, behöver både avnämare och utförare av tolktjänster ha relevanta kunskaper om vad som ingår i tolkens professionella skönsdomän samt om vad som ingår i den etablerade tolketiken.

Tolkprofessionen och yrkesetiken

Långt ifrån alla forskare som intresserar sig för tolkning som empiriskt fenomen har också ambitionen att vilja definiera (eller omdefiniera) tolkens roll. Många inriktar sig istället på att identifiera och precisera vilka aktiviteter exempelvis tolkmedierade asylintervjuer omfattar, hur denna verksamhet tar form i olika samtalsituationer, där deltagarna har olika kompetensnivåer, kunskaper, institutionella eller andra mål med mera, och lämnar åt tolkprofessionen att själv diskutera, etablera och upprätthålla yrkesetiska riktlinjer.

Ett perspektiv som tillämpats i empiriska studier av tolkade asylintervjuer är det mikrosociologiska. En utgångspunkt är då att teoretiskt skilja mellan tolkens återgivning och koordinering av det framväxande samtalet (Wadensjö 1992). Genom att fokusera på *hur* samspelet i tolkade asylintervjuer ter sig i detalj har forskare genererat kunskap om en rad olika faktorer och deras inverkan på tolkade samtals innehåll och progression: de institutionella ramarnas betydelse, betydelsen av deltagarnas kulturella och sociala bakgrund, betydelsen av professionalism hos såväl tolkar som andra som deltar i egenskap av yrkespersoner samt betydelsen av deltagarnas inställning till varandra (inklusive tolken) som samtalspartner. Med fokus på

samspelet kan frågor om hur deltagare positioneras och positionerar sig själva som mer eller mindre ansvariga för det som sägs och hur det sägs undersökas, exempelvis med hjälp av Goffmans modell för att studera *deltagarstatus* (Kjelsvik 2014, 2015; Mason 2012; Keselman 2009; Wadensjö 1992, 1998, 2015, 2018).

En stabilare yrkesroll för tolkar

Inghilleri (2005) menar att Barskys arbeten bringar ljus över många brister i det kanadensiska asylsystemet, brister som kan kännas igen också i hur asylsystem fungerar i andra länder. Men hans förslag att tillåta tolkar att interagera i asylintervjuer med sikte på att *överbrygga kulturella klyftor* för att garantera att asylsökande får sina ärenden prövade på ett mer adekvat sätt, ser hon som problematiskt. Inghilleri kritiserar Barsky för att beskriva tolkning som något som äger rum i *ett ideologiskt tomrum* (an ideological void) (Inghilleri 2005:77) och tolkar som potentiella representanter för två separata kulturer, vilket osynliggör det faktum att människor i interkulturella möten skapar mening i och av dessa utifrån kunskaper och attityder som svårligen låter sig sorteras till den ena eller andra *kulturen*. Hon argumenterar istället för en stabilare *habitus* för tolkar. Detta kan inte garantera det som Barsky tycks eftersträva, mer av positiv behandling av asylsökande, skriver Inghilleri, men det kan bidra till att det i asylintervjuer skapas bättre förutsättningar för en gemensam strävan mot ömsesidig förståelse (Inghilleri 2005:83). När Inghilleri argumenterar för en stabilare tolkhabitus läser vi detta som ett argument för en fastare etablerad social och professionell position för tolkar.

En startpunkt som använts för att studera tolkars arbete och status inom asylsystem ur ett makrosociologiskt perspektiv är Bourdieus (2000) teoribygg. Inghilleri (2005, 2012) föreslår att tolkade samtal inom asylprocessen ska studeras som instanser där olika *sociala fält* möts och konkurrerar. De inblandade aktörerna har vitt skiftande habitus och olika förväntningar på situationen och varandra. Givet tolkprofessionens relativt svaga ställning inom offentlig sektor uppstår ett glapp, eller en *osäkerhetszon* (zone of uncertainty, enligt Bourdieus terminologi), menar Inghilleri (2005). Uppdragsgivare och brukare kan uppleva en viss osäkerhet om vilka tjänster de kan förvänta sig av tolkar. Även bland dem som utför tolkupdrag kan osäkerhet uppstå, i synnerhet om de har en svag förankring i tolkyrket och

saknar en genomtänkt professionsetisk hållning. Tolkars relativa sårbarhet, menar Inghilleri (2005, 2012), gör att de tenderar att främst inrikta sig på att upprätthålla och stödja den dominerande, institutionella sidans kontroll och makt över situationen.

Flera tolkar i den tidigare nämnda intervjustudien av Rehnberg *et al.* (2020, 2021a, 2021b) vittnar om tolkyrkets osäkra ställning. Vissa informanter upplever att tolkuppdrag fördelas på ett sätt som varken är logiskt, transparent eller rättvist. Det finns också tolkar som upplever att det är svårt att få uppdrag trots att – eller till och med på grund av att – de är rättstolkar (det kostar mer att anlita en auktoriserad rättstolk än en tolk som inte är auktoriserad). I vilken mån dessa tolkars personliga erfarenhet har giltighet för många vet vi inte men, som nämns ovan, konstaterar Kammarkollegiet (2017:8) i en utredning att Migrationsverket konsekvent bortprioriterar auktoriserade tolkar till förmån för lägre utbildade tolkar eller personer utan tolkutbildning.

Den ovan nämnda tolkforskaren Pöllabauer (2004, 2007) har i två artiklar presenterat fynd från sin studie av 20 tolkade asylintervjuer, (ljud-)inspelade på migrationsmyndigheter i Österrike. De asylsökande kom från en rad olika länder och talade alla engelska, ett språk som utredarna i viss utsträckning förstod men inte talade, vilket kan ha gjort att tolkarna kände sig påpassade, menar författaren. Ett viktigt resultat från denna studie är att tolkarna – som alla utom en hade utbildning, inte för tolkning i offentlig sektor men för konferenstolkning – tenderade att ta utredarnas perspektiv i potentiellt ansiktshotande situationer. Pöllabauer (2004, 2007) förklarar detta med tolkarnas relativt svaga position som professionella i den aktuella situationen och menar att asylintervjuer är synnerligen krävande för tolkar, eftersom de är latent konfliktyllda, något som tas upp i det avsnitt som följer.

6.2 Tolkning av konflikt och trauma

Asylsökandes berättelser handlar inte sällan om psykiskt tunga ämnen, om övergrepp, våld och tortyr, något som kan påverka asylintervjuer på flera sätt. Forskare inom flyktingmedicin (t.ex. Ehlers & Clark 2000) brukar påpeka att traumatiserade individer tenderar att undvika att berätta detaljerat om traumatiska upplevelser, särskilt om dessa är obearbetade, eftersom minnet

av sådana väcker starkt obehag och kan vara känslomässigt överväldigande. Samtidigt är beslutsfattarna ålagda att ta hänsyn till koherensen och detaljnivån i de uppgifter som asylsökande lämnar (Migrationsverket 2013). Enligt en enkätstudie besvarad av drygt 50 finska asylhandläggare (Puumala & Kynsilehto 2016) spelar även känslomässiga och andra kroppsliga signaler hos den asylsökande roll för hur handläggare bedömer trovärdigheten i asylsökandes redogörelser.

Det är också känt att terapeuter och andra som i sina yrken hjälper drabbade att berätta och därigenom bearbeta traumatiska upplevelser, själva riskerar att drabbas av utbrändhet och *vikarierande trauma* (det vill säga en kumulativ nedbrytande effekt av att lyssna till och genomleva andras upplevda trauman). Psykologen Minna Forsell (2018) uppmärksammar i sin bok *Att arbeta med tolk* att tolkar som i sitt arbete möter traumatiserade personer kan behöva handledning och stöd av samma anledning som terapeuter. Tolkar kan själva ha traumatiska minnen från flykt, minnen som andras berättelser kan väcka till liv. Fenomenet vikarierande trauma är känt sedan lång tid tillbaka och tolkar som arbetar inom transkulturell psykiatri erbjuds ibland stöd, men det faktum att tolkar verksamma inom asylprocessen kan behöva handledning uppmärksammas sällan (Pöllabauer 2015). Dessutom, även om sådana erbjudanden finns, exempelvis för tolkar verksamma inom traumamedicin, har det visat sig långt ifrån lätt att rekrytera tolkar till handledning. Frilansande tolkar kan föredra att avstå från något de inte är säkra på att de behöver om det innebär att de kanske går miste om ett avlönat tolkuppdrag. Även här spelar tolkyrkets osäkra ställning roll för den enskilde utövarens val.

I terapeutens uppgift ingår att skapa en trygg atmosfär, eftersom en sådan ses som en förutsättning för att patienten ska kunna berätta sin historia. Terapeutens empatiska hållning ses som en viktig del i detta. Som nämndes ovan noterar Doornbos (2005) i sin etnografiska studie av asylintervjuer att utredare i hennes material tenderade att förhålla sig defensivt till asylsökandes berättelser om umbäranden och därmed framstå som empatilösa. Doornbos (2005) beskriver inte hur tolkarna förhöll sig i sammanhanget. Det gör däremot Maryns (2013a) i en fallstudie av en tolkad asylintervju där en asylsökande berättade om grovt sexuellt våld som han utsatts för. Tolken, som saknade tolkutbildning, hade inte förmåga (eller vilja) att tolka tabubelagda uttryck på originalspråket med motsvarande ord och

uttryck på holländska. Och hellre än att tillstå detta gjorde tolken till sin uppgift att släta över och tona ner det traumatiska i den asylsökandes berättelse, möjligen helt oreflekterat och utan att inse vad detta kunde få för effekt. Den asylsökandes detaljerade och specifika beskrivningar av hot och våld mot den egna personen återgavs av tolken med eufemistiska ord och summerande, överslättande fraser. Maryns noterar att tolkens hållning fick förödande konsekvenser i form av att den handläggande myndigheten avslög ansökan och motiverade avslaget med att redogörelsen var detaljlös och ospecifik och därigenom saknade trovärdighet.

I den handbok för tolkar som tagits fram av UNHCR (2017) handlar ett av kapitlen specifikt om tolkning i samtal med sårbara asylsökande. Handboken listar ensamkommande barn, traumatiserade tortyroffer, personer med psykiska störningar, personer som utsatts för sexuellt våld och förföljelse, samt personer som utsatts för trafficking, som särskilt sårbara. I den checklista som författarna sammanställt för tolkar ingår bland annat vikten av att vara väl förberedd, empatisk och opartisk. Vidare betonas vikten av att, om det är nödvändigt, göra utredare uppmärksamma på att de kan vara på väg att begå ett kulturellt övertramp, men i så fall göra detta i en paus. En punkt på checklistan rör att vara uppmärksam på sitt eget mående.

6.3 Hur känns (o)professionellt tolkbeteende igen?

Karaktäristiska drag som kan avslöja att en tolk inte har relevant utbildning har identifierats i en rad olika studier (t.ex. Pöllabauer 2004; Nilsen 2005; Keselman *et al.* 2010; Maryns 2006, 2013a; Dahlvik 2018; Hale *et al.* 2019). Vissa av dessa drag kan identifieras även av en person som inte förstår det andra språket. En person som inte inledningsvis presenterar sitt uppdrag som tolk och gränserna för sitt mandat kan misstänkas sakna professionell utbildning. Om handläggaren inte förväntar sig och heller inte skapar utrymme för en tolkpresentation kan detta dock påverka tolkens villighet att leverera en sådan. Om en tolk konsekvent distanserar sig från den ena eller andra parten genom att tala *om* istället för att tala *till* denne och använder indirekt tal ("han/hon säger/sa att") istället för att främja en direkt dialog kan också detta antas bero på bristande tolkutbildning. I sammanhanget bör det understrykas att i samtal där en eller båda de enspråkiga parterna tilltalar tolken och talar *om* den asylsökande kan tolkar känna sig frestade att kopiera detta beteende.

Bristande professionalism kan också anas om tolken inte visar beredskap för att göra stödanteckningar, än mindre faktiskt noterar något, även om behovet verkar finnas (t.ex. om originalyttrandena är långa och faktsäckade med många namn, siffror och andra detaljer av potentiellt avgörande vikt).

Bristande professionalism syns även på senfärdighet att själv ta turen innan yttrandena som ska tolkas blir så långa att de överskrider den egna minneskapaciteten. Den kommer även till uttryck i bristande lyhördhet för att turtagningen behöver regleras om de primära parterna talar i mun på tolken eller varandra. Andra tecken på bristande professionalism kan vara att tolken fäller egna kommentarer om något som sagts utan att kommentarerna tolkas till det andra språket, eller inleder en längre, enspråkig sidosekvens med den ena parten. Bristande språkligt flyt på det ena eller båda språken kan leda till att information, inklusive potentiellt viktiga detaljer, utelämnas och att återgivning kommer i ett enklare – eller ibland i ett krångligare – språkligt register jämfört med sin förlaga. En av Dahlviks (2018:101) intervjupersoner uttryckte att hon visste att hon fortsatt inte skulle beställa den tolk vars tolkning till tyska hon var tvungen att översätta till korrekt tyska och kolla igen och igen, för att försäkra sig om att hon förstått den sökande rätt. Med en utbildad tolk riskerar handläggaren att få en både stilistiskt och innehållsmässigt skev version av det som den asylsökande berättar.

Tolkar som brister i respekt mot de asylsökande demonstrerar också att de inte tar sin uppgift seriöst, skriver Dahlvik, och tar följande exempel från sina observationer: att avbryta intervjun med privata samtal i sin mobiltelefon och att luta sig bakåt med utsträckta ben (Dahlvik 2018:107–108). Bristande professionalism kan även bli synlig som en bristande empatisk förmåga hos tolken, något som kan förstärka en fientlig stämning och leda till att den asylsökande snarare låser sig än berättar sin historia, påpekar Pöllabauer (2015).

Listan över vad som ses som motsatsen, professionellt beteende, kan göras lång. Generellt behöver tolkar ha medvetna strategier för att hantera hur de ska placera sig i förhållande till samtalsparterna, för att kontrollera att parterna inte talar i längre sjök än tolkarna klarar av att memorera, för att ta turen så att den som lyssnar blir snabbt uppdaterad och den som talar inte känner sig avbruten, för att välja ett pronomen (du eller ni) som stämmer med det aktuella språkets konvention och samtidigt inte förvillar *vem* eller *vilka*

som *du* eller *ni* refererar till, samt strategier för att möta problem relaterade till gruppdynamik och ömsesidig tillit (jfr Skaaden 2017).

I den tidigare nämnda intervjustudien med personer som specifikt talat utifrån sina erfarenheter av asylintervjuer (Rehnberg *et al.* 2020, 2021a, 2021b) finns flera kommentarer om hur en bra tolk ska vara. Flera informanter tar upp vikten av att tolkar är ödmjuka; de får inte bli förolämpade eller fientligt inställda om den sökande påpekar att något i tolkningen inte fungerar, de måste våga be om upprepningar vid behov, och det är viktigt att de vågar erkänna när de har gjort fel. Att tolkar vågar avbryta om den asylsökande talar i för långa sjok så att tolken inte hinner översätta allt uppfattas av flera som tecken på professionalitet, liksom – självklart – att de har en bra behärskning av båda tolkspråken, den asylsökandes och handläggarens. Flera informanter önskar att tolkarna ska ha kännedom om de länder och samhällssystem som de asylsökande kommer från och att de ska hålla sig à jour med vad som händer i dessa länder.

7. Samlad kunskap och kunskapsluckor

Föreliggande kunskapsöversikt syftar till att stödja Delmis uppdrag att förmedla forskningsresultat på migrationsområdet som underlag till framtida migrationspolitiska beslut, här mer specifikt beslut som rör tolkfunktionen i asylprocessen, till exempel utbildning av tolkar, upphandling och förmedling av tolktjänster och utbildning i att arbeta via tolk för handläggare och andra.

I asylprocessen förekommer tolkar i en rad olika sammanhang. För dem som söker asyl, och för dem som fattar beslut i asylärenden, är de intervjuer som genomförs för att skapa beslutsunderlag av störst betydelse. De domstolsförhandlingar som eventuellt följer är också avgörande för de beslut som fattas. Här har vi refererat till studier som framför allt rör dessa typer av intervjuer och förhandlingar. Vi har funnit ytterst få studier av tolkade möten mellan offentliga biträden (eller juridiska ombud) och asylsökande, men den brittiska forskaren Judith Reynolds (2020) som nämndes ovan, arbetar för närvarande med ett forskningsprojekt där hon undersöker interaktionen i sådana möten – som kan vara både med och utan tolkar. Vi har själva intervjuat nio personer med erfarenhet av att arbeta som asylsökandes offentliga biträden. Vi känner även till ett pågående forskningsprojekt som undersöker detta ämne. Det drivs av doktoranden Marie Jacobs vid Gents universitet, under ledning av Katrijn Maryns, vars arbeten om asylprocessen vi haft anledning att återkomma till flera gånger i denna översikt. Men hur tolkfunktionen ser ut i denna viktiga del av asylprocessen är alltså hittills, på det hela taget, obeforskat område. Finns det generella eller specifika skillnader i tolkfunktionen i denna typ av samtal jämfört med i asylintervjuer? I vilken mån medverkar tolkar, talar parterna ett gemensamt språk, används översättningsappar eller andra lösningar på språkfrågan? Asylsökande och offentliga biträden kan ha flera möten, både före och efter asylintervjun. Efter asylintervjun är det meningen att biträdet ska gå igenom Migrationsverkets intervjuprotokoll tillsammans med den asylsökande för att kontrollera att allt stämmer. Om det är något som inte stämmer påpekar biträdet detta i en skrivelse till myndigheten. Det återstår alltså att undersöka hur dessa möten

påverkas av hur språkfrågan löses och hur eventuell tolkning organiseras, med mera. Forskningsstudier om tolkfunktionen i urvalsprocesser gällande kvotflyktingar har vi inte hittat några exempel på.

Kunskapsöversikten har beskrivit den praktiska hanteringen av asylärenden i Sverige idag och även tecknat en bild av de föreställningar och den kunskap om tolkfunktionen som kommer till uttryck i befintlig forskning om asylintervjuer. Det står klart att de föreställningar och den kunskap som uttrycks om tolkning hänger ihop med hur institutioner och deltagare föreställer sig språk och språkande. En slutsats vi kan dra av befintlig forskning är att rättssäkerheten i asylprocessen är beroende av hur berörda parter uppfattar tolkmedierade asylintervjuer som språklig och kommunikativ verksamhet.

Rimligen måste tolkmedierade asylintervjuer förstås som de komplexa kommunikations-situationer de är. Att tänka sig dessa som möten där sökande levererar färdiga berättelser, som (kompetenta) tolkar översätter till ett annat språk, ord för ord, och handläggare tecknar ner i ett protokoll, ord för ord, är en grov och missvisande förenkling. Särskilt i studier som endast marginellt berör tolkfunktionen i asylprocessen har vi avläst en förenklad förståelse, en vardagsförståelse av språk och kommunikation, och en förenklad föreställning om tolkar som (översättnings)redskap. Som denna kunskapsöversikt visat ska de snarare ses som aktörer i komplexa, sociala samspel. Utan förbättrade insikter om tolkning som språkligt och kommunikativt fenomen, bland såväl avnämare som distributörer och utförare av tolktjänster, tror vi att det blir svårt för att inte säga omöjligt att utveckla tolkfunktionen till en effektiv och rättssäker del av asylprocessen. Det torde stå klart att en fungerande tolkfunktion inte enbart handlar om tolkens förmåga att korrekt återge tal på ett annat språk. Det handlar även om tolkens förmåga att balansera de två delar som ingår i uppdraget – att återge och att koordinera parternas tal på ett sätt som inte hindrar eller stör utan tvärtom underlättar och främjar parternas ömsesidiga kommunikation.

Forskningen har också visat att tolkfunktionen även är beroende av om och i så fall hur de primära parterna – handläggaren och den asylsökande – anpassar sig till det tolkmedierade samtalsformatet. Tolken har en unik och maktpåliggande funktion i asylintervjuer genom sin position som tvåspråkig i

mitten av samtalet. De lokala villkoren för tolkens uppdrag formas dock av de enspråkiga parterna. Villkoren formas av vad de säger, hur de talar och hur de förhåller sig i samtalet, till tolken och till varandra. Vidare skapas villkoren för tolkens uppdrag i asylintervjuer även av de institutionella ramarna och andra socialt och kulturellt betingade ramar som deltagarna gör relevanta under intervjuernas gång.

Några av de studier vi hittat har pekat på att företrädare för migrationsmyndigheter har förväntat sig eller begärt att tolkar ska vara behjälpliga även på annat sätt än för att möjliggöra kommunikation, exempelvis med att bedöma om den information som en sökande lämnat verkar tillförlitlig (Dahlvik 2018:102; se även Jacquemet 2014, 2015). Flera studier pekar på att tolkar har tenderat att liera sig med institutionen och (vad de antar är) dess agenda genom att ifrågasätta information som den sökande lämnar (t.ex. Keselman *et al.* 2010; Fioretos *et al.* 2014). Förutom studien av Keselman *et al.* (2010) har vi dock inte funnit någon som visar att personer i tolkfunktionen ger sökande sina egna råd för hur de ska agera som sökande. Vi har inte hittat någon studie som visar att tolkar kan falla till föga för påtryckningar från asylsökande att med egna och dolda medel verka för den sökandes sak, att de kan känna sig manade eller frestade att agera som rådgivare eller i någon slags bredare advokat- eller medlarfunktion, i likhet med den som Barsky (1994; 1996) skisserar. Det är rimligt att tänka sig att tolkar, för att kunna hävda sin professionella integritet inför båda de primära parterna, förutom professionell kompetens behöver en starkt förankrad professionell identitet som tolk. Det mest effektiva sättet att utveckla tolkprofessionen, menar vi, torde vara att utveckla utbildningen av tolkar och av tolkutbildare och att samtidigt se till att beställare av tolktjänster blir kunnigare och prioriterar utbildade tolkar. Det sistnämnda skulle innebära att arbetssituationen för just utbildade tolkar förbättras, vilket i sin tur skulle betyda att dessa kan satsa mer helhjärtat på sitt yrke och därigenom hålla språk- och faktakunskaperna samt tolkförmågan à jour.

Forskning om tolkfunktionen i asylprocessen pekar entydigt på att bristande tolkkompetens äventyrar rättssäkerheten. Hur brister i tolkfunktionen kan äventyra effektiviteten i asylprocessen har undersökts betydligt mindre. Det finns all anledning att tro att även andra målsättningar inom migrationspolitiken kan äventyras om tolkfunktionen brister, till exempel att asylutredningar försvåras och förlängs eller att ärenden överklagas med

hänvisning till att tolkningen inte har fungerat, men hur det faktiskt förhåller sig återstår att systematiskt undersöka.

Är bristande kompetens hos tolkar något som asylmyndigheter även fortsättningsvis måste räkna med, eller finns det anledning att förvänta sig förändring i takt med utökad tolkutbildning? Frågan är svår att besvara entydigt, bland annat eftersom de olika tolkutbildningar som både offentliga och privata aktörer i Sverige investerar i på sikt rimligen kommer att innebära fler utbildade tolkar – men inte automatiskt fler tolkar med relevant kompetens för asylområdet. Som forskaren och tolkutbildaren Pöllabauer skriver behöver tolkutbildning för tjänst inom migrations- och asylmyndigheter ta höjd för områdets särskilda krav och utmaningar (Pöllabauer 2015; UNHCR 2017; Bergunde & Pöllabauer 2019), utmaningar som delvis skiljer sig från de som finns i andra tolkuppdrag. Men efterfrågan på tolkutbildning för asylområdet styrs i hög grad av kraven som migrationsmyndigheter ställer. Lågt ställda krav innebär små eller obefintliga incitament för tolkar att vidareutbilda sig.

För att hantera tolkfunktionen i asylprocessen behöver tolkar specifika faktakunskaper, till exempel om mottagarlandets asylsystem och om kulturspecifika och politiska sakförhållande i det land eller de länder som de asylsökande kommer ifrån. Därtill behövs självklart avancerade språkkunskaper och både muntlig och skriftlig behärskning av bägge tolkspråken. För att kunna tolka under långa asyLintervjuer, som ofta är psykiskt påfrestande och där ämnesområdena kan skifta mycket, behöver tolkkandidater uppöva uthållighet, stresstålighet, empatisk förmåga och även förmåga att se sin egen begränsning. Prima vista-tolkning, alltså att läsa en text skriven på ett språk och direktöversätta den muntligt till ett annat, är en tolkteknik som de som tolkar inom asylprocessen behöver kunna behärska. Allt som ingår i generell tolkutbildning är nödvändiga delar också i tolkutbildning för tjänst inom asylområdet. Här ingår arbete med terminologi på två språk, träning i att memorera och analysera tal liksom träning i anteckningsteknik samt reflektion kring tolkteknik och tolketik och kring både tolkens och de övriga samtalsparternas inverkan på (makt)balansen i kommunikativa situationer.

Intervjustudier som de som genomförts av Fioretos *et al.* (2014) tyder på att asylsökande av olika skäl kan vara negativt inställda till att tala via tolk och att

detta kan böttna i att de misstänker att tolken är okunnig eller fördomsfull. Asylsökande kan vara rädda för att tolken ska vara avogt inställd till representanter för en viss gruppering som delar samma språk men inte har samma politiska eller religiösa tillhörighet, eller att tolken ska vara fördömande mot sexuella minoriteter. Att det finns tolkar som är okunniga i hbtq+-frågor – men som ändå används för tolkning i asylärenden där dessa frågor aktualiseras – har också framkommit i det forskningsprojekt som författarna till denna rapport bedriver. Hbtq+-frågor ser vi som ett område som behöver lyftas fram i utbildningen av tolkar.

Tolkutbildare runt om i världen har succesivt identifierat vilka kompetenser som krävs för tolkning av spontant tal respektive tolkning av skrivna texter. Kunskaperna om specifika utmaningar när det gäller tolkning via telefon och video har ökat, men forskning saknas fortfarande avseende de effekter som teknisk apparatur för med sig när det gäller tolkmedierad kommunikation. Dessa kunskaper behöver spridas också till dem som behöver tolkars assistans för att genomföra sina uppdrag, exempelvis handläggare av asylärenden. Att säkra tolkningens kvalitet borde rimligen vara ett delat ansvar, framhålls både internationellt (t.ex. Hale *et al.* 2009) och i en svensk kontext (SOU 2018:83).

En genomgång av tillgänglig forskning visar sig innehålla väldigt få noggranna, diskursnära undersökningar av tolkade asylintervjuer, trots att asylprocessen varit föremål för vetenskapliga studier i minst två decennier. En viktig förklaring till detta är att asylintervjuer utgör socialt känsligt material. Att närvara vid eller spela in intervjuer för närmare studier av hur interaktionen förlöper och formas kräver en rad etiska överväganden. Forskare måste etablera förtroende hos asylsökande, migrationsmyndigheter, offentliga biträden och tolkar, få deras medgivande samt kunna garantera samtliga informanternas anonymitet. Även när åtgärder vidtagits för dessa syften vittnar flera forskare om att det finns en viss ovilja, inte minst hos migrationsmyndigheter, mot att medge tillträde och möjlighet att spela in asylintervjuer (för närmare diskussion, se Nikolaidou *et al.* 2019; jfr Lindberg & Borrelli 2017; Kalir *et al.* 2019). Denna ovilja, menar Lindberg och Borelli (2017), tycks ha tilltagit med åren. En annan förklaring till det relativt begränsade antalet detaljerade analyser är att dessa förutom kunskap om asylprocessen kräver skolning i språklig analys och genuin kompetens i de aktuella språken.

Till detta kommer att detaljanalyser av språkliga praktiker som regel är mycket tidsödande och därför resurskrävande.

De studier som ändå genomförts har med all önskvärd tydlighet klargjort att tolkmedierade asyLintervjuer medför många och svåra utmaningar. Bland dessa framträder särskilt deltagarnas potentiellt olika, institutionellt och kulturellt betingade syn på sig själva och andra. Tolkar behöver ha beredskap för att upptäcka och på lämpliga sätt hantera möjliga kulturkrockar. Att enspråkiga deltagare blottlägger en snäv och kategorisk förståelse av den andre som tillhörande en viss, mer eller mindre entydig kultur kan i sig upplevas utmanande för en tolk. Ett flertal av de refererade studierna pekar på svårigheter med att använda kulturbegreppet i studiet av tolkmedierade samtal (t.ex. Felberg & Skaaden 2012). Människor som möts i sådana samtal kan knappast antas rakt igenom representera en av två (separat) existerande kulturer.

En annan betydande utmaning ligger i att turtagningen i tolkade samtal måste organiseras på ett sätt som avviker från hur det går till i enspråkiga samtal. Hur smidigt turtagningen fungerar i tolkning mellan talade språk beror på hur samtliga deltagare, inte minst tolken, tar och lämnar ifrån sig turen. Tolkens kompetens blir tydlig bland annat genom dennes turtagningsförmåga. Utan tvivel är det en krävande uppgift att konsekvent koncentrera sig på att återge allt som sägs på ett annat språk, särskilt om det som sägs är otydligt, vagt eller mångtydligt. Att tolken snabbt klargör en otydlighet, till exempel genom att be om en upprepning, kan vara nödvändigt för att intervjun ska kunna fortsätta. Men en utbildad och orutinerad tolk kan lätt frestas att strunta i det som var svårtolkat, helt sonika hoppa över det, eller involvera sig i längre sidosekvenser av andra än språkliga skäl, och dessutom missa att klargöra på det andra språket vad den enspråkiga ordväxlingen handlat om (Keselman *et al.* 2010). Även om en sådan tolk sammanfattar vad som sagts i en längre, enspråkig sidosekvens uppstår ofta oklarheter om vem som faktiskt sagt och menat vad av tolkens sammanfattning.

En framträdande utmaning i asyLintervjun finns vidare i det faktum att det som sägs ska sättas på pränt. Spontant talspråk skiljer sig ofta markant från skriftspråklig standard (Linell 2005; Norrby 2014). Av detta och även av andra skäl kan en protokollskrivande handläggare välja att överpröva de formuleringar som tolken använder när denne återger vad den asylsökande

säger, bit för bit (jfr Dahlvik 2018:101). Skillnader mellan den asylsökandes och det mottagande landets språk kan också leda till förhandlingar om ordval. Som Spijkerboer (2000) och många andra efter honom visat blir det oundvikligen så att samtliga inblandade i en asylintervju bidrar till hur asylberättelsen komponeras. Den sökande bidrar givetvis genom sin redogörelse och genom att svara på frågor. Tolken bidrar direkt genom att återge vad den asylsökande säger på mottagarlandets språk, och även indirekt genom att återge handläggarens frågor på den sökandes språk och, vid behov, reglera turtagningen under intervjun. Hur en tolk återger andras tal är givetvis avhängigt av tolkens val, som kan vara mer eller mindre automatiserade och kvalificerade, och även beroende av tolkens språkliga och tolktekniska kompetenser och dagsform. Handläggaren bidrar genom sitt sätt att leda intervjun, med sin kunskap om vad som är institutionellt och juridiskt relevant samt genom att lämna talutrymme, ställa olika typer av frågor, och slutligen genom att nedteckna det han eller hon uppfattar som hörande till ärendet. Det offentliga biträdet kan också bidra genom att ställa frågor och ibland genom att uppmärksamma deltagarna på möjliga missförstånd och se till att eventuella felaktigheter korrigeras. Såväl tolken som handläggaren, liksom det offentliga biträdet och även den sökande, bidrar också indirekt genom att gynna eller missgynna en trygg och stödjande atmosfär för berättande.

7.1 Rekommendationer och vidare forskning

I studierna som redovisas i denna översikt framstår behovet av att stärka och professionalisera tolkfunktionen i asylprocessen som absolut nödvändigt och akut. Specifika områden som utgör nödvändig tolkkompetens har också identifierats, som exempelvis ämnesmässiga kunskaper om asylprocessen, flyktingskap, trauma, sexuella minoriteter och väpnade konflikter. Därutöver är behovet av att tolken har språkliga, tolkningstekniska, tolketiska samt empatiska kompetenser inte mindre, utan snarare mer viktiga än i andra institutionella sammanhang, med tanke på att en asylintervju ofta är det enda tillfälle som ges för en asylsökande att redogöra för sina skäl att söka asyl. Migrationsverket beställer idag inte auktoriserade tolkar till alla de uppdrag där tolkassistent krävs. Det råder brist på auktoriserade tolkar och Migrationsverket försöker fokusera sina beställningar av den högsta tolkkompetensen, auktoriserade tolkar, till utredningssamtal i asylutredningar,

förklarar Informant 5 på Migrationsverket. "För enklare samtal kan vi [Migrationsverket] använda både callcenter-tjänster och on-demand-tolkning", skriver Informant 6 i ett mejl.

En annan slutsats som kan dras från denna forskningsöversikt är att det finns ett behov av fortbildning för handläggare och andra aktörer i asylprocessen (beslutsfattare, upphandlare av tolktjänster) om möjligheter och begränsningar med tolkmedierade samtal. Vi menar att såväl tolkar som handläggare behöver ges möjlighet att träna kommunikativa strategier för att säkra och underlätta noggrant och opartiskt utförande av tolkning i asylintervjuer. Utbildningen av både tolkar och handläggare behöver uppmärksamma att en asylberättelse samkonstrueras av samtliga deltagare i asylintervjun. Den behöver också förmedla en förståelse för att alla deltagares ordval och samtalsstil, inte minst tolkens, kan påverka det intryck som berättelsen förmedlar, vare sig det handlar om ett intryck av bristande tillförlitlighet eller motsatsen. Tveklöst behöver offentliga biträden kunskap om tolkning, inte minst för att kunna uppmärksamma om tolkningen inte fungerar i en intervju. Dessutom tror vi att det skulle främja både rättssäkerhet och effektivitet om asylsökande fick en introduktion i vad det innebär att tala genom tolk och hur sådan kommunikation kan underlättas. Inte bara aktörer i asylprocessen utan även aktörer *med inflytande över* asylprocessen (lagstiftare, medelstillsdelare) behöver ha en förståelse för vad tolkning innebär.

Flera informanter i ovan nämnda intervjustudie (Rehnberg *et al.* 2020, 2021a, 2021b) förespråkar även regelmässig ljudinspelning av asylintervjuer. Sådana skulle kunna vara användbara för jämförelser mellan protokoll och den faktiska intervjun, särskilt i ärenden där motsägelser i asylsökandes berättelser upptäcks och där det inte står klart vad som är grunden till dessa motstridigheter, det vill säga om det beror på tolkningen eller på något annat. Trots att en sådan rutin knappast skulle kräva särskilt mycket extra resurser används ljud- eller videoinspelningar av asylintervjuer enbart i ett fåtal av Europas länder (European Commission 2014). Efter 2014 har några länder, däribland Litauen, etablerat inspelningsrutiner, men inspelningar förekommer inte rutinmässigt i den svenska asylprocessen idag. Norge, som ligger utanför EU, har en sådan rutin (Informant 7).

Inspelningar av autentiska asylintervjuer vore värdefulla även ur forskningssynpunkt. Genom detaljstudier av sådana skulle ytterligare kunskap kunna tas fram, exempelvis avseende betydelsen av hur, mer precis, handläggare möjliggör eller begränsar för asylsökande att lägga fram sina asylskäl och parallellt prövar berättelsens tillförlitlighet. Detaljstudier av inspelade asylintervjuer skulle vidare kunna belysa betydelsen av tekniska hjälpmedel och andra rumsliga detaljer när det gäller hur asylintervjuer organiseras, betydelsen av kombinationer av olika språk, olika utbildningsnivåer hos deltagarna med mera. Määttä *et al.* (2021:19), som genomfört flera mikrosociologiska studier av asylintervjuer i Finland, pläderar för fler och fördjupade undersökningar av inspelat material. Forskarna menar att denna typ av studier kan gynna en förbättring av asylprocessens kvalitet genom att de synliggör beslutsprocesser och möjliggör upptäckt av potentiellt diskriminerande strukturer i dessa.¹⁶ Sammanfattningsvis skulle detaljstudier av ljud- och videospelade asylintervjuer kunna ge mycket värdefull ny kunskap om tolkning i asylprocessen.

Det är viktigt att påpeka att flera av de mikrostudier avseende tolkfunktionen i asylprocessen som genomförts internationellt och som refererats i denna rapport bygger på inspelningar av asylintervjuer där de som agerat som tolkar inte haft någon som helst eller endast informell tolkutbildning. Dessa studier har klaggjort svårigheter och svagheter i tidigare och rådande asylsystem. För att kunna definiera standarden för en yrkespraktik, i detta fall tolkens, och utveckla denna yrkespraktik behövs dock fler studier av hur *utbildade* tolkar agerar, bland annat av hur deras hantering av olika tolkspecifika problem påverkar kommunikationssituationer och beslutsunderlag.

Skaaden framhåller i sina arbeten (t.ex. 2017, kap. 11) att professionalitet generellt är nära kopplat till fenomenet tillit. Som klient tar man en risk genom att överlåta ärenden som rör ens person eller sak till professionella experter. För att experter ska kunna utföra sina uppdrag på ett tillfredsställande sätt krävs ömsesidig tillit klienter och experter emellan. Tolkar i asylprocessen behöver tillit från två parter, som dessutom kan ha (delvis) motstridiga intressen. Frågan om hur tillit byggs upp i denna situation

¹⁶ En framväxande gren inom studier av arbetslivet tar fasta på hur bruket av skriftspråk formas och formar institutionella rutiner. Tolkmedierade möten inom asylprocessen skulle kunna erbjuda mycket intressant material för att utveckla teori och metod inom detta forskningsområde.

och vad som kan motverka respektive främja tillit till tolken behöver studeras mer.

Som påpekades i kapitel 6 förekommer inte sällan känslomässigt svåra ämnen i asylintervjuer och oavsett ämnesval är asylprocessen i sig ofta känslomässigt laddad. Det innebär att de som har asylintervjuer som en del av sitt professionella uppdrag behöver praktisera vad forskare inom juridik har kallat för känslorarbete (Bandes & Blumenthal 2012). Såvitt vi vet saknas studier om tolkars och andra professionella aktörers känslorarbete inom asylprocessen. Det finns påbörjade studier om tolkars känslorarbete i domstol (Carstensen & Dahlberg 2016), som ju potentiellt är en arena för asylprocessen, men mycket av hur egna och andras känslor hanteras av offentliga biträden, handläggare och tolkar återstår att studera systematiskt. Carstensen och Dahlberg (2016) arbetar inte med inspelade domstolsförhandlingar utan med intervjudata. Med olika metodiska angreppssätt torde kunskapsbilden kunna fördjupas, till gagn för såväl vidare forskning som för praktiken, i form av kursinnehåll inom tolkutbildningar och vid fortbildning av andra aktörer inom asylprocessen.

Många av informanterna i tidigare nämnda intervjustudie (Rehnberg *et al.* 2021b) (såväl asylsökande som biträden och handläggare) talar om känslor som kan prägla interaktionen och som har att göra med deras relation till tolken – rädsla för att sära eller förarga tolken genom att korrigera denne liksom obehaget i att känna sig tvungen att påpeka att tolkningen inte fungerar överhuvudtaget. Som nämndes ovan (se avsnittet *Att beställa rätt tolk*) händer det även att asylsökande befarar att tolken är en spion, med kopplingar till den stat som den sökande flytt ifrån. Mer omfattande intervjustudier skulle ge ett bättre underlag för att förstå de olika deltagarnas känslorarbete. Det vore dessutom intressant att undersöka hur ansiktshotande situationer hanteras på mikronivå i tolkmedierade asylintervjuer. Sonja Pöllabauers studie från 2004 är en av få som hittills behandlat denna fråga.

All offentlig verksamhet i Sverige bygger i princip på svenska, landets huvudspråk (SFS 2009:600 10§). Språklagen innehåller särskilda bestämmelser när det gäller användning av nationella minoritetsspråk och annat nordiskt språk än svenska samt om tolkning och översättning. Det finns alltså lagligt stöd och motiv för att Migrationsverket anlitar tolk även när handläggare och asylsökande har ett gemensamt språk annat än svenska.

Samtidigt har vi i vårt material sett exempel på asylsökande som själva växlar mellan olika språk, i vårt fall engelska och svenska, när de misstänker eller upptäcker tolkmissar på svenska. Det vore intressant att i en större mängd data studera språkväxlingar hos primära parter i asylintervjuer, vad som föranleder dessa och vad de ger för effekt på intervjuens innehåll och progression.

Sammanfattningsvis har vi identifierat flera kunskapsluckor och frågor som vore intressanta och angelägna att utforska närmare i relation till tolkfunktionen i asylprocessen. För att detta ska vara möjligt krävs att migrationsmyndigheter har en förståelse för vad forskning om språk, kommunikation och tolkning kan tillföra och en beredskap för att underlätta och möjliggöra genomförande av sådan forskning. För att forskningen ska komma till nytta för praktikerna krävs också fungerande rutiner för förmedling av forskningsresultat. Att forskning på området bedrivs är även värdefullt för tolkutbildning. Till viss del krävs specifika kunskaper och kompetenser för den som tolkar i asylprocessen, och detta behöver tas i beaktande när tolkutbildningar vidareutvecklas. Dessutom behöver kunskapen om vad tolkning innebär öka hos de aktörer som använder och beställer tolkar. Mot bakgrund av vad som framkommit i denna kunskapsöversikt framstår behovet av att professionalisera tolkfunktionen i asylprocessen som absolut nödvändigt och akut

Referenser

- Almega Språkföretagen, 2019. Remissvar SOU 2018:83. Hämtad 2020-11-19 <https://www.regeringen.se/remisser/2019/02/remiss-sou-201883-att-forsta-och-bli-forstadd---ett-reformerat-regelverk-for-tolkar-i-talade-sprak/>
- Angermeyer, Phillip, S., 2008. Creating monolingualism in a multilingual courtroom. *Sociolinguistic Studies*, 2(3), 385–403. doi: 10.1558/sols.v2i3.385
- Angermeyer, Phillip, S., 2014. Monolingual ideologies and multilingual practices in small claims court: The case of Spanish-speaking Arbitrators. *International Journal of Multilingualism*. <https://doi.org/10.1080/14790718.2014.944531>
- Anker, Deborah E., 1992. Determining asylum claims in the United States: A case study on the implementation of legal norms in an unstructured adjudicatory environment. *New York University Review of Law and Social Change*, 19(3), 433–528.
- Anker, Deborah E., 2019. *Law of Asylum in the United States*. New York: Thomson Reuters.
- Bachtin, Mikhail, 1986. *Speech genres and other late essays*. Övers. Vern W. McGee. Red. av Caryl Emerson & Michael Holquist. Austin: University of Texas Press.
- Bandes, Susan A. & Blumenthal, Jeremy A., 2012. Emotion and the Law. *Annual Review of Law and Social Science*, 8, 161–181. <http://dx.doi.org/10.1146/annurev-lawsocsci-102811-173825>
- Banke, Viktor, 2017. *Andrum: Om stölden av en flyktingkris och om de bestulna*. Stockholm: Norstedts.
- Baraldi, Claudio & Gavioli, Laura, 2012. Understanding coordination in interpreter-mediated interaction. I: Baraldi, Claudio & Gavioli, Laura (red.) *Coordinating Participation in Dialogue Interpreting*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 1–21.

Barsky, Robert F., 1994. *Constructing a Productive Other: Discourse theory and the convention refugee hearing*. Philadelphia: John Benjamins.

Barsky, Robert F., 1996. The Interpreter as Intercultural Agent in Convention Refugee Hearings. *The Translator*, 2(1), 45–63.

Barsky, Robert F., 2000. *Arguing and justifying: Assessing the convention refugees' choice of moment, motive and host country*. Aldershot, UK: Ashgate.

Barsky, Robert F., 2016. *Undocumented immigrants in the area of arbitrary law: The flight and plight of people deemed "illegal"*. Abingdon, UK: Routledge.

Bergunde, Annika & Pöllabauer, Sonja, 2019. Curriculum design and implementation of a training course for interpreters in an asylum context. *The International Journal for Translation & Interpreting Research*, 11(1). doi: 10.12807/ti.111201.2019.a01

Berk-Seligson, Susan, 2008. Judicial systems in contact: Access to justice and the right to interpreting/translating services among the Quichua of Ecuador. *Interpreting*, 10(1), 9–33.

Berk-Seligson, Susan, 2017. (1:a upplagan 1990) *The Bilingual Courtroom. Court interpreters in the Judicial Process*. Chicago: University of Chicago Press.

Blommaert, Jan, 2001. Investigating narrative inequality. African asylum seekers Stories in Belgium. *Discourse & Society*, 12 (4), 413–449. <https://doi.org/10.1177/0957926501012004002>

Bohmer, Carol & Shuman, Amy, 2007. Producing epistemologies of ignorance in the political asylum application process. *Identities. Global Studies in Culture and Power*, 14(5), 603–629. <https://doi.org/10.1080/10702890701662607>

Bot, Hanneke, 2005. *Dialog interpreting and mental health*. Amsterdam/New York: Rodopi.

Bourdieu, Pierre, 2000. *Pascalian mediations*, trans. Richard Nice, London: Polity Press.

Braun, Sabine, Davitti, Elena & Dicerto, Sara, 2018. Video-mediated interpreting in legal settings: Assessing the implementation. I: Napier, Jemina, Skinner,

- Robert & Braun, Sabine (red.) *Here or there: Research on interpreting via video link*. Washington, DC: Gallaudet University Press, 144–179.
- Bögner, Diana, Brewin, Chris & Herlihy, Jane, 2010. Refugee's experiences of home office interviews: A qualitative study on the disclosure of sensitive personal information. *Journal of ethnic and migration studies*, 36(3), 519–535. <https://doi.org/10.1080/13691830903368329>
- Carstensen, Gunilla & Dahlberg, Leif, 2016. En intervjustudie om rättstolkning i domstol. *Ny juridik*, Nr. 4, 107–123.
- Crawley, Heaven, 1999. *Breaking down the barriers: A report on the conduct of asylum interviews at ports*. London: Immigration Law Practitioners' Association (ILPA).
- Dahlvik, Julia, 2018. *Inside asylum bureaucracy: Organizing refugee status determination in Austria*. New York: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-63306-0>
- Dahlvik, Julia, 2019. Why handling power responsibly matters: The active interpreter through the sociological lens. I: Gill, Nick & Anthony Good (red.) *Asylum determination in Europe: Ethnographic perspectives*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan, 133–154.
- Davitti, Elena & Braun, Sabine, 2020. Analysing interactional phenomena in video remote interpreting in collaborative settings: Implications for interpreter education. *The Interpreter and Translator Trainer*, 1(2020), 279–302. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2020.1800364>
- Diesen, Christian & Lindholm, Karolina, Mineur, Sofia, Nilsson, Per-Erik, Rudolph, Ann-Sophie & Wilton Wahren, Alexandra, 1998. *Bevis. 2, Prövning av flyktingärenden*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Diesen, Christian, Lagerqvist Veloz Roca, Annika, Lindholm Billing, Karolina, Seidlitz Madelaine & Wilton Wahren, Alexandra, 2012. *Bevis. 8, Prövning av migrationsärenden*. andra omarb. uppl. Stockholm: Norstedts juridik.
- Domstolsverket, 2017. *Riktlinjer för tolkanvändning i domstol*. Hämtat 2020-11-19 från <https://www.rattstolkarna.se/files/Tolkpolicy/nov-2017domstolsverketriktlinjerfirtolkanvndningidomstol.pdf>

Doornbos, Nienke, 2005. On being heard in asylum cases. Evidentiary assessment through asylum interviews. I: Gregor Noll (red.), *Proof: Evidentiary Assessment and Credibility in Asylum Procedures*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 103–122.

Eades, Diana, 2005. Applied linguistics and language analysis in asylum seeker cases. *Applied Linguistics*, 26(4), 503–526.

<https://doi.org/10.1093/applin/ami021>

Eades, Diana & Arends, Jacques, 2004. Using language analysis in the determination of national origin of asylum seekers: An introduction. *International journal of speech, language and law*, 11 (2), 179–199.

Ehlers, Anke & Clark, David, M., 2000. A Cognitive model of posttraumatic stress disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 38(4), 319–345. doi: 10.1016/S0005-7967%2899%2900123-0

European Commission, 2014. *Ad-hoc query on using video-recordings as the evidence in the asylum procedures*. Hämtad 2020-07-28
http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/ad-hoc-queries/protection/585_emn_ahq_video_recordings_evidence_asylum_procedures_22september2014_en.pdf

Felberg, Tatjana R., 2015. Utfordringer ved prima vista tolking i asylintervjuer. FLEKS, *Scandinavian Journal of Intercultural Theory and Practice*, 2 (1), 1–17. doi: 10.7577/fleks.1297

Felberg, Tatjana R. & Skaaden, Hanne, 2012. The (De)construction of culture in interpreter-mediated medical discourse. *Linguistica Antverpiensia, New Series*, 95–112.

Fioretos, Ingrid, Gustafsson, Kristina & Norström, Eva, 2014. *Tolkade möten: Tolkningens betydelse för rättssäkerhet och integration*. Lund: Studentlitteratur.

Forsell, Minna, 2018. *Att arbeta med tolk*. Stockholm: Gothia fortbildning.

Gal, Susan & Woolard, Kathryn. A., 1995. Constructing languages and publics: Authority and representation. *Pragmatics*, 5(2), 129–138.

<https://doi.org/10.1075/prag.5.2.01gal>

Giddens, Anthony, 1976. *New Rules of sociological method*. New York: Basic Books.

Giddens, Anthony, 1984. *The construction of society*. Cambridge: Polity Press.

Goffman, Ervin, 1981. *Forms of talk*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Granhag, Pär Anders, Landström, Sara & Nordin, Andreas 2017. *Värdering av muntliga utsagor: Ett vetenskapligt baserat beslutsstöd för migrationsärenden*. Göteborg: Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen.

Grimen, Harald & Molander, Anders, 2008. Profesjon og skjønn. I: Anders Molander & Lars Inge Terum (red.), *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget, 179–196.

Hadziabdic, Emina, 2011. *The use of interpreter in healthcare: Perspectives of individuals, healthcare staff and families* (diss.). Växjö: Linnaeus University Press.

Hale, Sandra B., 2004. *The discourse of court interpreting: Discourse practices of the law, the witness, and the interpreter*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing.

Hale, Sandra B., 2008. Controversies over the role of the court interpreter. I: Valero-Garcés, Carmen & Martin, Anne (red.) *Crossing borders in community interpreting: Definitions and dilemmas*. Amsterdam: John Benjamins, 99–123.

Hale, Sandra B., Uldis Ozolins & Stern, Ludmila, 2009. (red.) *The critical link 5: Quality in interpreting – a shared responsibility*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.

Hale, Sandra, Goodman-Delahunty, Jane & Martschuck, Natalie, 2019. Interpreter performance in police interviews. Differences between trained

interpreters and untrained bilinguals. *The Interpreter and Translator Trainer*, 3:2, 107–131.

Haviland, John B., 2003. Ideologies of language: Some reflections on language and the US law. *American Anthropologist*, 105(4), 764–774.

<https://doi.org/10.1525/aa.2003.105.4.764>

Hlavac, Jim, 2010. Shifts in the language of interpretation with bi- or multilingual clients: Circumstances and implications for interpreters. *Interpreting* 12(2), 186–213. <https://doi.org/10.1075/intp.12.2.04hla>

Hsieh, Elaine, 2006. Conflicts in how interpreters manage their roles in provider–patient interactions. *Social Science & Medicine*, 62: 721–730.

<https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2005.06.029>

Hsieh, Elaine, 2007. Interpreters as co-diagnosticians: Overlapping roles and services between providers and interpreters. *Social Science & Medicine*, 64: 924–937. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2006.10.015>

Inghilleri, Moira, 2005. Mediating zones of uncertainty: Interpreter agency, the interpreting habitus and political asylum adjudication. *The Translator*, 11 (1), 69–85. <https://doi.org/10.1080/13556509.2005.10799190>

Inghilleri, Moira, 2012. *Interpreting justice: Ethics, politics, and language*. New York/London: Routledge.

Immigration and Refugee Board of Canada, 2019. *Interpreter Handbook*.

Hämtad 2019-06-25. <https://irb->

[cisr.gc.ca/en/interpreters/Pages/Interpret.aspx](https://irb-cisr.gc.ca/en/interpreters/Pages/Interpret.aspx)

Jacquemet, Marco, 2009. Transcribing refugees: The entextualization of asylum seekers' hearings in a transidiomatic environment. *Text & Talk*, 29-5 (2009), 525–546. <https://doi.org/10.1515/TEXT.2009.028>

Jacquemet, Marco, 2014. The Registration interview: Restricting refugee's narrative performances. I: Baynham, Mike & De Fina, Anna (red.)

Dislocations/Relocations: Narratives of displacement. London: Routledge. 194–216.

- Jacquemet, Marco, 2015. Asylum and superdiversity: The search for denotational accuracy during asylum hearings. *Language & Communication*, 44, 72–81. <https://doi.org/10.1016/j.langcom.2014.10.016>
- Jönsson, Linda, 1988. *Polisförhöret som kommunikationssituation*. (Studies in communication 23.) Linköping: Linköpings universitet, Tema Kommunikation.
- Jönsson, Linda & Linell, Per, 1996. Misstroendesekvenser i polisförhör. *Språk och stil*, 6, 107–116.
- Kalir, Barak, Achermann, Christin. & Rosset, Damian, (red.) (2019). Special Issue Introduction. Researching access: What do attempts at studying the management of migration tell us about the state? *Social Anthropology*, 27(S1), 5–16.
- Kammarkollegiet, 2017. *Tolk användningen i staten. Så skapar bristande kvalitetskrav brist på auktoriserade tolkar*. Hämtad 2018-09-06 från: <https://www.rattstolkarna.se/files/Rapporter/tolkavndningistaten-skaparbristandekvalitetskravbristpauktoriseradetolkar.pdf>
- Kammarkollegiet, 2019. *God tolksed. Kammarkollegiets råd till auktoriserade tolkar*. Hämtad 2020-05-08 från: https://www.kammarkollegiet.se/download/18.27f1fe4c168c1d817515205f/1551777027993/God_tolksed_mars2019.pdf
- Kammarkollegiet, 2020. *Det här händer efter tolkprovet*. Hämtad 2020-12-17 från: <https://www.kammarkollegiet.se/vara-tjanster/tolk/samtliga-auktorisationer-som-tolk/det-har-hander-efter-tolkprovet>
- Keselman, Olga, 2009. *Restricting participation. Unaccompanied children in interpreter-mediated asylum hearings* (diss.). [Linköping Studies in Arts and Sciences No 501] Linköping: Linköpings universitet.
- Keselman, Olga, Cederborg, Ann-Christine & Linell, Per, 2010. "That is not necessary for you to know!": Negotiations of participation status of unaccompanied children in interpreter-mediated asylum hearings. *Interpreting*, 12:1 83–104. <https://doi.org/10.1075/intp.12.1.04kes>

Killman, Jeffrey, 2020. Interpreting for asylum seekers and their attorneys. The challenge of agency. *Perspectives*, 28 (1), 73–89.

<https://doi.org/10.1080/0907676X.2019.1615518>

Kjelsvik, Bjørghild, 2014. "Winning a battle, but losing the war.": Contested identities, narratives, and interaction in asylum interviews. *Text & Talk*, 34(1). 89–115. <https://doi.org/10.1515/text-2013-0039>

Kjelsvik, Bjørghild, 2015. "Eg har ingen familie" Identitet, deltakarroller og tolking i asylsøkjearintervju. *Tidsskrift For Samfunnsforskning*, 55(1), 57–86.

Kälin, Walter, 1986. Troubled communication: Cross-cultural misunderstandings in the asylum-hearing. *International Migration Review*, 20 (2), 230–241. <https://doi.org/10.2307/2546033>

Laster, Kathy and Taylor, Veronica L., 1994. *Interpreters and the legal system*. Sydney: The Federation Press.

Lee, Jieun, 2013. A Pressing need for the reform of interpreting service in asylum settings: A case study of asylum appeal hearings in south Korea. *Journal of Refugee Studies*, 27(1), 62–81, <https://doi.org/10.1093/jrs/fet007>

Lemhagen, Gunnar & Almqvist, Ingrid, 2013. *Tolk- och översättarinstitutet: En särskild inrättning, 1986–2012*. Stockholm: TÖI, Stockholms universitet.

Licoppe, Christian and Vernier, Maud, 2013. "Interpreting, video communication and the sequential reshaping of institutional talk in the bilingual and distributed courtroom". *International Journal of Speech, Language and the Law*, 20(2), 247–275. <https://doi.org/10.1558/ijssl.v20i2.247>

Licoppe, Christian, Vernier, Maud & Veyrier, Clair-Antoine, 2018. Voice, power and turn-taking in multi-lingual, consecutively interpreted courtroom proceedings with video links. I: Napier, Jemina, Skinner, Robert & Brown, Sabine, (red.) *Here or There: Research on Interpreting via video link*. Washington, DC: Gallaudet University Press, 299–322.

Licoppe, Christian and Veyrier, Clair-Antoine, 2017. How to show the interpreter on screen? The normative organization of visual ecologies in multilingual courtrooms with video links. *Journal of Pragmatics*, 107, 147–164. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2016.09.012>

Licoppe, Christian & Veyrier, Clair-Antoine, 2020. The interpreter as sequential coordinator in courtroom interaction: 'Chunking' and the management of turn shifts in extended answers in consecutively interpreted asylum hearings with remote participants. *Interpreting*, 22(1), 56–86.

<https://doi.org/10.1075/intp.00034.lic>

Lindberg, Annika & Borrelli, Lisa Marie, 2017. Let the right one in: On migration authorities' resistance to research. I: Rosset, Damian & Achermann, Christin (red.) *Accessing the migration apparatus* [blog series]. Hämtad 2019-08-09 från: <https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2017/11/let-right-one>

Linell, Per, 2005. *The written language bias in linguistics: its nature, origins and transformations*. London: Routledge.

Linell, Per, 2009. *Rethinking language, mind and world dialogically: Interactional and contextual theories of human sense-making*. Charlotte, NC: Information Age Publishing.

Linell, Per, 2011. *Språkande: samtal, språk och grammatik*. Linköping: Linköpings universitet. Studies in language and culture, no. 17.

Linell, Per & Keselman, Olga, 2011. Trustworthiness at stake: Trust and distrust in investigative interviews with Russian adolescent asylum-seekers in Sweden. I: Markova, Ivana & Gillespie, Alex, (red.) *Trust and Conflict: Representation, Culture and Dialogue*. [E-book] Hove: Routledge.

Maryns, Katrijn, 2006. *The asylum speaker. Language in the Belgian asylum procedure*. Manchester, UK: Jerome Pub.

Maryns, Katrijn, 2013a. Disclosure and (re)performance of gender-based evidence in an interpreter-mediated asylum interview. *Journal of Sociolinguistics*, 17(5), 661–686. <https://doi.org/10.1111/josl.12056>

Maryns, Katrijn, 2013b. Procedures without borders: The language-ideological anchorage of administrative procedures in translocal institutional settings. *Language in Society*, 42, 71–92. <https://doi.org/10.1017/S0047404512000905>

Maryns, Katrijn & Bloomaert, Jan, 2001. Stylistic and thematic shifting as a narrative resource: Assessing asylum seekers' repertoires. *Multilingua*, 20(1), 61-84. <https://doi.org/10.1515/MULTI.2001.003>

Mason, Ian, 2012. Gaze, positioning and identity in interpreter-mediated dialogues. I: Baraldi, Claudio & Gavioli, Laura (red.) *Coordinating Participation in dialogue interpreting*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 177-199.

McNamara, Tim, 2005. 21st Century shibboleth: Language tests, identity and intergroup conflict. *Language Policy*, 4(4), 351-370. <https://doi.org/10.1007/s10993-005-2886-0>

Migrationsinfo, 2019. *Kvotflyktingar*. Hämtat 2020-11-18 från <https://www.migrationsinfo.se/migration/sverige/kvotflyktingar/>

Migrationsverket, 2013. *Rättsligt ställningstagande angående metod för provning av tillförlitlighet och trovärdighet. RCI 09/2013*. Hämtat 2020-01-11 från <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=30435>

Migrationsverket, 2018. *Yttrande över uppdrag om effektivare tolkanvändning och utvecklad flerspråkig service*. Diarienummer 1.1.2-2017-113133.

Migrationsverket, 2019. *Betänkandet Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk* (SOU 2018:83) Hämtad 2020-11-19 <https://www.regeringen.se/remisser/2019/02/remiss-sou-201883-att-forsta-och-bli-forstadd---ett-reformerat-regelverk-for-tolkar-i-talade-sprak/>

Migrationsverket, 2020a. *Avgjorda ärenden beslutade av Migrationsverket, förstagångsansökningar, 2019*. Hämtat 2020-11-18 från https://www.migrationsverket.se/download/18.748d859516793fb65f9cde/1578410568735/Avgjorda_asyl%C3%A4renden_2019_-_Asylum_decisions_2019.pdf

Migrationsverket, 2020b. *Beviljade uppehållstillstånd 2019*. Hämtat 2020-11-18 från: https://www.migrationsverket.se/download/18.748d859516793fb65f9ce4/1593687931103/Beviljade_uppeh%C3%A5llstillst%C3%A5nd_2019.pdf

Migrationsverket, 2020c. *Så här ansöker du om asyl*. Hämtat 2020-11-18 från: <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Att-ansoka-om-asyl/Sa-har-ansoker-du-om-asyl.html>

Migrationsverket, u.å. *Asylsökande till Sverige 2000–2019*. Hämtat 2020-11-18 från: <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Asyl.html>

Monnier, Michel-Acatl, 1995. The hidden part of the asylum seekers' interviews in Geneva, Switzerland: Some observations about the socio-political construction of interviews between gatekeepers and the powerless. *Journal of Refugee Studies*, 8 (3), 305–325. <https://doi.org/10.1093/jrs/8.3.305>

Määttä, Simo, 2015. Interpreting the discourse of reporting: The case of screening interviews with asylum seekers and police interviews in Finland. *Translation & Interpreting*, 7(3): 21–35. DOI. 10-12807/ti. 107203.2015. a02

Määttä, Simo, K., Puumama, Eeva & Ylikomi, Riitta 2021. Linguistic, psychological and epistemic vulnerability in asylum procedures: An interdisciplinary approach. *Discourse Studiers*, 1–21. <https://doi.org/10.1177/1461445620942909>

Nikolaidou, Zoe, Rehnberg, Hanna Sofia & Wadensjö, Cecilia, 2019. Negotiating access with public authorities in research on asylum. *Urban Language & Literacies: Working Paper 262*.

Nilsen, Anne Birgitta, 2005. *Flerspråklig kommunikasjon i rettssalen – en kasusstudie av en flerspråklig rettsforhandling*. Oslo: Unipub forlag.

Norrby, Catrin, 2014. *Samtalsanalys – Så gör vi när vi pratar med varandra*. Lund: Studentlitteratur.

Olsson, Erik, 2016. *Diaspora – ett begrepp i utveckling: En kunskapsöversikt*. Rapport 2016:4. Stockholm: Delmi.

Ozolins, Uldis, 2010. Factors that determine the provision of public service interpreting: comparative perspectives on government motivation and language service implementation. *The Journal of Specialised Translation, JosTrans*, July (14), 194–215.

Pergert, Pernilla, Ekblad, Sonja, Enskär, Karin & Björk, Olle, 2008. Bridging obstacles to transcultural caring relationships: Tools discovered through interviews with staff in pediatric oncology care. *European Journal of Oncology Nursing*, 12, 35–43. doi: 10.1016/j.ejon.2007.07.006

Poignant, Elisabeth Geiger, 2020. *Tolkade publika författarsamtal. Berättande och triadisk interaktion över språkgränser*. [Dissertation in Translation and Interpreting Studies 2] Stockholm: Stockholms universitet.

Puumala, Eeva & Kynsilehto, Anitta, 2016. Does the body matter? Determining the right to asylum and the corporeality of political communication. *European Journal of Cultural Studies*, 19(4), 352–368. doi: 10.1177/1367549415592898

Puumala, Eeva, Ylikomi, Riitta & Ristimäki, Hanna-Leena, 2018. Giving an account of persecution: The dynamic formation of asylum narratives. *Journal of Refugee Studies*, 31(2), 197–215. <https://doi.org/10.1093/jrs/fex024>

Pöchhacker, Franz, 2016. *Introducing Interpreting Studies*. 2nd ed. London & New York: Routledge.

Pöchhacker, Franz & Waltraub, Kolb, 2009. Interpreting for the record. I: Hale, Sandra, Ozolins, Uldis & Stern, Ludmila (red.), *The Critical Link 5. Quality in interpreting – a shared responsibility*. Amsterdam: John Benjamins, 119–134.

Pöllabauer, Sonja, 2004. Interpreting in asylum hearings: Issues of role, responsibility and power. *Interpreting*, 6:2, 143–180. <https://doi.org/10.1075/intp.6.2.03pol>

Pöllabauer, Sonja, 2005. *“I don’t understand your English, Miss”. Dolmetschen bei Asylanörungen*. Tübingen: Narr.

Pöllabauer, Sonja, 2007. Interpreting in asylum hearings: Issues of saving face. I: Wadensjö, Cecilia, Englund Dimitrova, Birgitta & Nilsson, Anna-Lena (red.), *The Critical Link 4. Professionalisation of Interpreting in the Community*. Amsterdam: John Benjamins. S. 39–52.

Pöllabauer, Sonja, 2015. Interpreting in Asylum Proceedings. In Mikkelson, Holly & Jourdenais, Renée (red.) *The Routledge handbook of interpreting*, London & New York, 202–216.

Reddy, Michael, J., 1979. The conduit metaphor: A case of frame conflict in our language about language. In Ortony, Andrew (red.) *Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rehnberg, Hanna Sofia, Nikolaidou, Zoe & Wadensjö, Cecilia, 2020. "Asylintervjuer borde alltid spelas in". Artikel 14 2020(1), 12–19.

Rehnberg, Hanna Sofia, Wadensjö, Cecilia & Nikolaidou, Zoe, 2021a. "Stor skillnad i tolkars kompetens vid asylintervjuer". Artikel 14, 2021(1), 28–33.

Rehnberg, Hanna Sofia, Nikolaidou, Zoe & Wadensjö, Cecilia, 2021b (under arbete). [Rapport från en intervjustudie om Migrationsverkets samtal med asylsökande i asylutredningen; titel ej fastställd.]

Reynolds, Judith, 2020. Investigating the language–culture nexus in refugee legal advice meetings. *Multilingua*, 39(4), 395–429.
<https://doi.org/10.1515/multi-2019-0048>

Rock, Frances, 2013. "Every link in the chain". The police interview as textual intersection. I: Heffer, Chris, Rock, Frances & Conley, John (red.), *Legal-lay communication*. Textual travels in the law. New York: Oxford University Press.

Rousseau, Cécile, Crépeau, François, Foxen, Patricia & Houle, France, 2002. The complexity of determining refugeehood: A multidisciplinary analysis of the decisionmaking process of the Canadian immigration and refugee board. *Journal of Refugee Studies*, 15(1), 43–70. <https://doi.org/10.1093/jrs/15.1.43>

Roy, Cynthia B., 2000. *Interpreting as a Discourse Process*. Oxford: Oxford University Press.

SFS 2005:716. *Utlänningslag*. Stockholm: Justitiedepartementet. Hämtat 2020-02-24 från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716

SFS 2009:600. *Språklag*. Stockholm: Kulturdepartementet. Hämtat 2020-11-19 från: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600

SFS 2016:752. *Lag om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*. Stockholm: Justitiedepartementet. Hämtat 2020-

02-24 fråån: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2016752-om-tillfalliga-begransningar-av_sfs-2016-752

SFS 2017:900 *Förvaltningslag*. Hämtad 2020-01-13 fråån https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forvaltningslag-2017900_sfs-2017-900

Skaaden, Hanne, 2013. *Den topartiske tolken: lærebok i tolking*. Oslo: Universitetsforlaget.

Skaaden, Hanne, 2017. *Den tvåpartiska tolken: Lärobok i tolkning*. (övers. I. Almqvist), Nacka: Sköna konstners förlag.

Skaaden, Hanne, 2018. Remote interpreting: potential solutions to communication needs in the refugee crisis and beyond. I: *The European Legacy. Towards New Paradigms*, 08/2018. Hämtad 2020-06-22 fråån <https://doi.org/10.1080/10848770.2018.1499474>

Skaaden, Hanne, 2019. 'Invisible or invincible? Professional integrity, ethics, and voice in public service interpreting'. *Perspectives: Studies in Translation Theory and Practice* 27(5), 704-717. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2018.1536725>

Skaaden, Hanne, 2020. Ethics and Profession. I: Phelan, Mary, Rudvin, Mette, Skaaden, Hanne & Kermit, Patrick Stefan. *Ethics in Public Service Interpreting*. London & New York: Routledge, 147-201.

Smith-Khan, Laura, 2017. Telling stories: Credibility and the representation of social actors in Australian asylum appeals. *Discourse & Society*, 28(5), 512-534. <https://doi.org/10.1177/0957926517710989>

SOU 2004:15, *Tolkförmedling: kvalitet, registrering, tillsyn*. Stockholm: Fritzes.

SOU 2005:37, *Tolkutbildning: nya former för nya krav*. Stockholm: Fritzes.

SOU 2009:56, *Den nya migrationsprocessen*. Hämtad 2020-06-05 fråån: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2009/06/sou-200956/>

SOU 2018:83, *Att förstå och bli förstådd – ett reformerat regelverk för tolkar i talade språk*. Hämtad 2020-02-24 från:

<https://www.regeringen.se/4aeb03/contentassets/94589a6823994d2385f4f55b24be734e/att-forsta-och-bli-forstadd--ett-reformerat-regelverk-for-tolkar-i-talade-sprak-sou-201883>

SOU 2020:54, *En långsiktigt hållbar migrationspolitik*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Spijkerboer, Thomas, 2000. *Gender and refugee status*. Aldershot: Dartmouth Publishing and Ashgate Publishing.

Sveriges advokatsamfund, 2020. *Vägledande regler om god advokatsed*. (Antagna och utfärdade, med kommentar, av Sveriges advokatsamfunds styrelse den 29 augusti 2008, att gälla från och med den 1 januari 2009. Reviderade senast juni 2020.) Hämtat 2020-11-19 från:

https://www.advokatsamfundet.se/globalassets/advokatsamfundet_sv/advokatetik/vagledande-regler-om-god-advokatsed-med-kommentarer-juni-2020.pdf

Sveriges domstolar, 2019. *Så avgörs mål om uppehållstillstånd*. Hämtat 2020-11-18 från: <https://www.domstol.se/amnen/uppehallstillstand-och-medborgarskap/uppehallstillstand/sa-avgors-mal-om-uppehallstillstand/>

Sveriges domstolar, 2020. *Här hittar du aktuella prövningstillstånd hos Migrationsöverdomstolen*. Hämtat 2020-11-18 från:

<https://www.domstol.se/migrationsoverdomstolen/provningstillstand/>

Tipton, Rebecca, 2008. Reflexivity and the social construction of identity in interpreter-mediated asylum interviews. *The Translator*, 14(1), 1–19.

<https://doi.org/10.1080/13556509.2008.10799247>

Tryuk, Malgorzata, 2017. Conflict. Tensions. Aggression: Ethical Issues in Interpreted Asylum Hearings at the Office of Foreigners in Warsaw. I: Valero-Garcés, Carmen & Tipton, Rebecca (red.) *Ideology, Ethics and Policy Development in Public Service Interpreting and Translation*. Bristol: Multilingual Matters, 179–194.

UNHCR, 2009. *Interpreting in a refugee context: Self-study module 3*. Geneva: UNHCR.

UNHCR, 2017. Handbook for interpreters in asylum procedures. UNHCR Austria: Vienna.

Van Charldorp, Tessa, 2011. *From police interrogation to police record*. Amsterdam: Vrije Universiteit.

van der Kleij, Susanne, 2015. *Interaction in Dutch asylum interviews: A corpus study of interpreter-mediated institutional discourse* (diss.). Utrecht: LOT, Trans 10.

Wadensjö, Cecilia, 1992. *Interpreting as Interaction: On Dialogue Interpreting in Immigration Hearings and Medical Encounters* (doktorsavhandling). Linköping Studies in Arts and Science, 83. Linköping: Tema Kommunikation.

Wadensjö, Cecilia, 1998. *Interpreting as Interaction*. London: Longman.

Wadensjö, Cecilia, 2004. Dialogue interpreting: A monologising practice in a dialogically organised world. *Target. International Journal of Translation Studies*, 16(1),105–124. <https://doi.org/10.1075/target.16.1.06wad>

Wadensjö, Cecilia, 2008. In and off the show. Co-constructing 'invisibility' in an interpreter-mediated talk show interview. *META. Translators' Journal*, 53(1), 184–203. <https://doi.org/10.7202/017982ar>

Wadensjö, Cecilia, 2015. Interpreter-mediated interaction, in Verschueren, Jef & Östman, Jan-Ola (red.) *Handbook of Pragmatics Online*. [IPrA Research Center] Amsterdam: John Benjamins. DOI:10.1075/hop.19.int14

Wadensjö, Cecilia, 2018. *Kontakt genom tolk* (2:a rev. upplagan) Stockholm: Dialogos.

Wadensjö, Cecilia, Rehnberg, Hanna Sofia & Nikolaidou, Zoe (2021/u.u.). Från tolkad interaktion till enspråkig text – om en asylberättelses framväxt. I Ask, Sofia, Gunilla Byrman, Cecilia Jonsson, Joacim Lindh och Mattias Örnerheim (red.) *HumaNetten, Temanummer: Språk och rätt i forskning, utbildning och praktik*.

Informant 1. Tjänsteperson vid Migrationsverkets enhet för statistik och analys. Personlig kommunikation via mejl 2020-12-15.

Informant 2. Tjänsteperson vid Migrationsverkets digitaliserings- och utvecklingsavdelning. Personlig kommunikation via mejl 2020-01-16 och 2020-02-24 samt via telefon 2020-02-07.

Informant 3. Tjänsteperson vid Migrationsverkets digitaliserings- och utvecklingsavdelning. Personlig kommunikation via mejl 2020-01-16.

Informant 4. Administrativ fiskal vid förvaltningsrätten i Stockholm. Personlig kommunikation via telefon 2020-01-14 samt via mejl 2020-01-14, 2020-01-16, 2020-02-14 och 2020-08-10.

Informant 5. Tjänsteperson vid Migrationsverket med insyn i tolkfrågor. Personlig kommunikation via telefon 2020-01-15 och 2020-01-16 samt via mejl 2020-02-07.

Informant 6. Tjänsteperson vid Migrationsverket med insyn i tolkfrågor. Personlig kommunikation via telefon 2020-08-07 och 2020-12-14 samt via mejl 2020-12-14.

Informant 7. Tjänsteperson vid norska Utlendingsdirektoratet (UDI). Personlig kommunikation vid studiebesök i Oslo 2018-11-08.

Förteckning av tidigare publikationer

Rapport och Policy Brief 2014:1, Radikala högerpartier och attityder till invandring i Europa, av Mikael Hjerm och Andrea Bohman.

Rapport och Policy Brief 2015:1, Internationell migration och remitteringar i Etiopien, av Lisa Andersson.

Kunskapsöversikt 2015:2, Politiska remitteringar, av Emma Lundgren Jörum och Åsa Lundgren.

Kunskapsöversikt 2015:3, Integrationspolitik och arbetsmarknad, av Patrick Joyce.

Kunskapsöversikt 2015:4, Migration och företagens internationalisering, av Andreas Hatzigeorgiou och Magnus Lodefalk.

Rapport och Policy Brief 2015:5, Svenskt medborgarskap: reglering och förändring i ett skandinaviskt perspektiv, av Mikael Spång.

Rapport och Policy Brief 2015:6, Vem blir medborgare och vad händer sen? Naturalisering i Danmark, Norge och Sverige, av Pieter Bevelander, Jonas Helgertz, Bernt Bratsberg och Anna Tegunimataka.

Kunskapsöversikt 2015:7, Kategoriernas dilemman, av Per Strömblad och Gunnar Myrberg.

Rapport och Policy Brief 2015:8, Valet och Vägen: Syriska flyktingar i Sverige, av Emma Jörum Lundgren.

Rapport och Policy Brief 2015:9, Arbetskraft från hela världen: Hur blev det med 2008 års reform?, av Catharina Calleman och Petra Herzfeld Olsson (red.).

Kunskapsöversikt 2016:1, Alla tiders migration!, av Dick Harrison.

Rapport och Policy Brief 2016:2, Invandringens arbetsmarknadseffekter, av Mattias Engdahl.

Rapport och Policy Brief 2016:3, Irreguljär migration och Europas gränskontroller, av Ruben Andersson.

Kunskapsöversikt 2016:4, Diaspora – ett begrepp i utveckling, av Erik Olsson.

Kunskapsöversikt 2016:5, Migration within and from Africa, av Aderanti Adepoju.

Rapport och Policy Brief 2016:6, Invandring, mediebilder och radikala högerpopulistiska partier i Norden, av Anders Hellström och Anna-Lena Lodenius.

Kunskapsöversikt 2016:7, Invandring och företagande, av Martin Klinthäll, Craig Mitchell, Tobias Schölin, Zoran Slavnic´ och Susanne Urban.

Rapport och Policy Brief 2016:8, Invandringens effekter på Sveriges ekonomiska utveckling, av Bo Malmberg, Thomas Wimark, Jani Turunen och Linn Axelsson.

Kunskapsöversikt 2017:1, De invandringskritiska partiernas politiska inflytande i Europa, av Maria Tyrberg och Carl Dahlström.

Kunskapsöversikt 2017:2, Hatbrott med främlingsfientliga och rasistiska motiv, av Berit Wigerfelt och Anders S Wigerfelt.

Avhandlingsnytt 2017:3, Vägen till arbete. Utrikes föddas möte med den svenska arbetsmarknaden, André Asplund, Caroline Tovatt och Sara Thalberg (red.).

Policy Brief 2017:4, Integration och tillit – långsiktiga konsekvenser av den stora invandringen till Norge, av Grete Brochmann. Denna Policy Brief sammanfattar NOU 2017:2 om "Integrasjon og tillit – Langsiktige konsekvenser av høy invandring".

Kunskapsöversikt: 2017:5, Invandringens historia – från "folkhemmet" till dagens Sverige, av Mikael Byström och Pär Frohnert.

Rapport och Policy Brief 2017:6, Invandring i medierna – Hur rapporterade svenska tidningar åren 2010–2015?, av Jesper Strömbäck, Felicia Andersson och Evelina Nedlund.

Rapport och Policy Brief 2017:7, Valdeltagande och representation – Om invandring och politisk integration i Sverige, av Pieter Bevelander och Mikael Spång (red.).

Rapport och Policy Brief 2017:8, Responsibility Sharing for Refugees in the Middle East and North Africa: Perspectives from Policymakers, Stakeholders, Refugees and Internally Displaced Persons, av Susan F. Martin, Rochelle Davis, Grace Benton och Zoya Waliyany.

Rapport och Policy Brief 2017:9, Reforming the Common European Asylum System: Responsibility-sharing and the harmonisation of asylum outcomes, av Bernd Parusel och Jan Schneider.

Rapport och Policy Brief 2017:10, A Fair Share: Refugees and Responsibility-Sharing, av Alexander Betts, Cathryn Costello och Natascha Zaub.

Rapport och Policy Brief 2018:1, Somali Diaspora Groups in Sweden – Engagement in Development and Relief Work in the Horn of Africa, av Nauja Kleist.

Rapport och Policy Brief 2018:2, Akademiskt utbyte och internationell migration – En studie av stipendiater inom Svenska institutets Visbyprogram 1997–2015, av Andreas Åkerlund, Astrid Collsiö och Mikael Börjesson.

Rapport och Policy Brief 2018:3, Ensamkommande barns och ungas väg in i det svenska samhället, av Eskil Wadensjö och Aycan Çelikaksoy.

Rapport och Policy Brief 2018:4, Attityder till invandring – en analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016, av Jesper Strömbäck och Nora Theorin.

Rapport och Policy Brief 2018:5, Familj, medborgarskap, migration – Sveriges politik för anhänginvandring i ett jämförande perspektiv, av Karin Borevi.

Avhandlingsnytt 2018:6, Barn och migration, av André Asplund, Sara Thalberg och Caroline Tovatt (red.).

Policy Brief 2018:7, Människohandel och människosmuggling i den irreguljära migrationen, av Ryszard Piotrowicz.

Rapport 2018:8, Asylsökandes möte med Sverige, av Peter Esaiasson och Jacob Sohlberg.

Policy Brief 2018:9, How Citizenship Laws Differ: A Global Comparison, av Rainer Bauböck, Iseult Honohan och Maarten Vink.

Rapport och Policy Brief 2019:1, Bridging the Gap : Linking Research to Public Debates and Policy Making on Migration and Integration, av Martin Ruhs, Kristof Tamas och Joakim Palme (red). Denna rapport är nedladdningsbar via Delmis hemsida eller via Oxford University Press:
<http://fdslive.oup.com/www.oup.com/academic/pdf/openaccess/9780198834557.pdf>

Rapport och Policy Brief 2019:2, Från Afrikas horn till Sverige: Smuggling, informella nätverk och diasporans engagemang, av Tekalign Ayalew Mengiste och Erik Olsson.

Rapport och Policy Brief 2019:3, Thai berry pickers in Sweden – A migration corridor to a low-wage sector, av Charlotta Hedberg, Linn Axelsson och Manolo Abella.

Rapport och Policy Brief 2019:4, Internationella studenter i Sverige – Avgiftsreformens påverkan på inflödet av studenter, av André Bryntesson och Mikael Börjesson.

Kunskapsöversikt och Policy Brief 2019:5, Migration and development – The role for development aid, av Robert E.B. Lucas.

Policy Brief 2019:6, Åter till grunderna – Läsförmåga, immigration och arbetsmarknadsutfall i Sverige, av Jon Pareliussen.

Policy Brief 2019:7, Ålder vid invandring och arbetsmarknadsintegration – det svenska exemplet, av Torun Österberg.

Policy Brief 2019:8, Barn med posttraumatisk stress – utvärdering av en gruppintervention för ensamkommande flyktingbarn med symptom på posttraumatisk stress, av Anna Sarkadi.

Policy Brief 2019:9, Suicidalt beteende och vård – skillnader mellan flyktingar, andra migranter och personer födda i Sverige, av Emma Björkenstam, Ridwanul Amin, Ellenor Mittendorfer-Rutz.

Policy Brief 2019:10, Fri rörlighet för arbetstagare i EU och dess effekter på statsfinanserna, av Rafael Ahlskog, Lutz Gschwind, Pär Nyman, Joakim Palme, Martin Ruhs och Marcus Österman.

Rapport och Policy Brief 2020:1, De som inte får stanna – Att implementera återvändandepolitik, av Henrik Malm Lindberg.

Rapport och Policy Brief 2020:2, Legal migration for work and training – Mobility options to Sweden for those not in need of protection, av Bernd Parusel.

Rapport och Policy Brief 2020:3, The Impact of War – Posttraumatic Stress and Social Trust Among Refugees, av Jonathan Hall och Dennis T. Kahn.

Rapport och Policy Brief 2020:4, Anti-smuggling and – Anti-trafficking Measures Are they compatible with the EU Charter of Fundamental Rights?, av Vladislava Stoyanova.

Policy Brief 2020:5, Den reglerade invandringen och barnets bästa, av Louise Dane.

Policy Brief 2020:6, Migrationspolitik, välfärd och jämlikhet, av Björn Östbring.

Avhandlingsnytt: 2020:7, Migranternas möte med svensk hälso- och sjukvård, av André Asplund, Raoul Galli, Iris Luthman och Sara Thalberg (red.).

Policy Brief 2020:8, Språkkaféet som arena för språkträning, av Gunilla Jansson och Silvia Kunitz.

Policy Brief 2020:9, Nyanlända elever och lärande på gymnasieskolans språkintrödningsprogram, av Päivi Juvonen.

Rapport och Policy Brief 2021:1, Idrott och hälsa bland flickor – Uppfattningar och erfarenheter bland föräldrar från Somalia, Eritrea, Syrien och Sverige, av Anders Kassman och Åsa Kneck.

Policy Brief 2021:2, Miljonprogram, migranter och utsatthet för covid-19, av Erik Hansson, Lina Al-Nahar, Maria Albin, Eskil Jakobsson, Maria Magnusson och Kristina Jakobsson.

Rapport och Policy Brief 2021:3, Lokalsamhälletillit i Sverige före och efter flyktingkrisen, av Susanne Wallman Lundåsen.

Tolkar har en nyckelroll i samtalen med sökande, speciellt under asylutredningar, och hög kvalitet på tolkningen är i sin tur en förutsättning för en rättssäker utredning. Inte minst då handläggning av sådana ärenden i de flesta fall innebär kvalificerad myndighetsutövning mot enskild. Eftersom flertalet människor som söker asyl i Sverige inte behärskar det svenska språket finns ett kontinuerligt men växlande behov av tolkar. I den här översikten sammanställs forskning runt tolkfunktionen i asylprocessen. En särskild vikt läggs vid de intervju- och förhandlingsituationer som förekommer när migrationsmyndigheter handlägger och fattar beslut.

Kunskapsöversikten har skrivits av Cecilia Wadensjö, professor i översättning och tolkning vid Stockholms universitet, i samarbete med Hanna Sofia Rehnberg, lektor i journalistik vid Södertörns högskola, samt Zoe Nikolaidou, docent i svenska vid samma högskola.

Delegationen för migrationsstudier – Delmi – är en oberoende kommitté som initierar studier och förmedlar forskningsresultat som underlag till framtida migrationspolitiska beslut och för att bidra till samhällsdebatten.

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

Delegationen för
Migrationsstudier
Ju 2013:17